

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΖ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1939

ΑΡΙΘ. 34-35

Η ΕΛΠΙΣ ΗΜΩΝ....

Ἀπὸ τῆς χθές, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νέας ἰνδίκτου, ἡ γηραιὰ ἡμῶν ἡπειρος ἐπέπρωτο νὰ μὴ ἀκούῃ πλέον μόνον «ἀκοὰς πολέμων», ἀλλὰ καὶ «ταραχὰς» καὶ «πολέμους», «φόβητρα» δὲ «καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ» νὰ ἀπειλῶσι τὴν ζωὴν χιλιάδων καὶ ἑκατομμυρίων ἀθῶων ὑπάξεων, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὰ μέσα κατέχουσιν πρὸς ἀμυναν.

Ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος, ἔὰν ὁ Κύριος, ἐπεμβαίνων ἔστω καὶ κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμήν, δὲν ἀποτρέψῃ τὰ ἐπερχόμενα δεινὰ, ἔχει νὰ διέλθῃ ἡμέρας καὶ περιστάσεις δυσκόλους, διὰ τὰς ὁποίας οἱ πιστοὶ δεόν νὰ ᾧσιν ἀπολύτως προπαρασκευασμένοι.

Εὐτυχῶς ἡ χώρα ἡμῶν, μὴ ἐποφθαλμιῶσα οὐδέν, χαρακτηριζομένη δὲ ἐσωτερικῶς τοῦτο μὲν ἀπὸ τὴν ὁμαλότητα, τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ἀναπτέρωσιν τῆς πίστεως πάντων ἐπὶ τὰ ἀνώτερα ἰδεώδη, τοῦτο δὲ ἀπὸ τὴν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ μετὰ ζήλου ἀφοσίωσιν εἰς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὴν προθυμίαν διὰ πᾶσαν θυσίαν, παρέχει ἡμῖν ἱκανὴν διὰ τὴν δεινότητα τῶν καιρῶν παρηγορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ᾧμεν ἰδιαίτερος εὐγνώμονες πρὸς τὸν Κύριον, εὐδοκήσαντα νὰ χαρίσῃ εἰς τὴν χώραν ἡμῶν τὴν δωρεὰν ταύτην.

Οἱ πιστοὶ ὁμως, γνωρίζοντες ὅτι «γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ» καὶ ὅτι ὁ Κύριος, ἀπεχθανόμενος «τὰ ἔθνη τὰ ἐπλανθανόμενα τοῦ Θεοῦ», συντρίβει «τὰ κράτη τῶν τόξων» καὶ «συγλάσει ὄπλον καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρὶ» ἐν τοῖς δεινοῖς τούτοις τῆς

ἱστορίας χρόνοις πᾶσαν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν ἀναθέτουσιν εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἀκατάβλητος «ὑπερασπιστὴς πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' Αὐτόν». Διότι, καίτοι πολλαχῶς ὄντες προπαρασκευασμένοι διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον καὶ πᾶν τὸ ἐπ' αὐτοῖς οὐδέποτε παραλείποντες, ὅπερ θὰ συνετέλει εἰς τὴν καλυτέραν κατοχύρωσιν τῆς ἀμύνης τῆς πατρίδος τῶν, ἐν τούτοις δὲν λησμονοῦσιν, ὅτι «ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν εἰς μάτην ἡγρύπνησεν ὁ φυλάσσω» καὶ ὅτι «εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα ζώντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς».

Ἡ εὐγνωμοσύνη ὅθεν ἡμῶν διὰ τὴν στερεὰν τῆς χώρας ἡμῶν συγκρότησιν καὶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἐπὶ Κύριον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ διὰ τοὺς πεποιθότας ἐπ' Αὐτόν τὴν τε καταφυγὴν καὶ τὴν δύναμιν. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸν τὸν Μονογενῆ Του Υἱὸν παρέδωκεν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, εἴθε νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἡμῶν μέχρι τέλους ἐκ τῆς φοβερᾶς τοῦ πολέμου ἀπειλῆς, πρᾶντων δὲ τὰ ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον τὴν εἰρήνην Αὐτοῦ. «Μὴ ταρασσέσθω ἡμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω», εἶπεν ὁ Κύριος. Εἰ Θεὸς μεθ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν.

ΑΜΙΛΚΑ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ
ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΝ

[3]

V. Η ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ

Ὡς γνωστὸν, εἰς τὸ Κανονικὸν Δίκαιον δύο εἶδη χειροτονιῶν, πλὴν τῆς ἀθέσμου, τῆς οὔτε οὐσιαστι-

κὼς οὕτε κατὰ τύπους ὑφισταμένης (χειροτονία ὑπὸ λαϊκοῦ φερ' εἰπεῖν), ἔχομεν τὴν ἔγκυρον, νόμιμον καὶ κανονικὴν, καὶ τὴν ἀπλῶς ἰσχυράν, ἥτις εἶναι ἄκυρος, παράνομος καὶ ἀντικανονική.

Ἐγκυρος, νόμιμος καὶ κανονικὴ χειροτονία εἶναι ἡ τελούμενη ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐπισκόπου ἐπὶ τοῦ νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλεγομένου κληρικοῦ. Ἀρμοδῖος δ' ἐπίσκοπος εἶναι ὁ κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας (ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ νόμῳ ὑφισταμένης Ἐκκλησίας) εἰς ὠρισμένην ἐπισκοπὴν κατεστημένος ἐν ἐνεργείᾳ ἐπίσκοπος. Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος χειροτονεῖ τοὺς κληρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ νομίμως καὶ κανονικῶς, ἐφ' ὅσον θεδαίως συντρέχουσι καὶ πᾶσαι αἱ γνωσταὶ διὰ τὸν χειροτονούμενον προϋποθέσεις, ἡ καὶ κληρικοὺς ἐτέρας ἐπισκοπῆς μετ' ἐντολὴν καὶ ἀδειαν τοῦ ἀρμοδίου τῆς ἐτέρας ταύτης; ἐπισκοπῆς ἐπισκόπου, φέροντος τὴν εὐθύνην τῶν προϋποθέσεων, καὶ ὅπωςδὴποτε κωλυμένου ἢ, τοῦτου μὴ ὑπάρχοντος κατ' ἐντολὴν καὶ παράκλησιν τῆς τὴν χηρεύουσαν ἐπισκοπὴν ἐποπτευούσης κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ἄν ὅμως ὁ ἀρμοδῖος ἐπίσκοπος χειροτονήσῃ εἴτε κληρικὸν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπισκοπῆς, ἄνευ τῶν νομίμων καὶ κανονικῶν προϋποθέσεων, εἴτε κληρικὸν ἐτέρας ἐπισκοπῆς καὶ διὰ ταύτην, ἄνευ τῆς ὡς ἄνω ἐντολῆς καὶ ἀδείας γεννᾶται ἀμέσως ζήτημα ἐγκυρότητος τῆς ἀδαιρέτως γενομένης χειροτονίας, ἥτις ἀμέσως λαμβάνει, οἷονεῖ ἀφ' ἑαυτῆς, τὸν χαρακτήρα τῆς ἀκύρου, παρανόμου καὶ ἀντικανονικῆς ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν ἀπὸ τε δογματικῆς καὶ κανονικῆς ἐπόψεως χαρακτήρα τῆς ἰσχυρᾶς χειροτονίας.

Τί εἶναι δὲ ἰσχυρὰ χειροτονία καὶ ποία ἡ ἔννοια ταύτης; Οὐδὲν ἕτερον ἢ χειροτονία ὡς ἄκυρος μὲν καὶ ὡς μὴ γενομένη λογικομένη, ἔχουσα ὅμως τὴν δυνατότητα κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς δογματικῆς αὐτῆς συστάσεως τῆς κατ' οἰκονομίαν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι μὴ ἐπαναλήψεως αὐτῆς. Ἄν δηλαδὴ ἐοῦτως ἀντικανονικῶς καὶ παρανόμως, καὶ συνεπῶς ἀκύρως, χειροτονηθεῖς κληρικὸς παρουσιασθῇ εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον ἢ τὴν ἀνωτέραν τοῦτου ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ζητῶν παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ θάσει τῆς ἀντικανονικῆς γενομένης χειροτονίας του νὰ κατασταθῇ ἐν τινι ὀργανικῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ θέσει, οὗτοι δύνανται, ἄνευ ἐτέρου, καὶ πρὸς τήρησιν ἀπαρραλλεύτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, νὰ ἀρνηθῶσι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν οὕτως ἀνωμάλως γενομένην χειροτονίαν καὶ νὰ ἀγνοήσωσι τὴν κληρικὴν ἰδιότητα τοῦ οὕτως ἀντικανονικῶς εἰς τὴν τάξιν τῶν κληρικῶν εἰσπηδήσαντος, ἐπὶ κινδύνῳ μάλιστα, ἐφ'

ὅσον λειτουργοῦσι καλῶς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοὶ τῆς ἰδίας καὶ τῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν θέσεως ἐν τῷ κλήρῳ. Ἄν ὅμως ὁ ἀρμοδῖος ἐπίσκοπος διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λόγον φθάσῃ ποτὲ εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν ἀντικανονικῶς χειροτονηθέντα, ὃν τέως ὡς λαϊκὸν ἐξελάμβανε καὶ ἐθεώρει διὰ τε τὴν ἀγαθὴν ἣν περὶ αὐτοῦ ἐσχημάτισε γνώμην καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, τότε, ἀλλὰ καὶ μόνον τότε, ἀνακύπτει τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἱερωσύνης, διότι ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει, οἰκονομία χρώμενος, δὲν ἀναχειροτονεῖ τοῦτον, ἀλλὰ θεωρῶν αὐτὸν ὡς καλῶς ἅπαξ χειροτονηθέντα, καθίστηται τοῦτον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμόν, ἀναγνωρίζων οὕτω τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ὡς καλῶς γενομένην. Οὕτω δὲ ἡ ἀντικανονικῶς γενομένη χειροτονία, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται καὶ εἶναι ἰσχυρά, καίτοι ἀντικανονικὴ καὶ παράνομος καὶ συνεπῶς ἄκυρος τέως καὶ ὡς μὴ γενομένη λογικομένη, ἐξ οἰκονομικῆς νῦν τῆς ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς διαθέσεως καὶ ἀποφάσεως δὲν ἐπαναλαμβάνεται. Φανερὰ δ' εἶναι ἐν τῇ τῷ αὐτῷ τῶν πραγμάτων διευθετήσει ἢ διάκρισις μεταξὺ μυστηριακῆς καὶ διοικητικῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργείας, ἐκείνης μὲν λαμβανούσης χώραν κατὰ τὰς δογματικὰς περὶ ἱερωσύνης προϋποθέσεις, ταύτης δ' ἐπιβαλλούσης, προσωρινὴν ἔστω, περὶ τῆς πρώτης ἀγνοίαν διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τάξεως καθόλου δημιουργούμενας συνθήκας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ζωῇ.

Ὡς δὲ διδάσκει τὸ Κανονικὸν Δίκαιον, ἡ μακρὰ καὶ ἐν προκειμένῳ ὁμόφωνος ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις καὶ ὡς, ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἀποφαίνονται πάντες οἱ κανονολόγοι (δι' ὃ καὶ περιττὴ ἡ κατὰ παρκαμπομπὰς μεία αὐτῶν) εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν ἰσχυρῶν χειροτονιῶν, ὡς ἀνωτέρω ἐν ἀνάγκῃ κατ' οἰκονομίαν χρησιμοποιούμενων, κατατάσσονται οὐ μόνον αἱ ὡς ἄνω ἀκύρως καὶ ἀαρμοδίως τελεσθεῖσαι, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπὸ καθηρημένων, σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν, ἀρκεῖ ὡς πρὸς τοὺς δύο τελευταίους νὰ ἐξακριβῶται τοῦτο μὲν, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι αὐτῶν δέχονται καὶ κατέχουσι δογματικῶς τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης ἀπαρράλλaktως ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, τοῦτο δὲ ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι αὗται τελοῦσι τὴν χειροτονίαν διὰ κανονικῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῶν κατεστημένων ἐπισκόπων, τηρούντων ἀδιάκοπον τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ μνημονεύομεν τὴν καλὴν «Πραγματείαν περὶ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας κληρικῶν ὑπὸ ἐπισκόπου καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθέντων» τοῦ Βασιλείου, Ἀρχιεπισκόπου

που Ἀγχιάλου, Σμύρνη 1887, ἐν ἣ καλῶς μὲν τίθεται τὸ ζήτημα, ἀλλ' ἐκτρέπεται ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ διὰ τῆς μὴ ἐξηγουμένης θεωρίας τοῦ ἀνεξαλήπτου τῆς Ἱερωσύνης.

Ἐπὶ τῆς ἀναμφισβητήτου δὲ ταύτης θέσεως τοῦ ζητήματος ἐν ἐπιθυμῶ νὰ τόνισω, ὅτι ἡ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐφαρμοζομένη Οἰκονομία (περὶ ἧς διὰ μακρῶν ἐν τῇ προσεχῶς δημοσιευομένῃ «περὶ Οἰκονομίας, ἐξ ἐπόψεως Ὁρθόδοξου» Πραγματεία μου), ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐγκαίρου οἰκονομικῆς χρησιμοποίησεως διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμόν τοῦ ἰσχυρῶς μόνον χειροτονηθέντος διὰ τὴν ἀξίαν (ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως), ἣν ἔχει ἡ χειροτονία του, καὶ οὐχὶ τῆς μεταδόσεως κύρους εἰς τὴν τυχόν ἄκυρον χειροτονίαν, ἐφ' ὅσον μάλιστα αὕτη ἦτο ἐστερημένη πραγματικοῦ καὶ οὐσιαστικοῦ κύρους, διὰ τὸ μὴ εἶναι ταύτην οὐδὲ καὶ ἰσχυράν.

Ἰδοὺ δ' ἐν προκειμένῳ τί γράφω εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν περὶ Οἰκονομίας μελέτην μου. «Ἐξ ἄλλου, ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ συγχρόνῳ Ἐκκλησίᾳ, ζήτημα μέγα ἠγέρθη περὶ τῆς ἀναγνώσεως ὡς ἐγκύρου—κατ' οἰκονομίαν—τῆς χειροτονίας καὶ συνεπῶς τῆς Ἱερωσύνης τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Γνωρίζομεν δὲ πόσον σπουδαίως ἡσυχολήθη ἡ παλαιότερα Ἐκκλησία μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, καταλήξασα, ὡς καὶ περὶ τοῦ βαπτίσματος, εἰς τὴν ἐπιεικεστέραν ἀποψιν, τῆς κατ' οἰκονομίαν δηλ. ἀποδοχῆς ὡς ἐγκύρου τῆς χειροτονίας τῶν αἰρετικῶν καὶ ἄλλων ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν,..... Ὡς δηλαδή, προκειμένου περὶ τοῦ Βαπτίσματος, ἐθεωρήθη ἐπαρκῆς ἡ προϋπόθεσις τῆς εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν πίστεως καὶ ὁ συνεπῆς πρὸς ταύτην βαπτισμός, ἀνεξαρτήτως λεπτομερειῶν παραλλαγῶν ἢ καὶ ἀντιθέσεων.... οὕτω, προκειμένου περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, ἡ Ἐκκλησία ἀπέδλεψεν εἰς τὰς οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις, ἀνεξαρτήτως λεπτομερειῶν παραλλαγῶν καὶ ἀντιθέσεων εἴτε ἐν τῇ διδασκαλίᾳ εἴτε ἐν τῇ τελετουργικῇ τῆς χειροτονίας. Οὕτως ἡ θάσις, ἐφ' ἧς καὶ μόνῃς δύναται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ στηρίξῃ τὴν κατ' οἰκονομίαν ἀποδοχὴν τῆς χειροτονίας καὶ Ἱερωσύνης τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν εἶναι, πρῶτον μὲν ἡ ἐκ μέρους τούτων ἀναγνώρισις—ἐν τῇ διδασκαλίᾳ των—τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, ὅφ' ἦν γενικωτέραν ἔννοιαν περίπου δέχεται τοῦτο καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, δεύτερον δὲ ἡ διατήρησις κατ' ἀδιάκοπον γραμμὴν τῆς ἀποστολικῆς λεγομένης διαδοχῆς καὶ τῆς διὰ ταύτης ἐκδηλουμένης ἐκκλησιαστικῆς συνοχῆς.

Ἀμφότερα ταῦτα, ὡς ἀναπτύσσω καὶ εἰς τὰς περὶ τῆς ἐννοίας τῶν μυστηρίων πραγματείας μου, εἶναι *conditio sine qua non*, ἥτις, συντρέχουσα ὁμῶς, δίδει πλήρη θάσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναγνώσεως τοῦ ἐγκύρου τῆς χειροτονίας τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων. Ἐπὶ τῇ θάσει ταύτῃ ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἐγκυροὶ αἱ χειροτονίαι τῶν παλαιότερων αἰρετικῶν, τῶν κληρικῶν αὐτῶν δεκτῶν γενομένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μὲ τοὺς οὗς κατεῖχον βαθμούς, ἐπὶ τῇ αὐτῇ δὲ θάσει δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ ποιήσῃται δεκτὴν καὶ τὴν χειροτονίαν πασῶν τῶν λεγομένων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (κατὰ τὸ πλεῖστον μονοφυσικῶν) καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν Ἀρμενίων, τῆς Παπικῆς καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον διὰ τὰς χειροτονίας καὶ τὴν Ἱερωσύνην πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων συντρέχει ἀναμφισβητήτως ἡ θάσις τῆς τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος τῆς Ἱερωσύνης ἀναγνώσεως καὶ τῆς διατήρησεως ἀδιακόπου ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ταύταις τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Βεβαίως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ ἐφηρμόζετο ἡ Οἰκονομία καὶ κατ' οἰκονομίαν θὰ ἐγίνοντο αἱ χειροτονίαι αὗται δεκταί, ἡ τυχὸν ὁμῶς ἀνευ λόγου ἀρνήσις χρησιμοποίησεως τῆς Οἰκονομίας καὶ συνεπῶς ἡ ἀναχειροτόνησις τῶν ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων προσερχομένων κληρικῶν, θὰ ἦγε εἰς τὰ αὐτὰ ἄτοπα καὶ θὰ εἶχε τὸν αὐτὸν (ἀσεβῆ θὰ ἡδυνάμην νὰ εἴπω) χαρακτήρα, ὃν θὰ εἶχεν ὁ ἀναβαπτισμός τῶν ἀπαξ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ταύταις βαπτισθέντων. Ἡ Ἐκκλησία βεβαίως δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ ἀρνηθῇ νὰ χρησιμοποίησῃ ἐγκυρα μυστήρια ἄλλης Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἱερωσύνης μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀνάγκαι δὲν ἐπιβάλλουσιν αὐτῇ τοῦτο, θὰ ἀνεγνώριζεν ὁμῶς κατ' ἀρχὴν ταῦτα ὡς ἐγκυρα καὶ θὰ τὰ ἐχρησιμοποίησι κατ' οἰκονομίαν εὐθὺς ὡς ἐγενῆτο ζήτημα ἀνάγκης χρησιμοποίησεώς των. Οὕτως, ἐὰν προσήρχοντο φερ' εἰπεῖν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν κληρικοὶ ἄλλης Ἐκκλησίας, ἧς, ὡς αἱ ἀνωτέρω, τυχὸν τὰ μυστήρια εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἐγκυρα, ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς θὰ ἡδύνατο νὰ χρησιμοποίησῃ ἢ μὴ τὴν Οἰκονομίαν ὡς πρὸς τὴν Ἱερωσύνην τῶν προσερχομένων τούτων κληρικῶν. Θὰ ἡδύνατο συνεπῶς ἡ Ἐκκλησία νὰ δεχθῇ τούτους ἀπλῶς ὡς λαϊκὰ μέλη αὐτῆς, χωρὶς νὰ χρησιμοποίησῃ τὴν Ἱερωσύνην των, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχεν ἀνάγκην κληρικῶν, εὐθὺς ὁμῶς ὡς ἤθελε νὰ χρησιμοποίησῃ τούτους ὡς κληρικούς, τότε, ἐφαρμόζουσα τὴν Οἰκονομίαν, θὰ τοὺς ἐδέχετο εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου ἀνευ χειροτονίας. Τοῦτο—ἡ καιρικὴ δηλ. ἀναβολὴ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς Οἰκονομίας—δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ ὁμαδικῇ προσελεύσει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ κλήρου μετὰ τοῦ ποιμνίου των ἢ ἐπὶ τῇ ἐνώσει αὐτῆς ὁργανικῶς μετ' ἄλλης ὁλοκληροῦ Ἐκκλησίας καὶ τοῦτο, διότι οἱ κληρικοὶ οὗτοι θὰ ἦσαν ἐκ τῶν προτέρων τοποθετημένοι

εἰς τὰς ὀργανικὰς αὐτῶν θέσεις καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ζήτημα χρησιμοποίησώς των, ἀπαξ κατ' ἀρχὴν ἀνεγνωρίζετο ἡ χειροτονία των ὡς ἔγκυρος. Ἡ γνώμη τοῦ Δοδονιῶτου εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ὡς ταμιούχος τῆς χάριτος, δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ τὰ μυστήρια καθόλου, καὶ συνεπῶς καὶ τὴν ἱερωσύνην, σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν, παρ' οἷς ταῦτα δὲν τελοῦνται κανονικῶς ἢ διεκόπη ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ καὶ τὰνάπαλιν (Κ. Δοδονιῶτου, Τὰ Μυστήρια, σελ. 165, Περὶ Ἐνώσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας, κλπ. σελ. 19—24), γνώμη πολλὰ ὥς παρὰ τῶν ξένων, καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀγγλικανῶν, συζητηθεῖσα, μοί φαίνεται ὡς μὴ δυναμένη νὰ ὑποστηρίχῃ σοβαρῶς, διότι οὔτε εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν δύναται ἡ Ἐκκλησία (ποία δὲ εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ Ἐκκλησία;) νὰ κάμῃ μυστήρια τὰ μὴ ὄντα καθ' ἑαυτὰ μυστήρια (ἐκτός ἂν μαγικῶς ταῦτα μετέβαλεν), οὔτε νὰ ἀρνηθῇ τὰ τυχόν ὄντα ὡς μὴ ὄντα καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, κυρίως ὁμῶς διότι (ὡς ἐλέχθη ἄλλαχού) τὴν ἐν τοῖς μυστηρίοις χάριν δὲν συνιστᾷ ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ δ' Ἐκκλησία, ὡς ταμιούχος, ἀπονέμει ταύτην κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς καὶ ταύτην τυχὸν ὑπάρχουσαν ἢ μὴ (ἀδιέφορον νῦν πῶς) ἀναγνωρίζει ἢ ἀπαρνέεται, ὡς ταμιούχος ὁμῶς δὲν τὴν δημιουργεῖ.

Κατὰ τὴν κανονικὴν ταύτην ἔποψιν ἡ Ἱερωσύνη τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, μὴ κρινομένης ὡς αἰρετικῆς, ἀλλ' ἀπλῶς κατ' ἀναλογίαν εἰς τὴν τῶν αἰρετικῶν ἢ σχισματικῶν Ἐκκλησιῶν θέσιν λογιζομένη, ὡς κεχωρισμένη οὕτως ὀργανικῶς ἀπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ ἐκτός τῆς μετ' αὐτῆς κοινωνίας μέχρι τοῦδε ὑπάρχουσα, διὰ τὰ ἀναμφισβήτητως ὑπάρχοντα στοιχεῖα συστάσεως καὶ ὑποστάσεως τῆς ἱερωσύνης ταύτης, ἀναγνωρίζεται ἀναγκαίως ἀπὸ κανονικῆς ἐπόψεως ὡς ἰσχυρὰ χειροτονία.

Ὁ Ἀγγλικανὸς κληρικὸς συνεπῶς, προσερχόμενος τυχὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ ὑπαρχούσης ἀνάγκης χρησιμοποίησώς του ὡς κληρικοῦ, δὲν θὰ ἀνεχειροτονεῖτο, ἀλλ' ἀπλῶς θὰ καθίστατο εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμόν, τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ χειροτονίας ἀναγνωρίζομένης κατ' οἰκονομίαν ὡς καλῶς γενομένης. Ἡ τυχὸν τοιοῦτου κληρικοῦ ἀναχειροτόνησις κανονικῶς θὰ ἀπετέλει κατ' ἐμὲ ἔκτροπον τῆς Ἐκκλησίας ἐνέργειαν, ἀντικειμένην εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῆς ἀντίληψιν καὶ τοὺς κανονικοὺς θεσμοὺς καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἔκτροπὴν, ἣν θὰ ἀπετέλει ὁ ἀναθαπτισμὸς δεξαπτισμένου ἡδὴ χριστιανοῦ ἄλλης Ἐκκλησίας εἰς αὐτὴν προσερχομένου.

Ἄν δὲ εἰς τὸ παρελθὸν ἐγένοντο πράγματι ὡς πρὸς τὰ μυστήρια τοιαύτης φύσεως κανονικαὶ παρεκτροπαί, αὗται μὴ παύουσιν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ εἶναι παρεκτροπαί, δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ κανὼνα τοιαύτης ἢ τοιαύτης κατὰ τὸ δοκοῦν τῆς Ἐκκλησίας πράξεως, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὑπεργροεῦθησαν καὶ ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τῶν καιρικῶν τῆς Ἐκκλησίας περιστάσεων καὶ συνθηκῶν, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσιν μὲ τὴν ἀνυπαρχτον, κατ' ἐμὲ, τῆς Ἐκκλησίας δύναμιν τοῦ ποιεῖν ὅτε μὲν τὰ ἔγκυρα ἄκυρα, ὅτε δὲ τὰ ἄκυρα ἔγκυρα, πρᾶγμα τὸ ὅποσον μόνον ἐπὶ μαγικῆς ἀντι-

λήψεως καὶ θεωρίας θὰ ἠδύνατο νὰ σταθῇ.

Κατὰ ταῦτα, ἐπὶ τῇ θάσει τῶν δογματικῶν προποθέσεων, αἱ ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι καὶ ἡ ἐκ τούτων προκύπτουσα ἱερωσύνη εἶναι ἰσχυραὶ καὶ συνεπῶς κατὰ τὴν περὶ αὐτῶν ἐπικρατήσαν, ἀνακριβῆ μάλλον, ὀρολογίαν «ἐγκυροί», ἐπὶ παρουσιαζομένης δὲ περιπτώσεως θεωροῦνται κατ' οἰκονομίαν ὡς καλῶς κατὰ πάντα γενομένοι, ἀπορριπτομένης πάσης ἰδέας ἐπικαλήψεως τῆς χειροτονίας.

Γεννάται δευτεῖως ζήτημα ἂν ἡ ἐκ μέρους τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ ἀνωτέρῳ δογματικῇ καὶ κανονικῇ θάσει ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, θὰ εἶχεν ὡς ἄμεσον καὶ αὐτόματον ὀνοεῖ ἀποτέλεσμα τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν, εἰς τὸν ὅσον ὥστε τὰ ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν κληρικῶν τελούμενα γίνονται ἄνευ ἐτέρου ὑπὸ τῶν πιστῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας δεκτά, καὶ τὰνάπαλιν.

Ἡ γνώμη μου ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι ἡ ἐπικοινωνία αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, διότι αὕτη δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ μόνης τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν.

Ἐγὼ ὁ ἴδιος προσωπικῶς, πιστεύων εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐνώσεως καὶ φρονῶν, ἐπὶ πλεόν, ὅτι οὐσιώδεις διαφοραὶ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑφίστανται, θὰ ἤμην εὐτυχὴς ἂν ἔβλεπον τὸ μέγα τοῦτο χριστιανικὸν ἰδεῶδες πραγματοποιούμενον, ἀλλ' ἡ προσωπικὴ ἀντίληψις εἰς τοιαῦτα ζητήματα πρέπει νὰ εἶναι ἡ τελευταία ἔχουσα τὸν λόγον, καὶ διὰ τοῦτο, ἀντικειμενικῶς κρίνων τὰ πράγματα, δὲν θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἴδω καταστροφαικόμενον τὸ μέγα τοῦτο ἰδεῶδες δι' ἐσπευσμένης ἐνεργείας, ἥτις, πιθανόν, νὰ εἶχε καὶ ἀντίθετα ἀποτελέσματα. Φρονῶ, συνεπῶς, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῶσι καὶ ἐξονυχισθῶσιν, ὡς καὶ τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, καὶ τὰ λοιπὰ ζητήματα, ἐφ' ὧν ὑπάρχει πραγματικὴ ἢ ἔστω καὶ ὑποθετικὴ διαφορά, καὶ ἀφ' ὧν ὅλων τούτων ἐπετυγχάνετο συμφωνία ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ἀπαραίτητον διαφωτισμὸν τοῦ λαοῦ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, τότε νὰ γίνῃ τὸ ὀριστικὸν καὶ τελικὸν εἶγμα πρὸς ἐπικοινωνίαν καὶ ὀργανικὴν ἔνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἄν δευτεῖως εἶχον διευκρινισθῇ ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα καὶ αἱ διαφοραί, καὶ ἀπέμενε μόνον τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν, τότε, τοῦτου λυομένου, θὰ ἐπῆρχετο αὐτομάτως ἡ ἐπικοινωνία καὶ ἔνωσις, ὅπως ἀκριβῶς, ἂν ἔλθετο τὸ ζήτημα τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος διὰ τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀναγνωρίσεως τοῦ κανονικοῦ τῆς ἱερωσύνης τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας (οὔσης δι' ἡμᾶς λόγῳ τῆς ἐπιβληθείσης καθαιρέσεως τοῦ κλήρου αὐτῆς μόνον ἰσχυρᾶς) θὰ ἐπῆρχετο ἄνευ ἐτέρου αὐτομάτως ἢ μετὰ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐπικοινωνία.

Ἐφ' ὅσον ὁμῶς ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν εἶναι τὸ πρῶτον, ἀπομένοντι δ' ἄλλα τὰ λοιπὰ, φανερόν εἶναι ὅτι ἡ λύσις αὐτοῦ, καὶτοι σπουδαιότητος σημασίας, ὡς ἀποτελοῦσα ἐν σοβαρὸν εἶγμα πρὸς τὴν πρὸς ἐγγίσειν, δὲν εἶναι

ἐπαρκῆς διὰ νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν τῆς ἐπικοινωνίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἢ μᾶλλον, κατὰ κανονικὴν ἀκριβολογίαν, ἡ ἀναγνώρισις τῆς χειροτονίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἰσχυρᾶς, τοποθετεῖ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἣν θέσιν εὐρίσκονται ἐναντι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, ἡ Παλαιοκαθολικὴ, καὶ αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι, καὶ ἐκ ἐκ τούτων ἰδίᾳ ἡ Ἀρμενικὴ. Ἐὰν λοιπὸν ἐξηγεῖτο μεμονωμένως ἢ ὁμαδικῶς ἡ ἀναγνώρις τοῦ ἰσχυροῦ τῆς χειροτονίας τῶν Ἀγγλικανῶν προσερχομένων εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, αὕτη θὰ ἔπρεπε νὰ παρέχεται ἀνευ ἑτέρου, ὡς προκειμένου περὶ τῆς χειροτονίας τῶν ἄλλων ἐκείνων Ἐκκλησιῶν, χωρὶς τοῦτο νὰ συνεπάγεται ἀμοιβαίαν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐπικοινωνίαν.

Κατ' ἐμὴν ἀτομικὴν γνώμην, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο, καὶ ἴσως καὶ θὰ ἐπεβάλετο, νὰ γίνῃ θὰ ἦτο ὅπως, ἀναγνωρίζομένου τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἐπετρέπετο, κατ' ἐπέκτασιν τῆς οἰκονομίας, ἂψ ἕνός μὲν ἢ παροχὴ τῶν μυστηρίων καὶ τῶν εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς μέλη τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, εὐρισκόμενα εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχουν Ἀγγλικοὶ κληρικοί, ἂψ ἑτέρου δὲ ἢ παρομοίᾳ θρησκευτικῆς περίθαλψις ἐκ μέρους Ἀγγλικανῶν κληρικῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν Ὁρθόδοξοι κληρικοί.

Ἀτομικῶς—καὶ γνωρίζω τοῦτο ἐκ πείρας—πιστεύω ὅτι οὐ μόνον σκληρόν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀντιχριστιανικὴ εἶναι ἡ στέρησις τῆς ἀπὸ τῶν μέσων τούτων τῆς θρησκείας ἐκζητουμένης καὶ ἀπαιτουμένης ἐνισχύσεως καὶ παρηγορίας, διὰ μόνην τὴν δικαιολογίαν ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁδὸς εὐρυτέρα ἐπικοινωνία. Ἄν εἰς τὰς σπανίας ταύτας καὶ ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἐπετρέπετο κατ' οἰκονομίαν τοιαύτη μερικὴ ἐπικοινωνία, τοῦτο θὰ ἦτο ἀπολύτως σύμφωνον πρὸς τὸ Χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξιας. Τοῦτο, ἐννοεῖται, δὲν τὸ ἐννοῶ μόνον προκειμένου περὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὅσον θεαίως καὶ αἱ ἰδίαι δὲν θὰ εἶχον πρὸς τοῦτο ἀντίρρῃσιν. Εἶναι δὲ γνωστὸν—ὡς ἀναφέρω καὶ εἰς τὴν περὶ Οἰκονομίας πραγματείαν μου—ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὸ σχίσμα μεταξὺ Παπικῆς καὶ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί, παρὰ τὸν ἐνυπάρχοντα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν φανατισμόν, ἐνισχύετο ὑπὸ μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων, ὡς τοῦ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας καὶ ἄλλων.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, εὐρίσκουσα τὴν ἀντίστοιχον ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν ἰδικῶν μας χειροτονιῶν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ σπουδαῖον δῆμα προσεγγίσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τόσον ἐκατέρωθεν ποθητῆς.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Κατὰ ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς ὅλης ὡς ἄνω μελέτης καὶ ἐρεῦνης συνάγω, ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν, καλουμένη οὕτως ἐπισήμως ἔπως ἀναγνώριση τὸ κύρος τῶν Ἀγ-

γλικανικῶν χειροτονιῶν, ὀφείλει, ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, τῆς ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως δογματικῆς καὶ κανονικῆς θέσεως τοῦ ζητήματος, τῆς ἐν προκειμένῳ ἐπισόδου θετικῆς ἀποφάσεως τῶν περισσοτέρων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἐπισήμων καὶ κατηγορηματικῶν δηλώσεων τῶν Ἀγγλικανῶν περὶ τῆς ἐννοίας παρ' αὐτοῖς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, συμπίπτουσας πρὸς τὴν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, καὶ τῆς γνώμης τῶν σπουδαιότερων ὀρθόδοξων καὶ Ἀγγλικανῶν θεολόγων, νὰ ἀναγνώρισῃ αὐτὰς ὡς ἐγκύρους, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἡ χειροτονία τῶν Ἀγγλικανῶν, δι' ἣς καθίσταται καὶ διατηρεῖται ἡ Ἱερωσύνη ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἶναι ἰσχυρά, ἀπαράλλάκτως ὡς ἡ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Παλαιοκαθολικῆς καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ τῆς Ἀρμενικῆς, καὶ πρέπον εἶναι νὰ προέλθῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως, ἐπὶ ἐμφανιζομένων περιπτώσεων, ἀπέχῃ τῆς ἀναχειροτονήσεως Ἀγγλικανῶν κληρικῶν, ἥτις ἀναχειροτόνησις, οὐ μόνον θὰ ἀπῆδε πρὸς τὴν καλῶς ἐννοουμένην—παρὰ τὰς ἀπαρχούσας διαφορὰς—χριστιανικὴν τῶν ὁρίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἀλληλεγγύην, ἀλλὰ κυρίως θὰ προσέκρουε εἰς τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν θέσιν καὶ τάξιν.

Ἄν δὲ ἡ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐλαχίστων ὑπολειπομένων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν—αἵτινες, καθὼς εἶναι γνωστόν, εἶναι ἔτοιμοι, εὐθὺς ὡς παρουσιασθῇ εὐκαιρία, νὰ προέλθωσιν εἰς παρομοίαν ἀπόφασιν, λαμβάνουσα ὁλοκληρωτικὸν χαρακτήρα, ἐχρησίμεινεν ὡς ἀφετηρία ἐπεκτάσεως παρομοίας ἐρεῦνης καὶ συνεννοήσεως ἐφ' ὧν τῶν ἐπιμέλων σημείων καὶ ἐπεδιώκετο διὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε μεθόδου ἡ στενωτέρα προσέγγισις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου, καὶ ἐπετυγχάνετο εἰς τὸ μέλλον ἡ τελικὴ αὐτῶν ἔνωσις, μετὰ κατάλληλον καὶ τοῦ πληρώματος αὐτῶν (τοῦ λαϊκοῦ δηλ. στοιχείου) διαφωτισμόν. ἵνα τὴν ἔνωσιν ταύτην ἐπισφραγίσῃ διὰ τοῦ κύρους αὐτῆς ἡ τὴν ἀνωτάτην αὐθεντίαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας κατέχουσα συνειδήσις τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κέρδος δι' ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας θὰ ἦτο ἀνυπολόγιστον. Ἡ δὲ θάσις, ἣν αἱ δύο αὗται Ἐκκλησίαι—τυχὸν ἐνούμεναι εἰς τὸ μέλλον—θὰ ἐπετέλουν θὰ ἦτο λόγῳ τῆς μέσης ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν θέσεως ἡ μόνη ἀρραγὴς καὶ ἀδιάσειστος, ἐφ' ἣς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ στηριχθῇ ἀσφαλῶς εἰς ἔτι ἀπώτερον μέλλον ἡ ἔνωσις ὧν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὁλοκληροῦ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, πρὸς δόξαν Χριστοῦ.

Εἴθε δ' ὁ Πατὴρ τῶν Φώτων νὰ διαφωτίσῃ ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ὁλότῃ αὐτῶν ὁπως, ἀποβλέπουσαι πρὸς τὴν δι' αὐτῶν ἐκδηλωσιν καὶ πραγμάτωσιν τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, μακρὰν παντός σχολαστικισμοῦ καὶ στενότητος πνεύματος καὶ καρδίας καὶ ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀμφοτέραις κοινῆς καλῶς ἐννοουμένης ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἐλευθερίας, χωρήτωσιν ἐκ τῆς ἀφετηρίας τῆς περὶ τῆς ἐν τῇ Ἱερωσύνῃ Θείας Χάριτος συνεννοήσεως, εἰς τὴν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ὑπολοίπων σημείων συνεννόησιν καὶ ἐπαφήν, ἐπὶ ἐκκλη-

ρώσει τῆς τοῦ Κυρίου ἐντολῆς καὶ εὐχῆς ὅπως πάντες ἐνωθῶσιν ὑπὸ τὴν μίαν ποίμνην, ἧς αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Α. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ Δ' ΚΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 20 Μαΐου 1939

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΝ

Κύριε Κοσμήτορ, Κύριοι συνάδελφοι,

Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὑποβλήθην ὑπὸ τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, παρεπέμφθη ὑπὸ ταύτης πρὸς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἵνα αὕτη ἐκφέρῃ τὴν γνώμην της ἐπ' αὐτοῦ, ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐπόψεως.

Ἐκ τῶν προτέρων δέον νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη ἀπόφανσις τῆς θεολογικῆς σχολῆς δὲν δύναται νὰ ἐπηρεασθῇ, ἐξ ὑποκειμενικῶν καὶ συναισθηματικῶν λόγων, οὐδ' ἐκ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς θαύσεως ἐκτιμήσεως, ἣν πάντες τρέφομεν πρὸς τὴν γεγραμμένην ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν, οὐδ' ἐκ λόγων ἀσχέτων πρὸς τὴν καθαρῶς θρησκευτικὴν καὶ θεολογικὴν ἀποψιν τοῦ ζητήματος· πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δύναται ἡ σχολὴ νὰ δεσμευθῇ ὡπωσδήποτε ἐκ προηγουμένων ἀποφάνσεων θεολόγων ἢ καὶ τοπικῶν ἐπιτροπείων καὶ ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὅσον δεσμευτικὸν κύρος διὰ τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν ἔχει μόνον ἡ κατόπιν συζητήσεων ἐπίσημος ἀπόφανσις τῆς ὅλης ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, οὐχὶ δὲ μόνον μερικῶν ἀποφάνσεις μερικῶν ἐκκλησιῶν, ἄνευ κοινῆς συνεννόησεως ἐνεργουσῶν. Ὅθεν ὅπως ἀνεπηρέαστως ἡ θεολογικὴ σχολή, ἐπὶ τῇ ἐάσει μόνον ἐπιστημονικῶν δεδομένων, δύναται νὰ χωρήσῃ εἰς ἔρευναν τοῦ ζητήματος, χωρὶς κανένα κίνδυνον διασπάσεως τῆς ἐνότητος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἀλλως, ἂν ὡπωσδήποτε ἐδεσμεύετο ἡ σχολὴ εἰς τὴν ἀπόφασίν της, θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐρωτηθῇ καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν κόπον τῆς μελέτης τοῦ ζητήματος καὶ τῆς ἀποφάνσεως ἐπ' αὐτοῦ.

Διὰ νὰ κανονισθῇ τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῶν ἐτεροδόξων ἐκκλησιῶν—ἐν αἷς καὶ ἡ ἀγγλικανικὴ—δέον πρῶτον νὰ ἐξετασθῇ τίς ἦτο ἡ πρᾶξις τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐξ αἱρέσεων καὶ σχισμάτων εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν κληρικούς.

Ἡ πρᾶξις τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἐνιαία ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Δὲν κοίνω ἐπάναγκες νὰ ἐπαναλάβω τὰ τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως τοῦ ζητήματος, περὶ οὗ δύναται ὁ βουλόμενος νὰ εὑρῇ ἱκανὰ εἰς τοῦ Μακαρίου τὴν δογματικὴν θεολογίαν, τὸ περὶ Μυστηρίων, Ἀθῆναι 1875, σ. 304 κ. ἐ., ὅθεν παραλαμβάνει σχεδὸν κατὰ λέξιν ὁ Χρ. Ἀνδρούτσος (Συμβολικὴ σελ. 329—330 καὶ δογματικὴ σ. 393 σημ.). Ἀνα-

φέρω μόνον τὸν ξη' ἀποστολικὸν κανόνα, καθ' ὃν ὁ ἔχων παρ' αἱρετικῶν τὴν χειροτονίαν δέον ν' ἀναχειροτονηται. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κανόνα· ἀλλ' οἰκονομῶν ἡ χρωμένη ἡ ἐκκλησία, ἐποιεῖτο εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος καὶ ἐδέχετο αἱρετικούς ἄνευ νέας χειροτονίας. Τῆς ἐπιεικείας ταύτης ἐποιεῖτο χρῆσιν ἡ ἐκκλησία, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ αἱρετικῶν παρ' οἷς ἀνεγνωρίζετο ὁ μυστηριακὸς χαρακτήρ τῆς ἱερωσύνης, ἐμαρτυρεῖτο ἡ ἀδιάλειπτος συνέχισις τῆς νομίμου ἱεραρχικῆς διαδοχῆς καὶ ἐπιστοῦτο ἡ τήρησις ἀλωδῆτων τῶν κεντρικῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν (Μίλας, ἐκκλ. δίκαιον, Ἀθῆναι 1906 σ. 402—403). Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐφαρμογὴ εἴτε τοῦ ἀσθητοῦ κανόνος εἴτε τῆς ἐπιεικείας οἰκονομίας δὲν ὑπέκειτο εἰς καθωρισμένους κανόνας, ἀλλ' ἐξηρτάτο ἐκ τῶν καιρικῶν καὶ τοπικῶν σχέσεων καὶ συνθηκῶν τῆς αἱρέσεως ἢ τοῦ σχίσματος πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὅτι ἐνῶ ὁ ἡ' κανὼν τῆς α' οἰκουμενικῆς συνόδου δὲν ἀπαιτεῖ ἀναχειροτονίαν παρὰ τῶν Καθαρῶν, ἀλλ' ἀπλῆν δήλωσιν ὅτι συνυψίζονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασιν», ὁ ιβ' κανὼν τοῦ Θεοδοίου ζητεῖ ἀναχειροτονίαν τούτων. Καὶ ἐνῶ κατὰ τὴν δέξιτῃ τῆς ἀρειανικῆς ἐριδος ἀπρτεῖτο συνήθως ἀναχειροτονία τῶν προσερχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἀρειανῶν, ἡραδύτερον ἐν τῇ Δύσει, καὶ ἐνίοτε ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀνεγνωρίζετο συνήθως τὸ κύρος τῶν ἀρειανικῶν χειροτονιῶν, ὅπερ προσέκλεσε καὶ τὸ τόσον ταραξάν τὴν Δύσιν Λουκιφериανὸν σχίσμα. Πάντως ὅμως δὲν ὑπῆρχεν ἐνιαία πρᾶξις ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ὥς καὶ ἐπὶ τοῦ συναφοῦς αὐτῷ ζητήματος περὶ τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν.

Συμφωνῶς πρὸς ταῦτα κατ' ἀρχὴν οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν κληρικοὶ ἐτεροδόξων ἐκκλησιῶν δέον ν' ἀναχειροτονῶνται, κατ' οἰκονομίαν δὲ μόνον δύναται ἡ ἐκκλησία νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ ἀναχειροτόνησιν, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ κρατοῦντα. Κατὰ ταῦτα δὲν συμφωνῶ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρούτσου τόσον ἀπολύτως τεθεῖν ὅτι «οἱ ἐκ τῆς λατινικῆς, ἀρμενικῆς καὶ εἰ τινος ἄλλης ἐκκλησίας ἱερωσύνης ἐχοῦσης προσιόντες δὲν πρέπει νὰ ἀναχειροτονῶνται» (Συμβ. σ. 329), ἐφόσον μάλιστα τῆς χρήσεως τῆς οἰκονομίας μόνῃ προϋπόθεσις δὲν εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης.

Καὶ νῦν ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα, ὅπερ κυρίως μᾶς ἀφορᾷ. τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἀπολύτως. Ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελοῦσα ἐνιαίον τι ὁμοιομερές ὅλον, ἀλλὰ περιέχει μέλη τῶν διαφορωτέρων κατευθύνσεων. Καίτοι βεβαίως εἰς τὴν ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν ὑπάρχει μερὶς κλίνουσα πρὸς τὰς ἀπόψεις τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὥς ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακὸς (Ἐκκλ. Ἰστ. 3.105), «τὰς παραχωρήσεις τῶν Ἀγγλῶν τελετοφίλων, κατὰ τὴν σύνοδον τῆς Βόννης τοῦ 1874, ἀπεδοκίμασαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ

Ἀμερικῇ οἱ πλεῖστοι θεολόγοι, οἱ ἐμμένοντες εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ προτεσταντισμοῦ, ὡς ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸν καθολικισμόν» καὶ ἡ Evangelical Alliance, ἡ Protestant churchmen's Alliance καὶ ἡ Protestant Defence Association ἐργάζονται κατὰ τῶν φιλορθοδόξων τάσεων (αὐτ. σ. 371). Καὶ ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, Ἱεροσ. 1925, σ. 69—70) λέγει: «ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ οἱ προτεσταντίζοντες ἐτι παρὰ τοῖς ἀγγλικανοῖς, ὡς καὶ προσφάτως ἐδείχθη ἐκ τινος ἐκθέσεως τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀδελφότητος τοῦ Λονδίνου καὶ ἐκ τῶν ἐπιθέσεων, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ τῆς ἐξηλώσεως περὶ πίστεως ὁμίλου ἀγγλικανῶν κληρικῶν».

Τὰ 39 ἄρθρα τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ὅπου μῶμενα ὑπὸ μερίδος τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ὑπ' ἄλλης διατηροῦνται ἐν τιμῇ, καὶ τινὰ τῶν ἁρθρῶν τούτων, εἰς ἃ καὶ σήμερον ἐτι, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἐμολογοῦν πίστιν οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ θεολόγοι, «περιέχουσι διδασκαλίαν ἀντίθετον πρὸς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν» (Χρ. Παπαδόπουλος, τὸ ζήτημα... σ. 27). Οὕτω λ. χ. τὰ ἄρθρα 19, 20 καὶ 21 ὅπου μῶσι τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐκκλησίας, τὸ ἄρθρον 25 λέγει ἐτι «τὰ 5 κοινῶς καλούμενα μυστήρια, οὐ λογιστέα ὡς εὐαγγελικὰ μυστήρια», τὸ ἄρθρον 31 δὲν ἀποδέχεται τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν ὡς ἱλαστήριον θυσίαν, τὸ δὲ ἄρθρον 22 χαρακτηρίζει τὴν τιμὴν τῶν εἰκόνων καὶ ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων «πρᾶγμα μωρόν, ματαίως ἐφευρημένον... ἀντιφάσκον μᾶλλον εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». Καὶ χαρακτηρίζει μὲν δὲ συνάδελφος κ. Ἀλιθιζάτος τὰ 39 ἄρθρα ὡς «καθαρῶς δευτερευούσης σημασίας» (ὕπόμνημα σ. 51) καὶ ὁ Χρ. Παπαδόπουλος λέγει ἐτι «δὲν δύνανται νὰ θεωρῶνται ἀσφαλὲς κριτήριον τῆς δογματικῆς διδασκαλίας» (Θεολογία Α', 231), ἀλλ' ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Ἀνδρ. Ὑττος, «ἐφ' ὅσον ἀπὸ τοῦ 1571 τὰ ἄρθρα ταῦτα ὑποχρεοῦται νὰ ὑπογράψῃ πᾶς ἱερωμένος, ἀποτελοῦσι πάντοτε αὐθεντικὴν πηγὴν τῆς ἀγγλικανικῆς διδασκαλίας καὶ ἄμα impedimentum dirimens πρὸς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν» (τὸ κύρος σ. 66). Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Λυκούργος ἐφρῶναι ἐτι ἡ ἀγγλικὴ ἱεραρχία «ἀπρὸς ἔχεται τῶν 39 ἁρθρῶν» (Δ. Σ. Μπαλάνου, Ἀλ. Λυκούργος σ. 42) καὶ ὁ Χρ. Παπαδόπουλος ἀνομολογεῖ ἐτι ταῦτα «πάντως θεωροῦνται ἄρθρα εὐσεβοῦς συμφωνίας» (Θεολ. Α', 231). Καὶ ἄλλαχού δ' αὐτὸς ἀνομολογεῖ ἐτι τὰ 39 ἄρθρα «ἡ μὲν τῶν καλθινιζόντων μερὶς ἐθεώρει σθηριζόμενα ἐπὶ ἀκραίφονος καλθινιστικῆς διδασκαλίας, ἐνθ' ἡ λατινίζουσα συντηρητικὴ μερὶς συνήγεν ἐκ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν διδασκαλίαν ἕλως ἀντίθετον, θεωροῦσα αὐτὰ οὐχὶ ἄρθρα πίστεως, ἀλλ' «ἄρθρα θρησκείας, ὡς ἐπιγράφονται, μὴ ἔχοντα διὰ πάντα ὑποχρεωτικὸν δογματικὸν χαρακτῆρα».

Πόση ὅμως σημασία ἀποδίδεται εἰς τὰ 39 ἄρθρα φαίνεται ἐκ τοῦ ἐτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κανταυρίας Ἀρχιδιάκος Κάμπελ ἀπέστειλε τὸ 1869 τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχει Γρηγορίῳ Σ', διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἀντίτυπον τῶν 39 ἁρθρῶν, ἕπερ ἐθελοῦς δὲν θὰ ἐπραττεν ἐὰν ἐθεώ-

ρει ταῦτα μὴ ἰσχύοντα. Ὁ δὲ Γρηγόριος ἀπαντῶν ἐτόνισε τὰς δυσχερεῖας τὰς προκύπτουσας ἐκ τῶν 39 ἁρθρῶν. Καὶ ἐπ' ἐσχάτων δὲ ὁ Gore ἀνομολογεῖ ἐτι τὰ 39 ἄρθρα «δικαιοῦνται σεβασμοῦ ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος» (Ἀλιθιζάτου ὑπόμνημα σ. 53). Πάντως, καίτοι διάφοροι διαφόρως κρίνουν περὶ τῆς σημασίας τῶν 39 ἁρθρῶν, ταῦτα οὐδέποτε ἐπισήμως ἀποκηρυχθέντα, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸ δογματικὸν περιεχόμενον αὐτῶν, ἀναμφιδόλως ἔχουν κύρος ἐν τῇ ἀγγλικανικῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ τοῦλάχιστον ἐν τμήματι αὐτῆς, ἀδιάφορον ἂν πρωτευούσης ἢ δευτερευούσης σημασίας, καὶ πᾶν μέλος τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας δικαιούται ἐπ' αὐτῶν σθηριζόμενον νὰ φρονῇ καὶ νὰ διδάσκῃ διδασκαλίαν ἀντικειμένη πρὸς τὰς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Σημειωτέον ἐπίσης ἐτι περὶ τοῦ κύρους τῆς ε' καὶ ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου ὑφίστανται ἱκαναὶ ἀντιγνωμίαι, πλείονες δ' ἐτι περὶ τῆς ζ' (Χρ. Παπαδόπουλος, Τὸ ζήτημα, σ. 47—48). Ἡ παράδοσις παραγνῶρίζεται ἡ τοῦλάχιστον ὅπου τιμᾶται, καὶ ἐν Λάμπει ἐτι—ἀνευ ἀντιρρήσεως μάλιστα παραδόξως καὶ τῶν παρισταμένων ὀρθοδόξων—μόνη πηγὴ ἐχαρακτηρίσθη ἡ ἁγία γραφή, ἡ δ' ἱ. παράδοσις ἀπλῶς ὡς «ὁδηγὸς πρὸς ὀρθὴν ἐννόησιν τῶν θείων γραφῶν...».

Ἐπίσης, καίτοι ἀναμφιδόλως ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία τηρεῖ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καθ' ὅλως ἰδιάζοντα τρόπον, καὶ αἱ περὶ ἱερωσύνης ἀντιλήψεις ποι κληρικοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ σεβ. ἐπίσκοπος τοῦ Gloucester πρωτοστατῶν, ὡς γνωστόν, εἰς τὰς ἐνωτικὰς προσπάθειάς καὶ προεδρεύσας τῶν σχετικῶν συνενοήσεων, ἐξέδωκε τὸ 1930 διδῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Χριστιανικὴ ἐνότης», ἐν ᾧ μ. ἀ. λέγει: «Τὸν ἐπίσκοπον δὲν ποιεῖ ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἔλαβε τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ἐτι καθηκόντως ἐτάχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ». Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἐκκλησία», σχολιάζον τὰ ἀνωτέρω εἰς τὸ φύλλον τῆς 11—11—1930, ἐπάγεται: «Εἶναι πρόδηλον ἐτι τοιαύτη διδασκαλία δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀντιλήψιν περὶ τῆς διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης διαδόσεως τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Gloucester διὰ τῶν ἀνωτέρω γνωμῶν του παρουσιάζεται ἀντιπίπτων πρὸς ὅσα ἐδήλωσεν ὡς πρόεδρος τῆς συζητήσεως μετὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐπιτροπῆς».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὡς πρὸς τὰς ἀγγλικὰς χειροτονίας πρᾶξιν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, σημειωθήτω ἐτι αὕτη συνήθως ἀπῆται ἀναχειροτόνησιν διὰ τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀγγλικανούς. Τοιουτοτρόπως καὶ ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις, περὶ τὸ 1850, ἐδηλώθη εἰς τὸν διατρανώσαντα τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀγγλικανὸν Οὐάλλιαμ Πάμερ ἐτι ἐδε: ν' ἀναβαπτισθῇ. Τὸ 1862 ἡ ρωσικὴ ἐκκλησία ἀπήτησεν ἀναχειροτονίαν παρὰ ἀγγλοῦ ἱερέως θελήσαντος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Τὸ 1869 ὁ ἐν Ἀμερικῇ ἐπισκοπικὸς ἱερεὺς Ἰάκωβος Chrystal ἀναχειροτονήθη μετὰ τὴν ὀρθολήν ὀρθοδόξου ἐμολογίας πίστεως, ἦν μετ' ὀλίγον

ἠθέτησεν, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων, δι' ὃ δ χειροτονήσας αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπος Σύρου ἐζήτησε νὰ τὸν καθαιρέσῃ. Τὸ 1870 ὁ ἀγγλικανὸς Στέφανος Harterly προσελθὼν εἰς τὴν ὀρθοδόξον, ἀνεχειροτονήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

* *

Καὶ αἱ γνώμαι τῶν Ἑλλήνων θεολόγων ποικίλλουν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα. Εὐνοϊκῶς ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως, οὐχὶ μετὰ πολλῆς κριτικῆς, ὁ Π. Κομνηνός (Αἱ ἀγγλικαὶ χειροτονίαι, Κων)πολις 1921), προϋποθέτων ὡς δεδομένον τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῶν ἀγγλικανῶν. Τοῦναντίον ἀρνητικῶς ἐκφράζονται οἱ καθηγῆται Ζήκος Ρώσης (Ἐμπρός 25-11-1900) καὶ Ἰω. Μεσολωρᾶς (Συμβ. ὀρθ. ἐκκλ. Β' 336). Ὁ Ν. Δαμαλᾶς (περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον, Λονδῖνον 1867) ἐθεώρει ὡς οὐσιῶδες κώλυμα ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν τὸ ὅτι ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεκήρυξε τὰ ἀπὸ τοῦ 1571 διέποντα ταύτην 39 ἄρθρα, ὧν τὸ μὲν 21ον κηρύττει τὴν ἐκκλησίαν δυναμένην νὰ πλανηθῇ, τὸ δὲ 22ον χαρακτηρίζει τὴν τιμὴν τῶν εἰκόνων καὶ ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων «πράγμα μωρὸν, ματαιῶς ἐφευρημένον... ἀντιφάσκον μᾶλλον εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». Ὁ Μελέτιος Σακελλαρόπουλος (Ἐκκλ. δίκαιον, Ἀθῆναι, 1898, σ. 119) λέγει: «Τὸ ἔγκυρον τῆς χειροτονίας ἐν τῇ ἀγγλικανικῇ ἐκκλησίᾳ ἀμφισβητεῖται, τὸ μὲν διότι ἡ διαδοχικὴ ἱερωσύνη δὲν εἶναι συνέχεια τῆς ἀποστολικῆς, τὸ δὲ ἔνεκα ἐλλείψεως τῆς ἀπαιτουμένης ἐσωτερικῆς προθέσεως καὶ τῶν ἀναγκαίων λειτουργικῶν τύπων». Ὁ Ν. Ἀμβροάκης (Δοκίμιον περὶ ἐνώσεως τῶν ἀγγλικανῶν... Ἀθῆναι 1891 σ. 105) θέτει ὡς προϋποθέσιν τῆς ἀναγνωρίσεως τὴν ἐκ μέρους τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἀπόρριψιν ἐκ τῶν 39 ἄρθρων ἐκείνων «ὅσα εἶναι προφανῶς αἰρετικά», διότι ἄλλως «ἡ μετὰ τῶν ἀγγλικανῶν συμφωνία ἔσται ἀληθὴς concordia discors». Ὁ Χρ. Ἀνδροῦτσος, μὴ ἔχων σταθερὰν καὶ ἐνιαίαν γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος, λέγει (Τὸ κύρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Κων)πολις 1903, σ. 82): «Καθόσον ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀποδέχεται μὲν χάριν μεταδιδόμενην ἐν τῇ ἱερωσίᾳ, περὶ δὲ τῆς εὐχαριστίας δὲν φρονεῖ τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν, οὐδαμῶς δ' ἄλλως σκοπεῖ νὰ παραβλάψῃ τὸν ἱερατικὸν χαρακτήρα, ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου αἱ δογματικαὶ δυσχέρειαι τῆς ἀγγλικῆς χειροτονίας εἶναι δυνατὸν νὰ τύχωσιν εὐμενεστέρων κρίσεως» φρονεῖ δ' ὅτι ἡ λύσις θὰ ἐκκολυθῇ ἂν ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἐπισήμως ἀποφανθῇ ὅτι ἀποδέχεται τὰ 7 μυστήρια ἐν ὀρθοδόξῳ ἐννοίᾳ καὶ τὰς 7 οἰκουμενικὰς συνόδους ὡς ὄργανα τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας ἀνεπισφαλῆς, ὧν αἱ ἀποφάσεις δεσμεύουν ἐο ἴσῳ πᾶσαν ἐπὶ μέρους ἐκκλησίαν καὶ ἀληθῆ πιστόν. Ὁ Χρ. Παπαδόπουλος δὲν ἀποφαίνεται κατηγορηματικῶς περὶ τοῦ ζητήματος· φρονεῖ ὅμως ὅτι ἡ μὲν κανονικότης τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ πρώτου ἀγγλικανοῦ ἀρχιερέως Πάρχερ (1559) δὲν δύναται σοβαρῶς ν' ἀμφισβητηθῇ, ἡ δὲ ἐκτίμησις περὶ τῆς σημασίας τῶν 39 ἄρθρων διὰ τὴν διδασκαλίαν

τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἐναπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν ἐν Ν. Ὑόρκῃ δὲ διεξαχθεῖσαν συζήτησιν τῇ 13)26-10-1918, ὁμιλήσας ἐν ὀνόματι τῶν ὀρθοδόξων, διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι πρὶν ἢ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἀποφανθῇ περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, δεόν ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ν' ἀποφανθῇ ἐπισήμως α) ὅτι ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἐν τῶν ἐπτά μυστηρίων· β) ὅτι ἀναγνωρίζει τὸ ἀπόλυτον κύρος τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων· γ) ὅτι δὲν θεωρεῖ τὰ 39 ἄρθρα ὡς συμβολικὸν διδόν. «Ἰπὸ τοὺς ὅρους τούτους δύναται ν' ἀναγνωρισθῇ τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν» (Χ. Παπαδόπουλος, τὸ ζήτημα... σ. 52—53). Ὁ Κων. Δουβουνιωτής (Τὰ μυστήρια τῆς ἀνατ. ὀρθ. ἐκκλησίας ἐξ ἐπόψεως δογματικῆς, Ἀθῆναι, 1913, σ. 164 σημ. 1) φρονεῖ ὅτι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος «δέον ἡ ἐπισκοπιανὴ ἐκκλησία νὰ ὀρίσῃ ἐπισήμως καὶ αὐθεντικῶς τὴν περὶ ἱερωσύνης καὶ τῶν μυστηρίων καθόλου διδασκαλίαν, ἡ ἀσάθεια καὶ ἀσάφεια τῆς ὁποίας δὲν ἐπιτρέπει ἀσφαλῆ συμπεράσματα στηριζόμενα ἐπὶ σταθερᾷ καὶ ἀναμφισβητήτῳ διδασκαλίᾳ». (Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς ἀγγλικ. ἐκκλησίας μετὰ τῆς ὀρθοδόξου καὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, Ἀθῆναι 1932). Ὁ Π. Μπρατσιώτης (Ὁρθόδοξια καὶ Ἀγγλικανισμός, Ἀθῆναι, 1931) κατακρίνει ζωηρῶς τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μελετίου μονομερῆ ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ὁ Ἰωαν. Παπαδόπουλος (Ἐπίτομος δογματικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, Ἀλεξάνδρεια 1932) λέγει: «Πρὸς καθορισμὸν τοῦ δογματικοῦ χαρακτήρος, ὃν ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀποδίδει εἰς τὴν ἱερωσύνην... ἀνάγκη ὅπως δι' ἐπισήμου ἐν συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς διασκεψέως ἀποφανθῇ κατηγορηματικῶς ἂν ὄντως ἀποδέχεται ὡς μυστήριον τὴν ἱερωσύνην καὶ συνεπῶς ἂν ἀποδέχεται πλήρη τὸν ὀρθόδοξον δογματικὸν χαρακτήρα καὶ πάντων τῶν μυστηρίων...». Ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμη τοῦ καθηγῆτο κ' Ἀμ. Ἀλιβιζάτου ἐκτίθεται, ἐν πνεύματι εὐνοϊκῷ πρὸς τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἐν τῇ πρὸς τὴν σχολὴν ὑποβληθέντι περισπουδάζῳ ὑπομνήματι.

Ὡστε, ὡς βλέπομεν, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων θεολόγων φρονεῖ ὅτι τὸ ζήτημα δὲν δύναται νὰ λυθῇ πρὸ ἐπισήμου καθορισμοῦ τῆς θέσεως τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἐναντι τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας, ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀποκηρύξεως τῆς διδασκαλίας τῶν ἀντιορθοδόξων ἐκ τῶν 39 ἄρθρων.

Ἐκ τῶν Ρώσων ὁ Μόσχας Φιλόθεος (1867) ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως καὶ προθυμίαν περὶ τῆς κατ' οἰκονομίαν ἐν χριστιανικῇ συγκαταβάσει ἀναγνωρίσεως αὐτῶν. Ἐκ τῶν λαϊκῶν Ρώσων οἱ Popov, Bulgacov, Maltzew, Kerensky ἐκφράζονται κατὰ τοῦ κύρους· ὁ Socolov ὑπὲρ τῆς οἰκονομίας. Οὐκάζιον τῆς I συνόδου, τὸ 1905, ὥρισε τὴν ἀναχειροτόνησιν (Χρ. Παπαδόπουλος, τὸ ζήτημα... σ. 26, 35, 40—45).

* *

Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῶν προτεσταντικῶν ἐκκλη-

σιών και ἡ σουηδική ἔχει τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, καὶ ἡ ἐν Γερμανίᾳ δὲ λουθηρανικὴ ἐκκλησία καὶ ἄλλαι τινὲς προτεσταντικαὶ ἐκκλησίαι ἀπεδέχθησαν αὐτὸ, δι' ὃ καὶ ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀνεγνώρισεν ἡδὴ τὸ κύρος τῶν χειροτονιῶν τῶν προτεσταντικῶν τούτων ἐκκλησιῶν· καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲν δὲν προέβη εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἱερωσύνης τῶν μὴ ἐπισκοπιανῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ὁ Haedlam φρονεῖ ὅτι «οἶνεῖ κατ' οἰκονομίαν θὰ ἡδύνατο ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ἡ ἱερωσύνη καὶ τῶν μὴ ἐπισκοπιανῶν ἐκκλησιῶν» ('Αλιθιζάτου ὑπόμνημα σ. 52 καὶ σ. 65). Θὰ εἶναι καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία διατεθειμένη ν' ἀκολουθήσῃ τὴν αὐτὴν πορείαν;

* *

Καὶ νῦν, μετὰ τὴν σύντομον ἱστορικὴν ἐπισκόπῃσιν, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἐκφέρω τὴν γνώμην μου ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἐξαγομένην ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκκλησίας μας καὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων.

1) Ἐν αὐστηρᾷ ἐννοίᾳ, ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἐφ' ὅσον θεωρεῖ ἐαυτὴν τὴν μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ὡς μοναδικὴ ταμιούχος τῆς θείας χάριτος, μόνῃ αὐτῇ δύναται νὰ τελεῇ κανονικῶς καὶ ἐγκύρως τὰ μυστήρια. Συνεπῶς δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι «ὀφείλει» ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἔγκυρον τὴν χειροτονίαν οἰασδήποτε ἄλλης ἐκκλησίας.

2) Οἰκονομία, χρωμένη δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ, κατ' ἰδίαν καὶ ἐλευθέραν αὐτῆς κρίσιν, τὸ ἔγκυρον τοῦ βαπτίσματος ἢ τῆς χειροτονίας ἀτόμου προερχομένου ἐξ οἰασδήποτε ἐκκλησίας εἰς τὴν ὀρθόδοξον, ἐφ' ὅσον πεισθῇ ὅτι οὗτω πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ. Ὡς ὀρθότατα λέγει ὁ κ. Κ. Δουδουνιώτης (Τὰ μυστήρια σ. 164 κ.έ.): «ἡ ἐκκλησία, ὡς ταμιούχος τῆς θείας χάριτος, δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰ μυστήρια καθόλου σχισματικῶν ἢ αἰρετικῶν, παρ' οἷς ταῦτα δὲν τελοῦνται κανονικῶς ἢ διεκόπῃ ἢ ἀποστολικῇ διαδοχῇ καὶ νὰ ἀπορρίψῃ διὰ λόγους, οὓς αὐτὴ εὐλόγους καὶ ἀναγκαίους θεωρεῖ, τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰ μυστήρια καθόλου σχισματικῶν ἢ αἰρετικῶν, παρ' οἷς τελοῦνται ταῦτα κανονικῶς ἢ καὶ δὲν διεκόπῃ ἢ ἀποστολικῇ διαδοχῇ». Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι κατ' οἰκονομίαν δύναται ἡ ἐκκλησία νὰ πράξῃ, ὡς ταμιούχος τῆς θείας χάριτος, κατὰ τὸ δοκῶν αὐτῇ, καθ' ὅσον ἡ οἰκονομία δὲν υποβάλλεται εἰς κανόνας ἢ περιορισμούς, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἀντέκειτο εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς οἰκονομίας.

3) Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς υποχρεώσεως τῆς ἀναχειροτονήσεως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κανὼν ἢ ipso jure δικαίωμα οἰασδήποτε ἐκκλησίας. Οὕτως εἶναι ἀκριβὲς τὸ λεγόμενον ὅτι αἱ χειροτονίαι τῆς δυτικῆς, παλααιοκαθολικῆς καὶ ἀρμενικῆς ἐκκλησίας ipso jure ἀναγνωρίζονται καὶ ὅτι οὐδέποτε ἡμφισθητήθη τὸ κύρος τῶν χειροτονιῶν τῆς παπικῆς ἐκκλησίας. Θὰ ἦτο ἄλλως καὶ λίαν ἐπικίνδυνον μὲ τὴν ἀντιχριστιανικὴν προσηλυτιστικὴν δρᾶσιν ἐκκλησιῶν τινῶν νὰ ἐθεωρεῖτο ipso jure ὁ ἐξ αὐτῶν προερχόμενος εἰς τὴν ὀρθόδοξίαν κληρικὸς ὡς τοιοῦτος. Ὡς ἄλλως παρατηρεῖ ὁ κ. Δουδουνιώτης (τὰ μυστήρια... σ. 165 σημ. 1) ἡ ὀρθόδοξος ἐλληνικὴ ἐκκλησία δεχομένη ἐν τῇ πράξει παλαιότερον τὸ βάπτισμα καὶ τὴν ἱερω-

σύνην τῶν δυτικῶν, βραδύτερον τὸ θεωρεῖ ἄκυρον (Θεοτοκᾶ, Νομ. τοῦ οἴκ. πατρ. σ. 367 κ.έ.), ἐνῷ τοῦναντίον ἡ ὀρθόδοξος ρωσικὴ ἐκκλησία, θεωροῦσα τὸ πάλαι τοῦτο ἄκυρον, βραδύτερον τὸ ἀπεδέχθη ὡς ἔγκυρον. Ἡ διάφορος αὕτη πρᾶξις μεταξὺ ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν σημειωτέον ὅτι οὐδόλως αἶρει τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ ἡ διάφορος πρᾶξις τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν, ὡς πρὸς τὸ κύρος τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἱερωσύνης τῶν αἰρετικῶν, δὲν ἤρε τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας.

4) Ἡ οἰκονομία δὲν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ παραχωρηθῇ εἰς ἅπαντα τὰ μέλη μιᾶς ἐκκλησίας ἐκ τῶν προτέρων. Ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Ἀνδρούτσος, τὸ ζήτημα δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἀπαντήσεως «κατ' ἀρχὴν καὶ γενικῶς, ἀλλ' ἐφόσον πρόκειται περὶ προσελύσεως κληρικῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὀρθοδοξίας» (Τὸ κύρος ἔ. ἀ.)· καὶ ὁ Χρ. Παπαδόπουλος, ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα (Τὸ ζήτημα... σ. 70) λέγει: «τὸ ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δὲν τίθεται ἐν τῇ ὀρθόδοξῃ ἐκκλησίᾳ ἀπολύτως καὶ ἀσχετῶς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κληρικοῦ καὶ πρὸς τὴν παρεχομένην ὑπ' αὐτοῦ ὁμολογίαν πίστεως».

Συγκεκριμένως διὰ τὴν γεραρὴν ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν, εἰς τοὺς κόλπους μάλιστα τῆς ὁσίας ὑπάρχουν μέλη τόσοι διαφόρων κατευθύνσεων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ληφθῇ ἐνιαία ἐκ τῶν προτέρων ἀποφασίς, ἐφόσον μάλιστα τὰ 39 ἄρθρα δὲν ἐπαυσαν νὰ ἀναγνωρίζωνται ὡς «ἄρθρα θρησκείας» καὶ ὑπὸ τινῶν καὶ ὡς ἄρθρα πίστεως. Μόνον ἐὰν ἤθελέ ποτε συντελεσθῇ ἔνωσις μετὰ τῆς ἀγγλικανικῆς ἢ οἰασδήποτε ἄλλης ἐκκλησίας θὰ εἶχε τοῦτο ὡς ἐπακολούθημα τὴν κατ' ἀρχὴν ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῆς ἐνωθείσης ἐκκλησίας.

5) Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἔπρεπε ν' ἀρκεσθῇ νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὴν ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν τὰς γραπτῶς διατυπωμένας ἀπόψεις τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἢ ἔστω καὶ ἀρχιερέων, χωρὶς ν' ἀποφανθῇ ἢ ἰδίᾳ ἐπισήμως, ἐπιφυλασσομένη νὰ πράξῃ τοῦτο ἀρμοδίως, διότι, ὡς ὀρθότατα λέγει ὁ αἰδιδίμος πρωθιεράρχης τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας Χρ. Παπαδόπουλος, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου «δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποφανθῇ οἰασδήποτε ἐπὶ μέρος αὐτοκέφαλος ὀρθόδοξος ἐκκλησία», ὡς καὶ πρότερον εἶχεν ἐκφρασθῇ τὸ 1907 ἐν Ἱεροσολύμοις Δαμιανός, λέγων ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται ἐπισήμως καὶ ἐγκύρως νὰ κριθῇ μόνον ὑπὸ συμπάσης τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας (Τὸ ζήτημα... σ. 51).

* *

Ὅτι τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀποδοχῆς δέον νὰ γίνεσθαι χρήσις διὰ πάντα Χριστιανὸν περὶ οὗ ἡ ἐκκλησία ἤθελε πεισθῇ ἀσφαλῶς καὶ ἐπὶ τῇ δόξει γραπτῆς καθομολογήσεως ὅτι ἐξ ἁγῶν ἐλατηρίων καὶ μετ' εὐλικρινοῦς ἀποδοχῆς τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἐπιθυμεῖ νὰ προσέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς, εἶναι, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, ἀναντίρρητον. Ἐπίσης φρονῶ ὅτι δέον νὰ συζητηθῇ καὶ διακανονισθῇ τὸ ζήτημα τῆς

κοινή συμφωνία, κατ' οικονομίαν, ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, συμφώνως πρὸς τὸ προηγούμενον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, τελέσεως τῆς κηδείας ὑπὸ ἀλλοδόξων ἱερέων, εἰς μέρη ὅπου ἐλλείπουν ὁμόδοξοι ἱερεῖς. Θὰ ἦτο τοῦτο πρῶτον βῆμα ἐπισήμου ἀναγνώρισεως τῶν ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν ὡς χριστιανικῶν, καὶ ἀναγκαία προϋπὸθεσις διὰ τὰς φιλικὰς σχέσεις· καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν ἐκκλησιῶν, ἥτις, ὡς ἄλλοτε ἀνέπτυξα, δύναται ἄριστα νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀνεξαρτήτως τῆς δογματικῆς ἐνώσεως, ἣν θεωρῶ, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀνέφικτον.

Μετὰ τιμῆς
Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ*

Ἐνώπιον τῆς ἡμετέρας Σχολῆς πρόκειται ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ζήτημα σπουδαιότατον, τὸ «περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν», τὴν ἐπὶ τοῦ ὁποίου γνώμην αὐτῆς ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου ν' ἀπαντήσῃ ἐπισήμως εἰς σχετικὸν ἐρώτημα ὑποβληθὲν τῷ Μ. Προέδρῳ αὐτῆς προφορικῶς τε καὶ ἐγγράφως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σ. Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας καὶ Πριμάτου πάσης Ἀγγλίας κ. Cosmo Lang. Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δυσχερὲς ζήτημα τοῦτο δυσχεραίνει ἔτι μάλλον ἡ ἄγαν ἐσπευσμένη καί, ὡς μὴ ὤφελεν, ἀνευ προσυνηνοήσεως μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀπόφανσις πέντε αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, καθ' ὅν χρόνον μία τῶν ὁρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἡ καὶ πασῶν πολυπληθεστάτη, διέρχεται σειρὰν ἐνιαυτῶν κρίσιμωτάτων. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι, εἴτε ἐντεῦθεν εἴτε ἐξ ἄλλων ὑπολογισμῶν ἢ αἰσθημάτων, θὰ κωλυθῶσι νὰ εἴπωσιν ἐν ἀγάπῃ μὲν καὶ σεβασμῷ, σαφῶς δὲ καὶ ἀνυποστόλως τὴν γνώμην αὐτῶν ἢ τε Θεολογικῇ Σχολῇ καὶ ἡ ἁγία Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος «ὡς ἐξ ἐιλικρινείας.. κατενώπιον τοῦ Θεοῦ», ἐν πλήρει συναισθήσει τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν ἐναντι τοῦ πληρώματος τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, ἥτις μάλιστα φέρει καὶ τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα, καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι διὰ τῆς ἐιλικρινείας προάγεται τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἀσφαλέστερον, ἢ διὰ τῆς συγκάλυψεως τῆς σφύζουσας ἀληθείας καὶ διὰ βεβιασμένων λύσεων. Ὑπὸ τοιούτῳ πνεύματος διαπνέεται καὶ ἡ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἡμετέρας Σχολῆς υποβαλλομένη εἰσήγησις αὕτη, προεὶδὼν οὕτω μελέτης τῶν τε πηγῶν καὶ τῆς προσιτῆς ἡμῖν ἐλληνικῆς τε καὶ ξένης σχετικῆς γραμματείας, εἰς ἣ καὶ παραπέμπεται ἐκάστοτε ὁ ἀναγνώστης.

Α) Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Ἡ οὐσία τοῦ διὰ πρώτην φοράν οὕτως ἐπισήμως καὶ σαφῶς εἰς τοὺς ὁρθοδόξους προβαλλομένου ὑπὸ

τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἐρωτήματος εἶναι, «ἐὰν ἡ Ὁρθόδοξος ἐκκλησία θεωρῇ κατ' ἀρχὴν καὶ ἀπολύτως τὰς ἀγγλικανικὰς χειροτονίας ὡς ἐγκύρους ἢ οὐ». Πρὸ παντός ἄλλου παρατηροῦμεν, ὅτι τοιοῦτον ἐρώτημα εἶναι πρωτάκουστον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὅσον γινώσκουμεν, διότι αὕτη μέχρι τοῦδε ἐγνώρισε μόνον αἰτήματα ἀτόμων ἢ ομάδων αἰρετικῶν ἢ σχισματικῶν ἢ παρασυναγωγικῶν ἐπανερχομένων εἰς τοὺς κόλπους τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπιθυμούντων νὰ γίνωσι δεκτοὶ μετὰ τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν θαθμοῦ, ὧν ἐξήτάζετο εὐλόγως καὶ τὸ κύρος τῆς χειροτονίας. Εἶναι δὲ φανερόν, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ διάφορον καὶ πολὺ διαφόρων θέλει κριθῇ, ὅταν τὸ ἐρώτημα τεθῇ οὕτως ἀπολύτως καὶ δῇ καὶ ὑπὸ ἑτεροδόξου ἐκκλησίας, ἢ ὅταν πρόκειται περὶ αἰτήσεως αἰρετικῶν ἢ σχισματικῶν κλπ., ἐπανερχομένων εἰς τοὺς κόλπους τῆς μιᾶς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξαιτουμένων τὴν ἀναγνώρισιν τῆς χειροτονίας καὶ αὐτοῦ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν. Ἐν μὲν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, πρὸς τῇ ἐξωτερικῇ διατηρήσει τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἐξ ὧν προέρχονται τὰ ἄτομα ἐκκλησιῶν, θέλει ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν ὁμολογία τῆς ὁρθοδόξου πίστεως καὶ δῇ καὶ ἡ ἐπικειμένη ἄμεσος ἐπ' ἀνόδοξος εἰς τοὺς κόλπους τῆς ταμιούχου τῆς χάριτος ἀληθινῆς Ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ἢ θὰ πρέπει ν' ἀποκρουσθῇ ἐκ τῶν προτέρων ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος, ὡς προϋποθέτουσα ἀντίληψιν περὶ Ἐκκλησίας ὅλης ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ὁρθόδοξον, ἄρα δὲ ἐπιπροσθούσαν εἰς τὴν συνεννόησιν ἐπὶ οὕτῳ θεμελιώδους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματος, οἷον εἶναι ἡ ἱερωσύνη, ἢ, ἐὰν θὰ γίνῃ συζήτησις, θὰ πρέπει ἐξ ὁρθοδόξου ἐπόψεως νὰ περιορισθῇ αὕτη ἐν τῷ ὁρθοδόξῳ κύκλῳ καὶ νὰ τεθῇ ὡς θέσις αὐτῆς ὅχι ἀπλῶς τὸ ζήτημα περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐξωτερικῆς ἢ ἱστορικῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, ὡς πράττουσιν ἢ τε Δυτικὴ καὶ ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία, συμφώνως πρὸς τὴν γνωστὴν σχετικὴν θεωρίαν τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου³, οὔτε τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης ἢ καὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐν ταῖς συζητήσεσι τῶν περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικ. χειροτονιῶν πραγματευθέντων ὁρθοδόξων θεολόγων, ἀλλὰ, πρὸς τοῖς ἀνωτέρω, θὰ πρέπει νὰ τεθῇ ἐπὶ τάπητος ἡ ὅλη ἐπίσημος διδασκαλία καὶ ἡ πράξις τῆς ἐνδιαφερομένης ἐκκλησίας πρὸς διαπίστωσιν τῆς συμφωνίας αὐτῆς μετὰ τῆς ὁρθοδόξου, ἀνευ διακρίσεως οὐσιωδῶν καὶ ἐπουσιωδῶν δογματικῶν ζητημάτων, ἥτις, πρὸς τεσσταντικῆς προελεύσεως οὕτω καὶ μὴ στερουμένης δάσεως τινός, εἶναι ὅλης ἀσυμβίβαστος καὶ ἀπαράδεκτος, καθ' ὅσον «θεωρητικῶς ἢ χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ ἀποτελεῖ ἐνιαῖον τι καὶ ὁργανικὸν ὅλον, τῶν δογμάτων προϋποτιθέντων

1. Χρ. Ἀνδρούτσου, Τὸ κύρος τῶν ἀγγλικαν. χειροτονιῶν σελ. 6-7.

2. Ἀνδρούτσου μν. ἔ. ἔ. σ. 7.

3. De Bapt. I. 1, 3, III 15, 20 IV 10, 12, 18, V 3, VI 25. Περὶ τῆς θεωρίας ταύτης καὶ τῆς ἀνασκευῆς αὐτῆς ὅρα Χρ. Ἀνδρούτσου, Αἱ βῆσεις τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν σελ. 36 ἐξῆς.

* Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

καὶ προσδιορίζοντων ἄλληλα, ἡ δὲ ἔκκλησις τῶν ἐξαρτωμένων καὶ προσδιοριζομένων δογμάτων ἄγει εἰς ἔκκλησιν καὶ τῶν θάσεων καὶ προϋποθέσεων αὐτῶν»¹. Ἡ τελευταία δ' αὕτη διαπίστωσις θὰ ἐπέχῃ θέσιν τῆς ὑπὸ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν αἱρετικῶν ἢ σχισματικῶν ἢ ἄλλων κληρικῶν παρεχομένης ἐπιστήμου ὁμολογίας πίστεως². Ταῦτα δὲ νομίζομεν ὅτι ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐρωτήματος τῆς Ἀγγλικαν. ἐκκλησίας περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῆς, εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐποίου θὰ χωρήσωμεν, ἀφοῦ, διὰ τὴν ὁρθὴν τοῦ πράγματος ἐκτίμησιν, πρῶτον μὲν εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐρωτήματος, ἔπειτα δὲ ρίψωμεν βλέμμα ἐνθεν μὲν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος, μάλιστα ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ, ἐνθεν δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, ἐπιμένοντες κυρίως εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν αὐτῆς ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως.

Β) ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΣ

Ὅτι ἡ Ἀγγλ. ἐκκλησία προβάλλουσα τὸ ἐν λόγῳ ἐρώτημα δὲν προτίθεται νὰ θεδαιωθῇ περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῆς, δὲν δύναται νὰ υπάρξῃ οὐδεμία ἀμφιβολία. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο κατανοεῖται πρὸ παντὸς ἐκ τοῦ ζωηροτάτου ζήλου, ὃν ἡ ἐκκλησία αὕτη ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπιδεικνύει πρὸς προσέγγισιν καὶ μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ οὐ μόνον μετὰ τῆς γεραρᾶς Ὁρθοδόξου, πρὸς ἣν ἐπανειλημένως προσεπάθησε νὰ συνάψῃ σχέσεις στενάς³, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπικῶν ἐκκλησιῶν καὶ μετ' αὐτῶν ἔτι τῶν πρεσβυτεριανῶν κλπ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη πρωτοστατεῖ ἐν τῇ λεγομένῃ «οἰκουμένην κινήσει» καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς ἐνωτικαῖς προσπάθειαις. Ἀντιλαμβανομένη δὲ καλῶς τὰς ἐπιπροσθούσας εἰς τὴν δογματικὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν μεγάλας δυσχερεῖας καὶ εὐρίσκουσα πολλὰ εὐκολωτέραν τὴν προσέγγισιν καὶ αὐτὴν τὴν μυστηριακὴν μετ' ἀλλήλων ἐπικοινωνίαν τῶν ἐπισκοπικῶν κατ' ἀρχὰς ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῇ δάσει τῆς ἀτομικῆς αὐτῆς πείρας, (δεδομένου ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ὡς θὰ ἴδωμεν, συνάπτονται εἰς τὴν τελετουργικὴν καὶ διοικητικὴν

ἐνότητα ἐπὶ τῇ δάσει τῶν ἀρχῶν τῆς «comprehensiveness, δηλ. περιεκτικότητος» ὁπαδοὶ ποικιλωτάτων δογματικῶν ὑποχρεώσεων, εἰς τὴν τριαύτην ἐνότητα μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀποδίδει, χωροῦσα κατὰ πρόγραμμα, οὐτινος τὰς κυρίας γραμμὰς σαφέστατα ἐκθέτει, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ὁ σημερινὸς ἐπίσκοπος τοῦ Gloucester καὶ πρῶην καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης κ. Α. Headlam. Ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ἀγγλικανὸς θεολόγος, ὁμιλῶν πρὸς τετραετίας τοῦ Ripon «περὶ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος» τῇ 31/10/1935 καὶ φέρων τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς «δραδείας μὲν, ἀλλ' ἀσφαλούς μεθόδου τῆς ἐνοποιήσεως τῆς ἱερωσύνης» (Vereinheitlichung des Amtes) τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν, συμφῶνως πρὸς σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου τοῦ Λάμβεθ τῷ 1920, καὶ παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς. «Ἡ πραγματικὴ ἔνωσις θὰ ἐπέλθῃ τότε, ὅταν ἐνοποιησώμεν τὴν ἱερωσύνην. Τοῦτο ἐπετύχομεν ἤδη παρὰ τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς καὶ τοῖς Σουηδοῖς (μίαν communio in sacris), ἐνθα ὁ εἰς ἀναγνωρίζει τὰ ἱερά τοῦ ἄλλου καὶ τὰ ἐξασφαλίζει καὶ διὰ τὸ μέλλον διὰ τῆς ἀμοιβαίας συμμετοχῆς εἰς τὰς χειροτονίας ἀλλήλων. Τοῦτο ἐπιδιώκομεν παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Φιλανδίας... Πρὸς τοῦτο ἐργαζόμεθα καὶ παρὰ τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ μέθοδος προχωρεῖ καὶ ἐνταῦθα βραδύτερον, ἀλλ' ἐν τέλει θὰ δημιουργήσῃ πραγματικὴν ἐνότητα». Ἀπαιτεῖται ἀρὰ γε πληρεστέρα καὶ αὐθεντικωτέρα ἐξήγησις τῆς ἐναντι τῆς Ὁρθοδόξιας ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς σημασίας τοῦ προκειμένου ἡμῖν ἐρωτήματος;

Γ) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΕΝ Τῇ ΟΡΘΟΔΟΞῳ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν ἐν μὲν τῇ Ῥωμαιοκαθολικῇ ἐκκλησίᾳ υπάρχει ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἀπ' αὐτῆς ἀποσχίσεως τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας, λυθὲν ὀριστικῶς μόλις τῇ 13/9/1896 διὰ τῆς παπικῆς Βούλας Λέοντος τοῦ ΙΓ' ὑπὸ τὸν τίτλον «Apostolicae curae», τῆς καταδικαστικῆς τῆς χειροτονίας ταύτας ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διεκόπη ἐν τῇ Ἀγγλ. ἐκκλησίᾳ ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ κατ' αὐτήν· ἐν δὲ τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ ἐμφανίζεται τοῦτο μόλις μετὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀφ' ὅτου δηλαδὴ, πυκνωθεῖσων τῶν καὶ πολλῶ παλαιότερον ὕφισταμένων φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ ἀγγλικανῶν, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν τελευταίων ἁγίστοις περὶ μυστηριακῆς ἐπικοι-

1. Ὅρα Ἀνδρούτσου, Αἱ δάσεις τῆς ἐνώσεως σελ. 44—50. Σημειώσων δ' ὅτι ἡ τριαύτη ὑπὸ τῶν ἀσυγκρατήτων φιλενωτικῶν γινόμενη διάκρισις μεταξὺ οὐσιωθῶν καὶ ἐπουσιωθῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν ἀποδοκιμάζεται καὶ ἐν τῇ ἀπὸ 6/1/1928 ἐγκυκλίῳ τοῦ Πάπα Πίου ΙΑ' «Mortalium animos».

2. Ἐπὶ γενικωτέρας δάσεως ἔθεσε τὸ ζήτημα καὶ ὁ Ν. Δαμαλᾶς καὶ ὁ Κ. Δουβουνιώτης, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ Ρουμανικὴ θεολογικὴ ἐπιτροπὴ (1935). Τοῦτο δὲ εἶχε εἰσηγηθῇ ἡδὴ ὁ ἀείμνηστος Χρυσ. Παπαδόπουλος ὡς Διευθυντῆς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ τὸ 1907 (Χρ. Παπαδοπούλου, τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικαν. χειροτονιῶν σ. 50).

3. Τὴν μυστηριακὴν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπικοινωνίαν ἐπιζητεῖ ἡ Ἀγγλ. ἐκκλησία τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ 1869, ὅτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας Campell ἀπηρθύνθη πρὸς τὸν Οἰκ. Πατριάρχην Γρηγόριον Σ'. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐξεδηλώθη πολλᾶκις, χωρὶς οὐδέποτε νὰ γίνῃ δεκτὴ, εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τὸ 1930 ἐν Λάμβεθ, ἀνεχθέντος αὐτὴν ὅπου συμβαίνει αὕτη καὶ δὲν προκαλεῖ διαμαρτυρίας. Ὅρα ἐπαφὴν Ἀγγλικανῶν καὶ Ὁρθοδόξων. Ἀλεξανδρ. 1931 σελ. 31—32.

1. Ἡ ὁμιλία αὕτη ἀνεδημοσιεύθη ἐκ τοῦ Guardian ἐν τῇ Internat. K. Zeitschr. τοῦ 1936 σ. 105—28. Πρὸς καὶ Ἐπαφὴν Ἀγγλικανῶν καὶ Ὁρθοδόξων, Ἀλεξανδρ. 1931, σελ. 23. καὶ Lambeth Conference 1920 σελ. 28.

2. Ἐκ τῶν ἄλλων ἐτεροδόξων ἐκκλησιῶν ἀνεγνώρισαν τὰς ἀγγλ. χειροτονίας, εἰσελθοῦσαι ἅμα καὶ εἰς μυστηριακὴν μετὰ τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας κοινωνίαν, ἡ Παλαιοκαθολικὴ καὶ ἡ Σουηδική, ἧς ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλικανικῆς αἱ χειροτονίαι, ἐπ' ἐσχάτων δὲ ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἐπισκοπικῶν χειροτονιῶν τῶν Λουθηρανικῶν ἐκκλησιῶν Ἑσθονίας καὶ Λατβίας (Times Λονδίνου 20/1/1939 σελ. 9).

ωνίας μετὰ τῶν πρώτων. Ὅτι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης «τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν δὲν συζητεῖτο ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ, οὐδ' ὑπῆρχε τις περὶ αὐτοῦ ἀμφισβήτησις», δὲν σημαίνει τὸ παράπαν, ὅτι ἀνεγνωρίζετο καὶ τὸ κύρος τῶν ἐν λόγῳ χειροτονιῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, διότι ἂν τοῦτο ἠγλήθευε, δὲν δλέπομεν τί θὰ ἐξήγει τὴν μετέπειτα ἐφεκτικὴν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀρνητικὴν στάσιν τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Οὕτω π. χ. ὁ ἀγγλικανὸς θεολόγος W. Palmer, ζητήσας περὶ τὸ 1850 ν' ἀναγνωρισθῇ ἐν Ρωσσίᾳ ὡς ὀρθόδοξος ἀπλῶς διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν, ἀπεκρούσθη καὶ «ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, ἤκουσεν ὅτι ἔδει καὶ ν' ἀναβαπτισθῇ, ὅπως γίνῃ ὀρθόδοξος». Τὸ δὲ 1869 αὐτὸς οὗτος ὁ φίλος τῶν Ἀγγλικανῶν Ἐπίσκοπος Σύρου Ἀλέξανδρος Λυκούργος, ἐγκρίσει τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅχι μόνον ἀνεχειροτόνησεν, ἀλλὰ καὶ ἀνεβάπτισε καὶ μετὰ τὴν ὑποβολὴν ὀρθοδόξου ὁμολογίας πίστεως τὸν ἱερέα τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐπισκοπιανῆς ἐκκλησίας Ἰάκωβον Chrystal. Τὸ 1870 ἐν τῇ Οἰκουμένικῃ Πατριαρχείῳ ἀνεχειροτονήθη ὁ ἀγγλικανὸς ἱερεὺς Στέφανος Hatherly². Καὶ τὸ μὲν Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων, ἀπαντῶν τὸ 1907 εἰς ἐρωτήματα ὑποβληθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Ἀγγλοῦ ἐπισκόπου P. Blyth περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀμειψίας κοινωνίας τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διὰ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος καὶ τῶν χειροτονιῶν τῶν ἀγγλικανῶν, ἀπεφάνθη ἐπὶ τῇ ἔξοχῃ γνώμῃ αὐτοῦ τῆς τότε διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ Χρυσ. Παπαδοπούλου ὀρθότατα, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ὅτι «ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ κρίνῃ καὶ ἀποφανθῇ ἐπισήμως περὶ μόνων τῶν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἱερωσύνης τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας, κεχωρισμένων τῆς ὅλης διδασκαλίας αὐτῆς»

1. Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν σ. 24.

2. Πρὸς τὴν τοιαύτην στάσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καθόλου κηρύσσεται σύμφωνος καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσελθὼν ἐγκριτὸς θεολόγος J. Overbeck, παρατηρῶν τὰ ἑξῆς. «Οἱ Ἀγγλικοὶ φυσικῶς θὰ ἐπιθυμῶσι νὰ μάθωσι τὴν γνώμην τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας περὶ τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν. Δὲν διακηρύσσει αὐτὰς οὔτε ἀκύρους οὔτε ἐγκύρους. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἄλλεῖπει ὁ βιβλὸς ἐκεῖνος τῆς βεβαιότητος, ὁ ἀπολύτως ἀναγκαῖος διὰ πᾶν μυστήριον, ἀναχειροτονεῖ τοὺς ἐνομένους. Δὲν θέλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ ζητήματος, ἀλλ' οἱ Ἀγγλικοὶ γενικῶς λησμονοῦσιν, ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ δογματικὸν μέρος κλπ. (Overbeck, Ἀφελὴς ἀποφῆς τῶν ἀξιώσεων τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας, μεταφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικ. Ἐν ΚΠόλει. Πατριαρχ. Τυπογραφεῖον 1883, σ. 169). Ἐφεξῆς δ' ἀναπτύσσει τὴν γνώμην, ὅτι ἡ προτεσταντικὴ ἰδέα περὶ «γενικῆς ἱερωσύνης», ἥς ἔχεται ὁ Ἀγγλικανισμός, ἐπιπροσθεῖ εἰς τὸν ταυτισμὸν τῆς περὶ ἱερωσύνης ἀγγλικανικῆς ἐκδοχῆς μετὰ τῆς ὀρθοδόξου καὶ κατακλείει τὰς παρατηρήσεις του ὅδε. «Ὡς βλέπετε, ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία δὲν παρέχει διὰ τὴν διατήρησιν ἐγκύρων χειροτονιῶν ἀσφαλεστέρως ἐγγυήσεις ἄλλης τιнос προτεσταντικῆς ἐκκλησίας» (σ. 172). Εἶνα: ἀνάγκη ἄρα γὰρ νὰ ὑποδείξωμεν πόσῃ προσοχῇ πρέπει νὰ ἀξιώθῃ μία τοιαύτη διειθεαίωσις, παρεχομένη ὑπὸ θεολόγου γεννηθέντος καὶ ἀνατραφέντος ἐν τῇ Ἀγγλικανισμῷ, ἅρα δὲ γνωρίσαντος ἅριστα καὶ αἰσθανθέντος τὰ τρωτὰ αὐτοῦ;

καὶ ὅτι ἡ ὁμολογία τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας δύναται ἐπισήμως καὶ ἐγκύρως νὰ κρίνῃ ὑπὸ συμπάσης τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας¹. Ὁ αἰετὴς Χ. Παπαδόπουλος, ἀναφέρον ταῦτα ἐν τῇ εἰρημένῃ πραγματείᾳ αὐτοῦ, παρατηρεῖ εὐθὺς ἀμέσως ὅτι «ἡ ἀπάντησις τοῦ Πατριάρχου εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἐρωτήματα τοῦ ἐπισκόπου Blyth, γνωσθεῖσα διὰ τοῦ περιοδικοῦ Guardian, προδύνασε ζωηρὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν ἀγγλικανῶν, ἀλλ' ἀνωμολογήθη ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶχε δίκαιον, ἀπαντήσας ὡς ἀπῆντησεν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν μῆτε μεμονωμένως νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα περὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐν τῇ Ἀγγλ. ἐκκλησίᾳ, ἀσχετῶς πρὸς τὴν ὅλην αὐτῆς διδασκαλίαν, μῆτε ν' ἀποφανθῇ περὶ αὐτῶν οἰαδήποτε ἐπὶ μέρους αὐτοκέφαλος ἐκκλησία». Ἡ δὲ Ρωσικὴ ἐκκλησία δὲν ἐδίστασεν καὶ ἐπισήμως ν' ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἤδη τὸ 1904, ὅτε ὁ ἐν Ἀμερικῇ Ρώσος Ἀρχιεπίσκοπος, εἶτα δὲ Πατριάρχης Μόσχας Τύχων, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς ἐκκλησίας ταύτης τὸ ἐρώτημα, πῶς ἔπρεπε νὰ δέχηται τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐπισκοπιανούς κληρικούς. Ἡ Ἱ. Σύνοδος αὕτη, μὴ ἐγκρίνασα τὴν γνώμην τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐπὶ μελέτῃ τοῦ ζητήματος συγκροτηθείσης ἐπιτροπείας, καθ' ἣν οἱ εἰρημένοι κληρικοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναχειροτονῶνται ὑπὸ θρῶν, ὥρισεν ἐν εἰδικῇ οὐκαζίῳ, ὅπως «οἱ κληρικοὶ τῆς Ἐπισκοπιανῆς ἐκκλησίας προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν χειροτονῶνται ἀνεὺ οἰωνοῦ δέχοντες ὅρα»². Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε διονυχισθῇ οὐ πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Ρωσικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ ὀνομαστῶν θεολόγων, ἐξ ὧν ὁ μὲν καθηγητὴς B. Σοκόλωφ, καίπερ εὐρίσκων ἀντιφατικὴν τὴν ἀγγλικανικὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης, ὅμως ἐδέχετο κατ' οἰκονομίαν καὶ ὑπὸ θρῶν τὸ ἐγκύριον τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀπεκρούσθη δὲ ὑπὸ τῶν B. Κερένσκυ, Σ. Τσιτσάκωφ I. Πόπωφ, I. Σοκόλωφ, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ Ροζδενστεν-σδέσκυ, ἐν μέρει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Α. Μπουλγκάκωφ³. Παλαιότερον δὲ ὁ Μόσχας Φιλάρετος († 1867), ἀπαντῶν εἰς προβληθέντα αὐτῷ ἐρωτήματα, εἶχεν ἐκφράσει ἀμφιβολίας περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀλλ' ἅμα καὶ προθυμίαν πρὸς ἀναγνώρισιν αὐτῶν «κατ' οἰκονομίαν» ἐν χριστιανικῇ συγκατατάσει⁴. Ἀρνητικῶς εἶχεν ἐκφρασθῇ περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν καὶ ὁ δογματικὸς Μακάριος καὶ ὁ Σέρβος Μίλας. Ὁ δὲ Μάλτσεβ βραδύτερον ὑπελάμβανε τὴν ἀγγλικανικὴν ἱερωσύνην ὡς «τοῦλάχιστον ἀμφίβολον»⁵.

1. Χρυσ. Παπαδοπούλου μν. ἔ. σ. 51. Ὅρα καὶ N. Σιών 1908 σελ. 102 ἑξ. καὶ 1909 σ. 145.

2. Χρυσ. Παπαδοπούλου μν. ἔ. σ. 45.

3. Χρυσ. Παπαδοπούλου μν. ἔ. σ. 40 ἑξ.

4. Χρυσ. Παπαδοπούλου μν. ἔ. σ. 26.

5. Ἐπιστῶμεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τῆς στάσεως τῆς Ρωσικῆς ἐκκλησίας καὶ θεολογίας πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη, διερχομένη τὴν παροῦσαν κρίσιμωτάτην περίοδον αὐτῆς, δὲν εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀποφανθῇ σήμερον ἀξιωματικῶς περὶ τοῦ ζητήματος καὶ ὅτι ἐπομένως ἐν τῇ μεταξὺ ἰσχύει ἡ εἰρημένη ἀπόφανσις τοῦ 1904. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀσυγκρατήτους φιλαγγλικανικὰς ἐκδηλώσεις Ρώσων τινῶν θεολόγων ἐν τῇ ἐξορίᾳ

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ αὐτοκεφάλῳ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος αἱ αὐταὶ που γινώμιναι διευτυποῦντο καὶ ἡ αὐτὴ ἐπεκράτει πράξις. Ἐκ τῶν ἐλληνιστὶ δημοσιευθεισῶν εἰδικῶν πραγματειῶν αἱ ἀρισταὶ εἶναι ἀπὸ ἐπόψεως μὲν συστηματικῆς ἢ τοῦ Χρ. Ἀνδρούτσου (Τὸ κύρος τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου, 1903 σελ. 95) καὶ ἢ τοῦ Κ. Δουδουνιώτου (Περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλ. χειροτονιῶν Πρυτανικὸς λόγος 1932, σελ. 26), ἀπὸ ἐπόψεως δὲ πληροφρονατικῆς ἢ τοῦ Χρυσ. Παπαδοπούλου (Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν, 1925, σελ. 74). Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἀνδρούτσος, ὁ καὶ πρῶτος ἀσχοληθεὶς ἐμβριθῶς περὶ τὸ ζήτημα παρ' ἡμῖν, ἀποκρούει ἐντόνως «τὴν κατ' ἀρχὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ὡς προϋποτιθεῖσαν, ὅτι ἡ Ἀγγλ. ἐκκλησία δύνατον ν' ἀποτελῇ μέρος ἰσόκυρον τῆς ἀληθοῦς Ἑκκλησίας καὶ ὅτι ἡ ἀληθὴς ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον ἡ Ἀνατολική», ἀρα δὲ «ὡς προσκρούουσιν ἀρδῆν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ὀρθοδοξίας» καὶ «συνεπαγομένην φυσικῶς καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἀγγλ. ἐκκλησίαν κοινωνίαν ἀνευ δογματικῆς ἐνώσεως, ἐὰν κατ' ἀρχὴν ἀναγνωρισθῇ ἡ ἱερωσύνη αὐτῆς» (σελ. 66 καὶ 79). ἐξετάσας δὲ μετὰ πολλῆς εὐμενείας πρὸς τὴν Ἀγγλ. ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ παρρησίας τὸ ζήτημα καὶ δὴ μόνον «ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ προσελεύσεως Ἀγγλῶν κληρικῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδοξίας», καταλήγει εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα. «Καθ' ὅσον ἡ Ἀνω Ἑκκλησία ἀποδέχεται μὲν χάριν μεταδιδόμενην ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, περὶ δὲ τῆς Εὐχαριστίας δὲν φρονεῖ τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν, οὐδαμοῦ δὲ ἄλλως σκοπεῖ νὰ παραβλέψῃ τὸν ἱερατικὸν χαρακτήρα. ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου... αἱ δογματικαὶ δυσχερεῖαι τῆς ἀγγλικῆς χειροτονίας, ἐν πράγματι καὶ χριστιανικῇ ἀγάπῃ μελετώμεναι, εἶναι δύνατον νὰ τύχουσιν εὐμενεστέρως κρίσεως ἢ ὡς ἔτυχον παρὰ τῷ Πάπᾳ καὶ τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς τῆς Ὀλλανδίας» ἀλλὰ τὰς τοιαύτας δυσχερεῖας θὰ ἀρῇ ἀποτελεσματικῶς καὶ πᾶσαν παρ' ὀρθοδόξους ἀμφιβολίαν θὰ διασκεδάσῃ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας, ἐν γένει μὲν, ὑποτιθεμένη ἐν γενικῇ τῶν ἱεραρχῶν αὐτῆς συνόδῳ ὡς βᾶσιν καὶ ἀνέλεγκτον ἀρχὴν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἐκκλη-

σήμερον διαδισκούντων, θὰ ἦτο ἄγαν τολμηρὸν καὶ ἀδικον νὰ ἱσχυρισθῇ τις, ὅτι αὐταὶ διεσπινέουσι τὸ φρόνημα τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας. Παράβαλε τὸ ἐν τῇ τέλει τῆς παρούσης μελέτης παρατιθέμενον ἔγγραφο τοῦ Μακ. Πατριαρχικοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Ῥωσικῆς Ἑκκλησίας κ. Σεργίου.

1. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ Ἀνδρούτσος ὁμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ τῆς «Ἀνω ἐκκλησίας» τῆς Ἀγγλίας, ὡς ἀποτελούσης οἷον ἰδίαν ἐκκλησίαν (σελ. 82). Ἐν δὲ τῇ ὑποσημείῳσει 38 τῆς σ. 31 δηλοῖ, ὅτι ἐν τῇ πραγματεσίᾳ ταύτῃ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας περιορίζει «εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1833 μορτωθεῖσαν... Ἀνω ἐκκλησίαν». Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ μερὶς αὕτη δὲν ἀποτελεῖ ἰδίαν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τμήμα τῆς διοικητικῆς ἐνιαίας «Ἑκκλησίας τῆς Ἀγγλίας» (Church of England), εὐθὺς ὅτι ἡ βᾶσις τῆς συζητήσεως εἶναι ἐλλιπής, ἀρα δὲ καὶ τὸ σχετικὸν συμπέρασμα αὐτῆς παραμένει μετέωρον. Τὸ αὐτὸ που σφάλμα ὅμως διαπράττουσι καὶ ὅσοι τῶν ὀρθοδόξων στηριζόμενοι εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῶν συντηρητικωτέρων ἀγγλοκαθολικῶν, παραβλέποντες δὲ τὴν ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως χαώδη, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, κατὰστασιν τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, ἐμφανίζουσι αὐτὴν ὡς ἐγγὺς ἰσταμένην πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον.

σίας καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς τὰ 39 ἄρθρα περιάγουσα εἰς ψηφίσματα τοπικῆς συνόδου, ἱσχύοντα μόνον ἐφ' ὅσον συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἀρχαίαν διδασκαλίαν. ὅπως ἐφρόνησε καὶ ὁ Δαμασκ. ...». Ἐφεξῆς δὲ παραθέτει ἔρους, ὅφ' οὕτως κατ' οἰκονομίαν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ δεκτὸν τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἐὰν «ἡ Ἀνω Ἑκκλησία» (λέγε: ἡ Ἑκκλησία τῆς Ἀγγλίας) «ὠρῖζέτο σαφῶς καὶ αὐθεντικῶς ἦν πρεσβεύει πίστιν», πρὸς τοὺς ἄλλους, «καὶ περὶ Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀναποδέχεται αὐτὰς ὡς ὄργανα τῆς ἀληθοῦς Ἑκκλησίας ἀνεπίσφαλλῃ, ὡν αἱ ἀποφάσεις δεσμεύουσιν ἐο ἴρσο πᾶσαν ἐπὶ μέρος ἐκκλησίαν καὶ πάντα ἀληθῆ πιστόν». Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀγγλικανῶν ἐπιδιωκομένης «μυστηριακῆς ἐπικοινωνίας», ὁ Ἀνδρούτσος ἀποκλείει ταύτην ἀπολύτως ὡς «προσκρούουσιν ἀρδῆν εἰς τὰς θεμελιώδεις τῆς Ὀρθοδοξίας βάσεις».

Ὁ δὲ Κ. Δουδουνιώτης ἐν τῇ ἐπὶ μείζονι ἀμεροληψίᾳ καὶ αὐστηρότητι διακρινομένῃ εἰδικῇ πραγματεσίᾳ αὐτοῦ, σχετίζων ὀρθότατα τὸ ζήτημα τοῦτο πρὸς τὴν ὅλην διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, μετὰ δὲ τὴν διακρίβωσιν τῆς θεμελιώδους ἀσυμφωνίας αὐτῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τῆς πίστεως καὶ τὸ ἀλάθητον τῆς ὁρατῆς ἐκκλησίας, περ ἀποτελεῖ «ἀφθαλμοφανῶς τὴν σπουδαιότητα καὶ θεμελιώδη μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰν» (σ. 5 ἐξ.), καὶ μετὰ τὴν διαπίστωσιν ὅτι «καὶ ἡ περὶ μυστηρίων διδασκαλία τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας διατελεῖ ἐν τισιν ὑπὸ διαμαρτυρομένην ἐπίδρασιν» (σ. 9), ἐπιλαμβάνόμενος τῆς ἐξετάσεως τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως κανονικῆς, συμπραίνει ὅτι «ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία δύναται κατ' οἰκονομίαν ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ μυστήρια καὶ αὐτὴν τὴν ἱερωσύνην τῶν εἰς αὐτὴν προσερχομένων ἀγγλικανικῶν» μετ' ἀγανακτήσεως δὲ ἀποκρούει τὴν μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν, ἣν θεωρεῖ «ὡς ἐδραζομένην ἐπὶ ἀδιαφορίας θρησκευτικῆς» (σ. 16) καὶ τονίζει ὅτι «ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπέτρεψεν, οὐδὲ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ, εἰς τὰ μέλη αὐτῆς νὰ λαμβάνωσι τὰ μυστήρια καὶ τὴν χάριν τοῦ ἀγ. Πνεύματος παρὰ κληρικῶν ἑτεροδόξων» καὶ ὅτι «ὁ τὰ ἐναντία φρονῶν βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθόδοξος χριστιανός» (σ. 16).

Ὁ δὲ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος κατὰ μὲν τὴν ἐν Ν. Ὑόρκῃ τῇ 26/10/1918 διεξαχθεῖσαν μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ ἀγγλικανῶν ἀνεπίσημον συζήτησιν¹, εἰς τὴν ἐρώτησιν τῶν ἀγγλικανῶν ἐπισκόπων καὶ θεολόγων, ἐὰν ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, διετύπωσεν ἐκ μέρους τῶν παρισταμένων ὀρθοδόξων (Μητροπολίτου Μελετίου καὶ Ἀμίλκα Ἀλιδιζάτου) τὴν γνώμην, ὅτι τὸ κύρος τῶν χειροτονιῶν τούτων δύναται ν' ἀναγνωρισθῇ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐποφιν, ὅτι δηλ. ὁ Ἀργιεπίσκοπος Πάρεκερ κανονικῶς ἐχειροτονήθη, ἀρα, δὲ ὅτι καὶ κανονικῶς ἐχειροτόνησε καὶ ἄλλους ἐπισκόπους, ὡς πρὸς δὲ τὰς λοιπὰς ἐπόψεις ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἀγγλικανῶν ν' ἀποφανθῶσι πρῶτον, ὅτι ἀναγνω-

1. Καινὴ Διδαχὴ, 1920, σελ. 40 ἐξ.

ρίζουσι τὴν ἱερωσύνην ὡς ἐν τῶν 7 μυστηρίων, δι' οὗ ἀναγνωρίζουσι τὸ ἀπόλυτον κύρος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, γ) οὗτι δὲν παραδέχονται τὰ 39 ἄρθρα ὡς συμβολικὸν διδόνον. Ἐν δὲ τῇ μνημονευθέντι διδλίφῃ αὐτοῦ μετὰ μακρὰν ἱστορικὴν καὶ εὐμενῇ μὲν πρὸς τοὺς ἀγγλικανούς, ἀλλ' ἀρκοῦντως ἀμερόληπτον ἐπι- σκόπησιν τοῦ ζητήματος, παρατηρεῖ ὁρθότατα ὅτι «τὸ ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν δὲν τίθεται ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ ἐκκλησίᾳ ἀπολύτως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀγγλικανοῦ κληρικοῦ καὶ πρὸς τὴν παρεχομένην ὑπ' αὐτοῦ ὁμολογίαν πίστεως». Καὶ δὲν ἀποφαίνεται μὲν κατηγορηματικῶς περὶ τοῦ ζητήματος, διαφαίνεται δ' ὅμως σαφῶς ἡ γνώμη αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, καὶ δὴ, ὡς φαίνεται, ἄνευ ὁρων πλέον, ἐφ' ὅσον ἐπανειλημμένως ἀφήνει μᾶλλον νὰ νοηθῇ, ὅτι οἱ τέως προβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ὅροι ἐπιληρώθησαν διὰ τῶν δηλώσεων διαφόρων ἀγγλικανῶν θεολόγων (σ. 58, 69, 71), παραδέχοντο ὅτι αἱ δηλώσεις αὗται προέρχονται μόνον ἐκ τῶν κύκλων τῆς ἀγγλοκαθολικῆς μερίδος. Ἡ κατακλείς ὅμως τῆς λίαν διαφωτιστικῆς πραγματείας ταύτης εἶναι: «ἀλλ' εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησίαν ἀπόκειται νὰ λύσῃ ὁριστικῶς τὸ πολὺκροτον τοῦτο ζήτημα, οὗτινος ἡ ἱστορία ὅλως ἀντικειμενικῶς ἐνταῦθα καὶ συντόμως ἐξετέθη».

Ἡδὲ ὅμως πολὺ παλαιότερον ὁ καθηγητὴς Ν. Δαμαλάς, ἐν Ἀγγλίᾳ διατρίβων, ἐδημοσίευσεν πραγματείαν προσφωνομένην «τῇ Σεπτεμβριανῇ Συνόδῳ τῆς Ἀγγλικ. ἐκκλησίας»¹ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον» (1867), ἐν ᾗ ἐξετάσας τὴν ἐν τοῖς 39 ἄρθροις, «τῇ ἐπισήμῃ» ταύτῃ ἀγγλικανικῇ ἐμολογίᾳ, περιεχομένην διδασκαλίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀρθόδοξον καὶ καταδεικνύον τὸν καθαρὸς προτεσταντικὸν χαρακτήρα ἄλλων τε ἄρθρων καὶ δὴ καὶ τῶν περὶ ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21, ὑποδεικνύει ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία «κηρύσσουσα ὡς πλανηθεῖσαν εἰς δόγματα τὴν μητέρα αὐτῆς, τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς διάφορα ἄρθρα διορθοῦσα καὶ ἀποδοκιμάζουσα τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, κηρύσσει αὐτὴν ἀποβαλοῦσαν τὸ οὐσιωδέστατον τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος χαρακτηριστικὸν καὶ νόθον τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας διάδοχον... συγχρόνως δὲ φέρει αὐτὴ ἡ ἰδία θανάσιμον κατὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς κτύπον» (σ. 69—70) καὶ ἐξαιτεῖται ἀπὸ τῆς ἐπιεικείνης τότε ἐπισκοπικῆς συνελεύσεως τοῦ Λάμβεθ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς τῆς ἀντιφάσεως, προκρίνουσα τὸν ἱστορικὸν ὁρισμὸν τῆς μιᾶς ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτω ἀπονέμουσα τὸ ἀνήκον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν τῶν 7 Οἰκουμενικῶν συνόδων κύρος, τὰ δὲ 39 ἄρθρα κηρύσσουσα ὡς μὴ ὑποχρεωτικά (σ. 73 ἐξ.). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ὁ Δαμαλάς διακηρύσσει, ὅτι «ἡ ἐξωτερικὴ μόνον ἔνωσις ἢ Intercommunion εἶναι σύγχυσις ἐκκλησιῶν, ἥτις ἢ ὑποκρισίας ἢ ἀδιαφορίας καὶ αὐτοχειρίας θρησκευτικῆς τέκνον εἶναι» (σ. 75).

1. Πρόκειται περὶ τῆς διὰ πρώτην φορὰν τότε συγκαλουμένης συνόδου τοῦ Λάμβεθ.

Βραδύτερον δὲ ὁ μὲν Ν. Ἀυβράδης ὡς προϋπόθεσιν τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν θέτει τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας ἀπόρριψιν ἐκ τῶν 39 ἄρθρων ἐκείνων, «ὅσα εἶναι προφανῶς αἰρετικά», διότι ἄλλως «ἡ μετὰ τῶν ἀγγλικανῶν συμφωνία ἔσται ἀληθὺς concordia discors». Ὁ δὲ Ζ. Ρώσης² καὶ ὁ Ι. Μεσολωγᾶς³ ἀπεφάνθησαν ἀρνητικῶς περὶ τοῦ κύρους τῶν ἐν λόγῳ χειροτονιῶν.

Ἀλλ' ἐνῷ μέχρι τοῦ ἔτους 1921 οὐδεὶς ὀρθόδοξος θεολόγος εἶχε δεχθῇ καὶ συζητήσιν περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀπολύτως, πολλοὶ τοῦτων ἐδέχοντο μόνον τὴν κατ' οἰκονομίαν ἀναγνώρισιν τῆς χειροτονίας προσερχομένων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἀγγλικανῶν κληρικῶν καὶ δὴ ὑπὸ ὅρους, αἱ δὲ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι ἀνεχειροτόνουν τοὺς προσερχομένους Ἀγγλικανούς κληρικούς, ἔρχεται ὁ καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Π. Κομνηνός, ὅστις δημοσιεύει ἐν Κων)πόλει κατὰ τὸ ἔτος τοῦ 1921 ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ Ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι» πραγματείαν (σελ. 57), ἐν ᾗ μετὰ προφανοῦς προκαταλήψεως ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως καὶ ἄνευ ἐμβριθοῦς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πραγμάτων ἐν γένει μελέτης προσπαθεῖ νὰ ἀρῇ μὲν τὰς κατὰ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τούτων ἐνστάσεις τῆς παπικῆς βούλλης τοῦ 1896, νὰ πείσῃ δὲ «ὅτι ἡ ἐφεκτικὴ στάσις τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐναντι τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δὲν εἶναι ποσῶς δικαία, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον πᾶσα ἰδέα ἀπολύτου ἢ ὑπὸ ὅρον ἀναχειροτονίας τῶν τυχόν ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας ταύτης προσερχομένων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον» (σ. 9) καὶ νομίζει, ὅτι «πλεῖστοι καὶ τῶν λαϊκῶν καὶ τῶν κληρικῶν μελῶν τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας... ἀσμένως θὰ προσήρχοντο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθόδοξου ἐκκλησίας... ἂν δὲν ἴστατο πρὸ αὐτῶν ἀνυπερδλητὸν κώλυμα τὸ ζήτημα τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν»⁴. Σπεύδων δὲ ἀκατασχέτως ἐπὶ τὸ τέλος διατυπῶ τὴν γνώμην, ὅτι, προκειμένου περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐγκύρου τῶν χειροτονιῶν, καίτοι θεωρεῖ καλὸν ὅπως προηγηθῇ συνεννόησις, οὐχ ἥττον ὅμως φρονεῖ «ὅτι δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ αὐτόβουλος καὶ αὐτοτελής ἐνέργεια καὶ πρᾶξις», καὶ δὴ καὶ ὅτι δύναται νὰ ἐπιτραπῇ καὶ μετὰδόσις τῶν θείων μυστηρίων παρ' ὀρθοδόξων τοῖς ἀγγλικανοῖς, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ παρ' ἀγγλικανῶν πρὸς ὀρθοδόξους⁵.

1. Δοκίμιον περὶ ἐνώσεως τῶν ἀγγλικανῶν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων. 1891, ἐν σελ. 105).

2. Ἐφημερίς Ἐμπρός τῆς 25/11/1900.

3. Συμβολικὴ Β', 1904, σελ. 336.

4. Θὰ ὀφειλομένον χάριτας πολλὰς εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ εὐχραστεῖτο νὰ πληροφόρησιν ἡμᾶς πόσοι ἀγγλικοὶ, καὶ δὴ κληρικοὶ, προσήλθον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν ἔτει 1922. βραδύτερον δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων, Ἀλεξανδρείας καὶ Ρουμανίας. Ἡμεῖς τοῦναντίον ἔχομεν τὴν πληροφορίαν, ὅτι, πρὸ ἐλαχίστου χρόνου ἀγγλικανὸς κληρικὸς περιήλθεν ἀλληλοδιαδόχως διαφόρους ἐκκλησίας ὀρθοδόξους. ὅπως γίνῃ δεκτός ἐν τῇ ὀρθόδοξῃ κλήρῳ, ἀλλ' ἀπεκρούσθη πανταχόθεν ἐκ λόγων ἀβρότητα πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν.

5. Τοιοῦτο τι εἰσηγείται καὶ ὁ κ. Ἀλιβιζάτος ἐν τῇ ὑπομνήματι αὐτοῦ, ἐπικαλούμενος τὸ αὐτὸ προφανῶς ἀτυχὲς παρὰδειγμα τοῦ Δημ. Χωματιανοῦ καὶ ἐπεκτείνων τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου τούτου καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας.

«λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐγκύρου τῶν μυστηριακῶν πράξεων τῶν ἀγγλικανῶν», ὑπομνησκει δὲ ἐπὶ τούτῳ τὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Δημητρίου Χωματιανοῦ, ὅστις, στηριζόμενος καὶ ἐπὶ γνωμοδοτήσεως τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Θεοφυλάκτου, εἶχε μὲν κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς οἰκονομίας προκειμένου περὶ μεταδόσεως θείων μυστηρίων εἰς λατίνους αἰχμαλώτους («πρὸς τὸ κερδῆσαι ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τοὺς ἀδελφούς»), οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τὰν ἀπαλιν (σ. 19). Εἰς τὰ θαρυσήμαντα δὲ καὶ ἀπόλυτα καὶ ἀνεπιφύλακτα συμπεράσματα ταῦτα καταλήγει ὁ Κομνηνός, στηριζόμενος τοῦτο μὲν ἐπὶ ἀναλύσεως τῶν ἀγγλικανικῶν διατάξεων καὶ εὐχῶν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ διακόνου, πρεσβυτέρου καὶ ἐπισκόπου, τοῦτο δὲ ἐπὶ προφορικῶν τε καὶ ἐγγράφων θεβαιώσεων περὶ ὀρθοδόξων φρονημάτων προερχομένων ἐκ μέρους τῶν ἀγγλοκαθολικῶν κύκλων, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ γνωστοῦ φιλορθοδόξου ἀγγλικανοῦ ἱερέως I. Douglas, *The Relations of the Anglican Churches with the Eastern Orthodox* (1921), ἐν μέρει δὲ καὶ ἐπὶ ὅλως ἀδασίμων προϋποθέσεων, ὅα ἦτο π. χ. ὅτι «δὲν πρέπει νὰ λησμονῇται καὶ ἡ πολλῇ ὑποδεστέρα σημασία ἡ ἀποδιδόμενη εἰς τὰ 39 ἄρθρα. μὴ ὄντα ὑποχρεωτικά καὶ διὰ τοὺς κληρικοὺς αὐτοὺς ἐν ταῖς λεπτομερείαις... ἔχοντα σήμερον ἱστορικὴν μάλλον ἀξίαν, ἐγκαταλείπομενα δὲ ὁσημέραι ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ ταύτης καὶ τῆς ἄλλης τῶν ἐπισκοπιανῶν ἐκκλησιῶν... διατηρούμενα τυπικῶς μόνον σχεδὸν ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τὸν πολιτικὸν αὐτῶν χαρακτήρα κλπ». Ὅπως δὲ ποτε, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Χρυσ. Παπαδόπουλος¹ «ἡ πραγματεία αὕτη ἐμελλε νὰ ἀσκήσῃ μεγάλην ἐπίδρασιν καὶ νὰ προκαλέσῃ σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως». Ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1922 ἐπεδόθη εἰς τὸ Οἶκον. Πατριαρχεῖον «δήλωσις πίστεως» ὑπογεγραμμένη ὑπὸ πολλῶν ἀγγλικανῶν ἱερέων, ἀνηκόντων πάντων εἰς τὴν ἀγγλοκαθολικὴν μερίδα καὶ διαβεβαιουμένων αὐτὸ περὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτῶν φρονημάτων. Ἡ δὴλωσις ὅμως αὕτη, ἣτις εἶχε σχεδιασθῇ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ J. Douglas καὶ τῆς ὁποίας «εἰκανά σημεῖα... χρίζουσιν ἀναμφιδόλως μείζονος ἐπεξηγήσεως»², ὅχι μόνον πόρρω ἀπέειχε τοῦ νὰ διερμηνεύῃ τὰ φρονήματα τῆς ἀγγλικανικῆς ἱεραρχίας καὶ ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ προδικάλεσε ζωηρὰς διαμαρτυρίας, ἐπικριθεῖσα ἐκ μέρους τῶν μοναχιστῶν καὶ τῶν εὐαγγελικῶν καὶ ἄλλων προτεσταντιζόντων κύκλων τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας³, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τῆς Church Association, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ δι' ὅσα «ἄδικα καὶ ἀναλήθη εἶχε διαλάβει περὶ τῶν

39 ἄρθρων»⁴. Καὶ ὅμως συνετέλεσεν ἡ δὴλωσις αὕτη εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, πατριαρχεύοντος Μελετίου τοῦ Δ', ἀνευ ὅρων καὶ ἀνευ οἰκονομίας ἀναγνώρισιν τῶν ἀγγλικαν. χειροτονιῶν, ἡ περὶ τῆς ὁποίας ἀπόφασις ἐγνωρίσθη τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Κανταρίας 28/7/1922), ὡς καὶ ταῖς λοιπαῖς Ὀρθοδόξαις ἐκκλησίαις, ὧν ἐζητεῖτο ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ γνώμη. Αἱ ἡμέραι ἦσαν τότε πονηραὶ διὰ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, εὐρισκόμενον ἐν ταῖς παραμοναῖς τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, καὶ τόσον ἡ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ Κομνηνοῦ, ὅσον καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου παρήλθον ἀπαρατήρητοι, ὡς παρήλθεν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπαρατήρητος ἡ μετὰ τινὰς μῆνας προσχώρησις εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου (1923), μέχρι τῆς εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην προσχωρήσεως καὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, προκαθημένου αὐτῆς πάλιν τοῦ Μελετίου Μεταξάκη (1930), ὅτε ζωηραὶ ἠκούσθησαν ἐν Ἀθῆναις διαμαρτυρίαι ἐκ μέρους καθηγητῶν τινῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ τύπου⁵. Οὐχὶ ἀνευ ἐκπλήξεως ἠκούσθη ἐν Ἑλλάδι πρὸς 4 ἐτῶν καὶ τὸ συμπέρασμα τῶν θεολογικῶν συζητήσεων τῆς μεικτῆς ἐξ ἀγγλικανῶν καὶ ἐκ ῥουμάνων ὀρθοδόξων κληρικῶν καὶ καθηγητῶν ἐπιτροπείας, ὅπερ ἦτο ἡ πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας σύστασις τῆς ῥουμανικῆς ἐπιτροπείας περὶ ἀναγνώρισεως τοῦ κύρους τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν σὺν τῇ διαβεβαιώσει, ὅτι διὰ τοιαύτης ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπείας «προπαρὰσκειάζεται στερεὰ βάσις διὰ τὴν δογματικὴν συμφωνίαν μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας». Ἐπὶ τῇ δάσει τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπείας ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας προέβη τῇ 20/3/1936 εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν ἐν λόγῳ χειροτονιῶν κατ' ἀρχήν, καὶ δὴ ἐπίσης ἀνευ οἰκονομίας καὶ ἀνευ ὅρων, ἀνεκοίνωσε δὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτην εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν καὶ εἰς τὰς Ὀρθοδόξους ἐκκλησίας⁶. Καὶ ἀναγνωρίζομεν μὲν τὴν κατ' ἀρχὴν ὀρθότητα τῆς μεθόδου τῆς ἐργασίας τῆς ῥουμανικῆς ἐπιτροπείας θεώσεως τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλ. χειροτονιῶν ἐπὶ γενικωτέρας δογματικῆς θέσεως, οὐδὲ θέλομεν νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν ἀγγελητηρίου ἐγγράφου τοῦ Πατριάρχου τῆς Ρουμανίας (17/2. 1939), δι' οὗ ἀναδεικνύεται ἡ ἐν τῇ συνδιασχέσει τοῦ Βουκουρεστίου

1. Bell, *Life of Lord Davidson* II σ. 1105 καὶ Ἐκκλ. Ἀληθ. 1922 τεύχη 31—34.

2. Εἶναι παρήγορον, ὅτι καὶ ἐν τοῖς κύκλοις τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου εἶναι ἥδη αἰσθητὴ ἡ ἀνεπάρκεια «τῶν μοναχῶν καὶ ἀνευ κοινῆς συνεννόησεως ἀποφάσεων τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος» καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν κοινῇ συσχέσει ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν ὁριστικῆς λύσεως αὐτοῦ, ὡς ὑπέδειξεν ἐν προσφάτῳ ἄρθρῳ αὐτοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος (Ὀρθοδοξία 1938, σελ. 125—129).

3. Πόσον ἐπιφυλακτικωτέρα καὶ συντηρητικωτέρα ἦτο ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ρουμανίας ἐν ἔτει 1903 ἐν τῇ ἀπαντήσεϊ αὐτῆς εἰς τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου! (Ἡ περὶ τῶν σχέσεων τῶν αὐτοκαφάλων ὁρθ. ἐκκλησιῶν πατριαρχικὴ ἐγκύκλιος τοῦ 1902 κλπ. σελ. 48 καὶ 50).

«ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εἶχον καὶ αἱ ἴδιαι ἀντίρρουν» (ὡς εἰναι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῇ ποτε τοιοῦτό τι ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία), λησμονῶν δὲ τὴν αὐστηράν τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ παρακλήσιν «Πίσση δυνάμει φιλαξώμεθα μὴ λαμβάνειν μετάληψιν αἰρετικῶν μήτε διδόναι. ἵνα μὴ μέτοχοι τῆς κακοδοξίας καὶ τῆς αὐτῶν γενώμεθα κατακρίσεως» (Ἐκδ. Ὀρθοδ. πίστεως Δ' 13).

1. Μν. ε. σ. 58.

2. Χρυσόστ. Παπαδοπούλου, αὐτόθι σ. 58.

3. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπεκρίθη ἡ δὴλωσις αὕτη ὑπὸ τοῦ Headlam καὶ τοῦ ἐπισκόπου Henson τοῦ Durham.

ἐκτελεσθεῖσα τὸ 1935 πρόεδρος τῶν ἀγγλικανῶν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς Ὀρθοδοξίας ἐπὶ σπουδαίων δογματικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι πρὸς ὁρθὴν τῶν πραγμάτων ἐκτίμησιν δὲν πρέπει νὰ παρορραθῶσι τὰ ἐξῆς γεγονότα. α) Ὅτι ἀπὸ τῶν γενικωτέρων δογματικῶν τῆς συζητήσεως θεμάτων ἀπουσίαζε τὸ θεμελιωδέστατον πάντων, δηλ. τὸ ζήτημα περὶ ἐκκλησίας. ἄνευ τῆς λύσεως τοῦ ὁποῦ πᾶσα ἄλλη συζήτησις καὶ ἀποφάσεις περὶ ἱ. παραδόσεως καὶ περὶ μυστηρίων φωρᾶται αἰθεροδατοῦσα. II. χ. τίνα σημασίαν ἔχει ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἱ. παραδόσεως ὡς «ἐξηγούσης, ἐρμηνεύουσας καὶ συμπληρούσας τὴν Γραφήν», ὅταν ὑπὸ τὴν λέξιν «παραδόσεις» οἱ μὲν ἐρθόδοξοι νοοῦσι μόνον τὴν παρ' αὐτοῖς, ὡς τῇ μόνῃ ἀληθεῖ ἐκκλησίᾳ, διασωθεῖσαν, οἱ δὲ ἀγγλικανοὶ οὐχί. β) Ὅτι ἡ ἀγγλικανικὴ ἐπιτροπεία κατὰ περίεργον τρόπον ἀπετελεῖτο ἀποκλειστικῶς ἐκ προσώπων ἀνηκόντων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Ἐκκλησίαν (High Church), ἐπομένως πᾶν ἄλλο ἢ ἀντιπροσωπεύετο ἐν αὐτῇ τὸ σύνολον τῆς Ἀγγλικαν. ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ παρατηρηθεῖσα ἀντίδρασις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς μεικτῆς ἐπιτροπείας τοῦ Βουκουρεστίου¹. Οὕτω π.χ. εἰσαχθείσης τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπείας ταύτης πρὸς συζήτησιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἀνω Βουλῇ (ἐξ Ἀρχιερέων) τῆς Καντουαρίας τῇ 27/5/1936 (ἤτοι ἡδὴ μετὰ τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τοῦ Ῥουμαν. Πατριάρχου) ὁ μωδερνιστὴς ἐπίσκοπος Βιρμιγγάμης Barnes ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τοῦ μετασχόντος τῆς Ἀγγλ. ἐπιτροπείας τοῦ Βουκουρεστίου ἐπισκόπου Hicks τοῦ Lincoln, περὶ ὑπερψηφίσεως τῆς ἐκθέσεως (to be approved), συστήσας μόνον τὴν ἀπλὴν δήλωσιν περὶ «λήψεως» αὐτῆς (to be received) καὶ ἰσχυρισθεὶς ὅτι «μέρος τοῦ λαοῦ δὲν θὰ ὠπισθογράψει δηλώσεις τινὰς τῆς ἐκθέσεως» καὶ εἰς αὐτὸς εἶναι ὑπὲρ τῆς μυστηριακῆς ἐπικοινωνίας οὐ μόνον μετὰ τῆς Ῥουμ. Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν μεθοδιστῶν καὶ πρεσβυτεριανῶν· παρόμοια δὲ ἐδήλωσε καὶ ὁ εὐαγγελικὸς ἐπίσκοπος τοῦ Rochester. Ἐν δὲ τῇ Κάτω Βουλῇ ἐξεφράσθησαν ἀμφιβολίαι. «ἐὰν ἡ Ῥουμ. ἐκκλησία κατενόησε τί πιστεύεται ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ» καὶ διευτυπώθη ὁ ἰσχυρισμός ὅτι «καὶ δηλώσεις τῆς ἐκθέσεως δὲν συνειβάζοντο οὔτε πρὸς τὰ 39 ἄρθρα οὔτε πρὸς τὸ Εὐχολόγιον» καὶ τέλος ἀπεφασίσθη ἡ ἀναβολὴ τῆς λήψεως ἀποφάσεως μέχρι καλυπθῆναι μελέτης τοῦ πράγματος². Παρόμοιαι διαμαρτυρίαι ἠκούσθησαν καὶ ἐν τῇ ἐπαρχ. Συνόδῳ τῆς Ὑόρκης, ἐνθα τέλος ἐγένετο ἡ ἐκθεσις

δεκτὴ ἐπὶ τῇ δηλώσει, ὅτι ἡ ἀποδοχὴ αὐτῆς δὲν ἐσημεινε συμφωνίαν ἐν πᾶσι τοῖς σημείοις αὐτῆς³. Ἡ μερὶς ὅμως τῆς λεγομένης «Χθαμαλῆς ἐκκλησίας» (Low Church) ἀπεκήρυτε κατηγορηματικῶς τὴν εἰρημένην ἐκθεσιν.

Ἐν τῷ μεταξύ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1936 ἐθεωρήθη σκόπιμον ἡ εἰς Λονδίνον ἐπίσκεψις τοῦ Πατριάρχου τῆς Ῥουμανίας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὁποίας δέκα πέντε ἐπιφανεῖς «εὐαγγελικοί» (δηλ. προτεστάνται) ἀγγλικανοὶ κληρικοί, ἐν οἷς καὶ ἔξ (6) προϊστάμενοι θεολογικῶν κολλεγίων) ὑπέβαλον εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας ἔντονον διαμαρτυρίαν σὺν τῇ παρακλήσει, ὅπως διαδιδασθῇ αὕτη τῷ Ῥουμάνῳ Πατριάρχῃ⁴. Ἐπίσης ἔντονος διαμαρτυρία ὑπεδλήθη ὑπὸ τῶν Ἰθυονόντων τὴν Anglican Evangelical Group Movement⁵, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Church Association, καὶ δὴ ὑπὸ τῆς τελευταίας καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Ῥουμάνον Πατριάρχην, διαβεβαιούμενον ὑπ' αὐτῆς ὅτι «δὲν γίνεται μεταβολὴ ἐν τοῖς στοιχείοις τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου κατὰ τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν καὶ ὅτι τὰ 39 ἄρθρα δὲν εὐρίσκονται ἐν μοίρᾳ ὑποδεεστέρᾳ τῆς τοῦ Εὐχολογίου⁶. Ἐπίσης ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τῆς National Church League ἀποστολὴ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντουαρίας καὶ πρὸς τὸν Ῥουμάνον Πατριάρχην μακρᾶς ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐπιστολῆς, πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκθετούσης διεξοδικῶς τὴν πραγματικὴν διδασκαλίαν τῶν 39 ἁρθρῶν καὶ τοῦ Εὐχολογίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει ἠγομένων δογματικῶν ζητημάτων⁷.

Τέλος ἡ εἰρημένη ἐκθεσις τῆς μεικτῆς ἐπιτροπείας ὑπεδλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Καντουαρίας κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1937, ἐνθα, μετὰ τινὰς ἀντιδράσεις ἐκ μέρους ἄλλων τε καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Βιρμιγγάμης, ἐψηφίσθη πρότασις τοῦ ἐπισκόπου Headlam περὶ ἀποδοχῆς τῆς διδασκαλίας ταύτης «ὡς μᾶς θεμιτῆς ἐρμηνείας τῆς πίστεως τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας» ἐπὶ τῇ διπλῇ δηλώσει τοῦ ἐπισκόπου τούτου ἐν μὲν ἐπιστολῇ δημοσιευθεῖσῃ ἐν τοῖς Times τῆς 18/1/1937, ὅτι «ἡ Ῥουμ. Ἐκκλησία γινώσκει ἄριστα τὴν ὑπαρξίν διαφόρων μερίδων ἐν τῇ Ἀγγλ. ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ποιικίαν τρόπων ἐρμηνείας τῶν συμβολικῶν αὐτῆς διδασκάλων» καὶ ὅτι «ἐὰν ὑπάρχη τόπος διὰ τὴν μερίδα τῆς Ὑψηλῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἀγγλ. ἐκκλησίᾳ, δὲν ὑπάρχει λόγος διὰ τί νὰ μὴ εὐρισκώμεθα ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀκριβῶς ὅπως δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ εὐρισκώμεθα ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῶν ἐπισκοπιανῶν λουθηρανῶν, χάριν τῆς εὐαγγελικῆς μερίδος», καὶ ὅτι «ἄνευ ἀποδοχῆς τῆς ἀρχῆς τῆς περιεκτικότητος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἐνόησις αὐτῆς», ἐν δὲ τῇ ἀρχιεπισκοπικῇ Συνόδῳ, ὅτι «ἡ εἰρημένη πρότασις δὲν ση-

1. Τοῦτο εἶχεν ἀναπτύξει διὰ πολλῶν ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ κατὰ τῶν παλαιοκαθολικῶν ὁ Ζ. Ρώσης (Ὀρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός σελ. 51 καὶ ἄλλαχού).

2. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν Ῥουμανίᾳ παρατηρήθη ζῶηροτάτη κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ κατὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Ἀγγλ. χειροτονιῶν ἀντίδρασις, ἥς διαρμηνεύς σθεναρῶς ἐγένετο τὸ ἡδὴ παυθὲν ἐβδομαδιαῖον περιοδικόν «Φωνὴ τῶν Μοναχῶν», τῆς συντάξεως τοῦ ὁποῦ μετεῖχον ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ καθηγηταὶ τῆς θεολογίας. Διαπρεπεῖς δὲ Ῥουμᾶνοι θεολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Cernauti καθηγητὴς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου V. Sesan, κηρύσσονται ἐναντίον τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν (Procès—Verbaux du I Congrès de theologie orthodoxe à Athènes 1939. σελ. 289 ἔξ).

3. Church Times 5/6/1936 σελ. 706.

1. Record 5/6 καὶ 4/9/1936.

2. Record 21/8/1936 σελ. 526.

3. Record 14/8/1936 σελ. 511.

4. Record 14/8/1936, σελ. 516.

5. Record 21/8/1936 σ. 528. Ἐκ τούτων πάντων δ' ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀπουσία Ῥουμάνων ἀντιπροσώπων ἐν τῷ Παγκοσμίῳ συνεδρίῳ «πίστεως καὶ τάξεως» ἐν Ἑδιμβούργῳ κατ' Αὐγούστον τοῦ 1937.

μαίνει ότι πρόκειται περί αθηναικής εκθέσεως της πίστεως της 'Αγγλ. 'Εκκλησίας ούτε μερί της μοναδικής νομίμου πίστεως αυτής, αλλά μόνον περί μιᾶς νομίμου ἐρμηνείας αυτής». Καί προκύπτει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον θεωρεῖ ἑαυτὴν ἱκανοποιημένη ἐκ τῆς τοιαύτης δηλώσεως ἡ 'Ρουμανική καὶ οἰαδήποτε ἄλλη ὀρθόδοξος ἐκκλησία.

Ὅπως δὲ ἴσως ἀνασκοπῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος περί τοῦ κύρους τῶν 'Αγγλ. χειροτονιῶν ἐν τῇ 'Ορθοῇ. 'Εκκλησίᾳ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ προσέφυγόν τοὺς εἰς τὴν μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐαμνηδὸν προϊούσαν μείωσιν τῆς δογματικῆς εὐθιξίας τῶν ὀρθοδόξων ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀγγλικανοὺς σχέσεσιν αὐτῶν, μείωσιν ἣτις δὲν πιστεύομεν ὅτι θὰ συνδέεται μετὰ χαλαρώσεως τῆς αὐτοπεποιθήσεως τῆς 'Ορθοδόξου ἐκκλησίας ὡς τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Καίτοι δὲ καὶ μόνον τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα εἶναι ἱκανὰ εἰς τὸ νὰ διαφωτίσωσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν σημασίαν τῶν ἀποφάσεων τῶν μέχρι τοῦδε συνελθουσῶν μεικτῶν ἀγγλο-ορθοδόξων ἐπιτροπειῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν σημερινήν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας τῆς 'Αγγλίας ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως. οὐχ ἥττον ὅμως δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον τὴν πληρεστέραν διαφώτισιν τῆς καταστάσεως ταύτης, εἰς ὃ θέμα καὶ μεταβαίνομεν ἐφεξῆς.

Δ) Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗΣ¹

Ἡ σημερινὴ ἰδιόρρυθμος κατάστασις τῆς 'Αγγλ. ἐκκλησίας ἐξ ἐπόψεως δογματικῆς δύναται νὰ νοηθῇ καὶ μόνον ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτῆς, μάλιστα τῶν τελευταίων ὃ αἰώνων, ἐν ᾗ ἀποτυπῶνται τὸ ἰδιόρρυθμον ἀγγλικὸν πνεῦμα μετὰ τῆς γνωστῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν παράδοσιν καὶ μετὰ τῆς πρακτικότητος καὶ πολιτικότητος αὐτοῦ. Εἰς τὸ αἷμα-τηρόν διεκυστίνδα μετὰ τὸν Καλδινισμό καὶ Καθολικισμό ἐν 'Αγγλίᾳ ἐφάνη πρὸς σιγμὴν, ὅτι ἐθῆκε τέρμα ἡ βασιλισσα 'Ελισάβετ, ὡς ἐπισφράγισις δὲ τῆς εἰρήνης πρωρίζοντο νὰ χρησιμεύσωσι τὰ λεγόμενα «39 ἄρθρα» μετὰ τοῦ μεμετριάσμενου καλδινισμοῦ αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ «Εὐχολόγιον» (Book of Common prayer). 'Αλλ' ὁ ἐκ τῶν ὁρησκευτικῶν ἐρίδων σάλος ἐπέπρωτο νὰ κοπᾷσιν μὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δημιουργηθεισῶν τριῶν κυρίων μερίδων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς 'Αγγλίας, αἱ οἱ ἀγγλικανοὶ ἐνασμένους νὰ ἀποκαλῶσι καὶ «σχολὰς σκέψεως» (Schools of thought) καὶ ὧν ἡ ὑπαρξίς ὑπὸ τὴν κλασικὴν αὐτῶν ἀγγλικανικὴν μορφήν εἶναι ἀδιανόητος οὐ μόνον ἐν τῇ Παπικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ 'Ορθοδόξῃ 'Εκκλησίᾳ². Αὗται εἶναι κυρίως αἱ ἐξῆς 1)

1. Αὐθεντικὴν τῶν πραγμάτων τῆς 'Αγγλ. ἐκκλησίας ἐκθεσιν ἐδίδου ὁ βουλόμενος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ σημερινοῦ ἐπισκόπου Σεβ. Bell τοῦ Chichester, ὅπερ περιελήφθη γερμανιστὶ ἐν τῇ γνωστῇ συλλογῇ Ekklesia, μεταφράσθη δὲ ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀρχιμανδρίτου Μ. Κωνσταντινίδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Βραχὺ σχῆμα περὶ τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αγγλίας», ('Ἀλεξάνδρεια, 1931).

2. Περί τῶν μερίδων τούτων καὶ περί τοῦ χαρακτήρος τῆς 'Αγγλ. 'Εκκλησίας ὅρα μάλιστα τὸν διαμαρτυρόμενον Καθηγητὴν Mulert ἐν τῇ περισιπούδῳ αὐτοῦ Confessionskunde (β' ἐκδ. 1937 σελ. 331 καὶ ἐξῆς).

ἡ μερίτης 'Υψηλῆς 'Εκκλησίας' (High Church), περί πολλοῦ ποιουμένη τὴν μετὰ τῆς ἀρχαίας καθολικῆς ἐκκλησίας συνάφειαν καὶ διακρινόμενη διὰ τὸν σεβασμὸν αὐτῆς πρὸς τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς τελετάς, διὰ τὴν ἑλλειψιν ζωηροῦ διαφέροντος περί θεολογικὰ ζητήματα καὶ διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἐπιπολάζον καλδινιστικὸν πνεῦμα. εὐρίσκουσα ὅμως ζωηροτάτην παρὰ τῇ προτεσταντικῇ κοινῇ γνώμῃ ἀντίδρασιν ἐξικνουμένην ἐνίοτε μέχρις ἐχθραγωγίων καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἱεροῖς ναοῖς³. 2) Ἡ μάλλον πουργανίζουσα μερίς τῆς «Χθολῆς» λεγομένης ἐκκλησίας (Low Church), ἣτις διὰ τὰ προτεσταντικὰ αὐτῆς φρονήματα χαρακτηρίζεται καὶ ὡς Evangelical, διακρινόμενη, πρὸς τοὺς, καὶ διὰ τὸν εὐαγγελικὸν καὶ ἱεραποστολικὸν αὐτῆς ζῆλον. 3) Ἡ λεγομένη «Εὐρεῖα 'Εκκλησία» (Broad Church), ἀνταποκρινόμενη πρὸς τὴν Γερμανικὴν φιλελευθέραν ἐκκλησιαστικὴν μερίδα καὶ συνεργαζομένη ἐν τῷ κατὰ τῆς 'Υψηλῆς ἐκκλησίας ἀγωνί μετὰ τῆς προηγούμενης, μεθ' ἧς ἔχει κοινὴν τὴν τε κλίσιν πρὸς τοὺς διαφωνοῦντας πρὸς τὴν ἐπίσημον ἐπισκοπικὴν 'Εκκλησίαν (ἀσυμμορφώτους κλπ.) καὶ τὴν πρὸς τὴν 'Ορθόδοξον ἐκκλησίαν⁴ ἀντιπάθειαν, καθὼς καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν τελευταίων πρωθυπουργῶν τῆς 'Αγγλίας, ἀναδεικνυόντων εἰς ἐπισκόπους πρόσωπα συνήθως μὴ προσκείμενα εἰς τὴν 'Υψηλὴν ἐκκλησίαν⁵. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μερίδα καταλέγονται καὶ οἱ Modernists, δηλ. οἱ «νεωτερισταί», ἃν καὶ τοιοῦτοι ὑπάρχουσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μερίδι τῆς «'Υψηλῆς ἐκκλησίας» (Μοδερνιστικὸς μυστικισμός). Μεταξὺ δὲ τῶν μερίδων τούτων ἴστανται οἱ κατὰ τὸν Headlam «καλοὶ ἀγγλικανοί», οἱ ἀποτελοῦντες κατ' αὐτὸν τὰ 75^ο τῆς 'Αγγλικανικῆς ἐκκλησίας. οἵτινες «καίπερ λαμβάνοντες δοθήθειαν παρὰ τῶν εἰρημένων μερίδων, ὑπὸ οὐδεμιᾶς τούτων δὲν δεσμεύονται⁶. Καὶ τὸν μὲν συνεκτικὸν δεσμὸν μετὰ τῶν εἰρημένων μερίδων ἀποτελοῦσι τέσσαρά τινα, ἦτοι α) τὸ 'Επισκοπάτον β) ἡ Βίβλος, γ) τὸ Εὐχολόγιον καὶ δ) τὸ Στέμμα, τὴν δὲ οὐσίαν τῆς ἐνότητος τῆς 'Αγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἣν ὁ λόρδος Τσάταμ εἶχε προσφύεστατα χαρακτηρίσει ὡς ἔχουσαν «παπικὴν λειτουργίαν, καλδινικά ἄρθρα καὶ ἄρμιανὸν κλῆρον⁶ εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ τίς, ἂν μὴ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν θέσιν θεμελιώδους δόγματος ἐπέχουσας ἐν αὐτῇ ἀρχὴν τῆς

1. Ὁ ὅρος «'Εκκλησία» δὲν πρέπει νὰ παραγάγῃ τινὰ εἰς τὸ νὰ νομισθῇ, ὅτι πρόκειται περί ἰδιαιτέρας 'Εκκλησίας, ὡς φαίνεται ὑπολαθῶν καὶ ὁ μακαρίτης Ἀνδρότσος ἐν τῷ περί τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικαν χειροτονιῶν διατριβῇ αὐτοῦ (σελ. 31 σημ. 38 καὶ σελ. 82), καθ' ὅσον, ὡς εἶπομεν, ἡ 'Αγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀποτελεῖ σύνολον διοικητικῶς ἑνιαῖον.

2. Mulert ἐν μνημ. ἑ. σελ. 342.

3. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ προκήρυξις τῆς γενικῆς συνέλευσεως τῶν Εὐαγγελικῶν ἀγγλικανῶν τῆς 2/5/1932, ἣτις μετὰ τὴν κατηγορηματικὴν δήλωσιν περί ἐμμονῆς εἰς τὰ 39 ἄρθρα, διεκήρυξεν ὅτι «ἀποφασίζει νὰ προασπίσῃ τὴν 'Εκκλησίαν ἀπὸ τῆς προσεγγίσεως πρὸς τοὺς ἀμεταρρυθμίτους ὀρθοδόξους» ('Εκκλησία 1932 σελ. 250).

4. Mulert μν. ἑ. σελ. 240 342.

5. Bell—Κωνσταντινίδου μν. ἑ. σελ. 59.

6. Bell—Κωνσταντινίδου μν. ἑ. σελ. 50.

καὶ εἰς πλάνας ὑποκειμένης, μόνον διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ ἀμοιβαίου πλουτισμοῦ πασῶν μέλλει δῆθεν νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ἰδανικὸν τῆς Una Sancta. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὁ ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἀδιανόητος ζῆλος τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας πρὸς ἐνοποίησην τῆς ἱερωσύνης καὶ πρὸς μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν μετ' ἐκκλησιῶν ἑτεροδόξων, τῶν ἐπισκοπιανῶν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων προτεσταντικῶν παραφυάδων, κατὰ τὰς παρατηρουμένας ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐκκλησίᾳ ζωντὰς τάσεις¹.

Ἐπίσης ὑπὸ τὴν προτεσταντικὴν ἐπίδρασιν διατελεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπολογία τῆς Ἀγγλικ. ἐκκλησίας, ὡς ἀπέδειξε, πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁ Ν. Δαμαλᾶς² καὶ αὐτὴ ἡ περὶ μυστηρίων καὶ μάλιστα ἡ περὶ Θείας Εὐχαριστίας διδασκαλία αὐτῆς, ὡς ἐπὶ τῇ δάσει τῶν ἄρθρ. 28 καὶ 31, ἐν μέρει δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Κ. Δυσδουινώτου³ καὶ ὑπὸ τοῦ Χ. Ἀνδρουτσου⁴. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης δικαιοῦται τίς νὰ ἐνδοιάξῃ, ἐὰν ἡ περὶ αὐτοῦ ὀρθόδοξος ἀντίληψις συμπίπτῃ πρὸς τὴν ἀγγλικανικὴν, ἐφ' ὅσον ἡ περὶ μυστηρίων καὶ δὴ καὶ τῆς ἱερωσύνης διδασκαλία τῶν ἀγγλικανικῶν συμβολικῶν βιβλίων τυγχάνει ἀντιφατικὴ, ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν ἀγγλικανῶν ἡ λουθηρανικὴ ἱερωσύνη τῶν Σκανδιναυῶν κλπ. ἐφ' ὅσον ἀγγλικανοὶ ἐπίσκοποι μετέχουσιν εἰς τὰς χειροτονίας λουθηρανῶν, Σουηδῶν, Ἑσθονῶν κλπ., ἐφ' ὅσον ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ (1920) «ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια» καὶ αὐτῆς τῆς ἱερωσύνης τῶν μὴ ἐπισκοπικῶν κινήσεων καὶ ἐφ' ὅσον ἐπιφανεῖς ἀγγλοκαθολικοὶ θεολόγοι καὶ ἐπίσκοποι τῆς περιωπῆς τοῦ Headlam ἐκφέρουσι περὶ χειροτονίας γνώμας ἀποδilhτους ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου⁵.

1. Οὕτω π. χ. ἐπιτρέπεται εἰς ὁρισμένας περιπτώσεις ἡ ἐκ τοῦ ἀγγλικανικοῦ Ποτηρίου κοινωνία παντὸς βαπτισμένου, ὡς συνέβη ἐν Ὁξφόρδῃ κατὰ Ἰούλιον 1937 (World Conference for Life and Work), πρὸς σκανδαλισμὸν ὀρθοδόξων τε καὶ ἀγγλοκαθολικῶν.

2. Μν. ἔ. σ. 14-18.

3. Μνημ. ἔ. 9 ἐξῆς.

4. Ὅρα μν. ἔρ. περὶ τοῦ κύρους κλπ. σ. 51, 58 καὶ ἐξῆς καὶ δὴ σ. 66 ἔνθα, πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁμολογεῖται ὅτι ἡ Ἀγγλ. ἐκκλησία ἐνοῦσα ἐν αὐτῇ δύο ἀντικείμενα καὶ ἀσυμβίβαστα στοιχεῖα (δηλ. προτεστ. καὶ καθολικ.) «δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πίστιν συνάφουσαν παντελῶς πρὸς τὴν λατρείαν καὶ λατρείαν ἀποτελοῦσαν ζῶσαν τῆς πίστεως ἑκφρασίαν» (πρβλ. σελ. 71). Πρβλ. καὶ ἄρθρον Ἱερων. Κοτσώνη ἐν «Ἐκκλησίᾳ», 1938 σελ. 92 ἐξ.

5. Παραλείποντες ὀλίγον παλαιότερας γνώμας, δι' ἃς παραπέμπομεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ J. Overbeck «Ἀφελῆς ἀποφίς τῶν ἀξιώσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» σελ. 170—172, ἀναφέρομεν τὸ παράδειγμα τοῦ ἐπισκόπου Headlam, ὅστις ἐν ᾧ ἄφ' ἐνός βεβαίως ὅτι «πιστεύει ἀκραδάντως εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας ὡς ἀπαραίτητου διὰ τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν» (The Church of England σελ. 128), ἐξ ἄλλου δὲν παύεται κοπιῶν ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἱερωσύνης καὶ τῶν μὴ ἐπισκοπικῶν ἐκκλησιῶν (πρεσβυτεριανῶν κλπ.), ἐν δὲ τῇ πρὸ ὀκταετίας (1931) ἐκδοθέντι ἔργῳ τοῦ Christian Unity διατείνεται ὅτι «ἡ ἀπιστολικὴ διαδοχὴ εἶναι διαδοχὴ λόγῳ ἀξιώματος καὶ οὐχὶ λόγῳ χειροτονίας (by office and not by ordination)», ὅτι τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα «διαβιβάζεται κληρονομικῶς» καὶ ὅτι ἡ περὶ χειροτονίας ἀντίληψις εἶναι «καθαρῶς μηχανικὴ». Ἡ «Ἐκκλησία» τῆς 15/11/1930 σχο-

Καθόλου εἰπεῖν τὸν προτεσταντικὸν καὶ δὴ καλθινιστικὸν χαρακτήρα ἀποτυποῖ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης πρὸ παντὸς ἡ ὁμολογία, «τῶν 39 ἄρθρων». Καὶ διατείνονται μὲν τινὲς τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῇ δάσει τῶν διαβεβαιώσεων ἀγγλοκαθολικῶν θεολόγων, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἄρθρα ἔχοντα «μόνον ἱστορικὴν σημασίαν» εἶναι «μνημεῖον δευτερευούσης σπουδαιότητος ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ ἐκκλησίᾳ», παραβλέπεται δ' ὅμως ἡ πραγματικότης, ὅτι ταῦτα ἐξακολουθοῦσιν ἀποτελοῦντα ἐπίσημον συμβολικὸν βιβλίον τῆς ἐκκλησίας ταύτης, περὶ τῆς τηρήσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ ὁποῖου ὁ μέλλων νὰ χειροτονηθῇ ἱερεὺς ἢ διάκονος ὑπογράφει τὴν ἐξῆς δήλωσιν. «Ποιοῦμαι ἐπισήμως τὴν ἀκολουθίαν δήλωσιν. Ἀποδέχομαι τὰ 39 ἄρθρα τῆς θρησκείας καὶ τὸ Βιβλίον τῆς κοινῆς προσευχῆς σὺν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς χειροτονίας ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων Πιστεύω ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, ὡς ἐν αὐτοῖς ἐκτίθεται, εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ¹. Καὶ ποῖαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν αἱ περὶ τῆς συμβολικῆς ἀξίας τῶν 39 ἄρθρων διαβεβαιώσεις ὀρθοδόξων θεολόγων ἐναντι τῶν διαβεβαιώσεων ἀγγλικανῶν ἐπισκόπων καὶ δὴ καὶ ἐναντι τῆς πρὸ ἔτους ἐκδοθείσης ὑπὸ τὸν τίτλον The Doctrine in the Church of England ἡμειπισήμου ἐκθέσεως τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ὑπαρχούσης πίστεως, ἔνθα δηλοῦται ἐπὶ λέξει, ὅτι «τὰ ἀγγλικὰ συμβολικὰ βιβλία (formularies) ἐμφανίζουσι τὴν δογματικὴν, ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἱστορικὴν θέσιν τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, ἡ δὲ θέσις τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὰ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ σώματα καθορίζεται καὶ σήμερον διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν βιβλίων τούτων» (σελ. 36). Ἀλλως τε, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Κ. Δυσδουινώτης, καὶ αὐτὴ ἡ προβαλλομένη ὑπὸ τινων ὑποτίμησις τῆς συμβολικῆς ἀξίας τῶν 39 ἄρθρων προδίδει προτεσταντικὸν φρόνημα². Ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ «Βιβλίου κοινῆς προσευχῆς», ἔπερ, κατὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ τοῦ 1920, ἀποτελεῖ τὸν ἀγγλικὸν γνώμονα διδασκαλίας καὶ πράξεως, ὁμολογεῖ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὁ ἀγγλικανὸς Ἐπίσκοπος Bell τοῦ Chichester, ὅτι «βεβαίως βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ἐπίσημον ἐγχειρίδιον τῆς δημοσίας λατρείας ἐκκλησίας τῶσον πολυπλεύρου, ὡς εἶναι ἡ Ἀγγλικανικὴ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ πᾶσα αὐτοῦ ἀκολουθία καὶ πᾶσα φράσις ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μερίδων³».

Ταῦτα νομίζομεν, ὅτι εἶναι ἱκανὰ πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἐν τῇ Ἀγγλικαν. ἐκκλησίᾳ ἐπικρατούσης βευστότητος καὶ ἀβεβαιότητος ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τῆς πίστεως, ἀβεβαιότητος ἐκουσίας μὲν, συναφούς δὲ πρὸς τὴν περίφημον «περιεκτικότητα», ἥτις ἀναμφιδόλως κορυ-

λίζουσα τὴν γνώμην ταύτην. ἦν ὁ Headlam ὁπαστήριζε καὶ ἐρρυθτερον (Internat. K. Zeitschr 1936 σελ. 116), ἐδρίσκει αὐτὴν ἀντιφάσκουσαν πρὸς τὴν πρὸ τινων μνηῶν διατυπωθεῖσαν γνώμην αὐτοῦ κατὰ τὰς συζητήσεις πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἐν Λονδίῳ.

1. Bell - Κωνσταντινίδου μν. ἔ. σελ. 95.

2. Μν. ἔ. σ. 15.

3. Μν. ἔ. σ. 63.

φούται κατά τρόπον καταπληκτικόν καὶ ἀπαγορευτικόν διὰ τὸν ὀρθόδοξον ἀναγνώστην ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ ἡμιοπισήμῳ Doctrine in the Church of England, ἐν ἣ περιελήφθη ἡ ἐπίσημος ἐκθέσις τῶν πορισμάτων τῆς ἀπὸ τοῦ 1922 ἰδρυθείσης ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης ἐκκοσπενταμελοῦς ἐπιτροπείας ἐξ ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ καθηγητῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὑόρκης W. Temple ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διακριθῆσας τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας κρητῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων. Ἀπὸ τοῦ ἐκ σελ. 250 συγκειμένου βιβλίου τούτου σταχυολογοῦμεν χαρακτηριστικὰ τινὰ σημεῖα, ἵκανὰ νὰ διαφωτίσωσιν τὸν ὀρθόδοξον ἀναγνώστην περὶ τῆς σήμερον κρατούσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας πράγματι χαώδους καταστάσεως ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως.

Ὡς π. χ. ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ, ἐνθα ματαίως ἀναζητεῖ τις παράγραφον ἀφιερωμένην εἰς τὸ ζήτημα περὶ ἰ. παραδόσεως, γίνεται μὲν λόγος περὶ διαφορῶν «αὐθεντικῶν» τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, οὐχ ἥττον ἔμως προτεσταντικώτατα οὐδεὶς τόπος καταλείπεται διὰ πραγματικὴν αὐθεντίαν, οὔτε διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἐφ' ὅσον ἐπίσημοι διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας δικαιούνται νὰ διδάσκωσι δημοσίᾳ καὶ διδασκαλίας διαφόρους τῆς παραδεδομένης ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἀρκοῦμενοι «μόνον νὰ διακρίνωσι μεταξὺ τῶν ἀτομικῶν τῶν γνωμῶν καὶ τῆς αὐθεντικῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας» (σελ. 39) καὶ ἐφ' ὅσον μέλη αὐτῆς ἀπορρίπτονται ἀποφάσεις γενικῶν ἐκκλησιῶν. Συνόδων κηρύσσονται ἀθήφα, «ὅταν συναισθάνωνται ἑαυτὰ δεδεσμευμένα ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως νὰ πράττωσι τοῦτο καὶ ἔχουσιν οὐσιώδεις λόγους νὰ φρονώσιν, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀπορριπτόμενα δὲν εἶναι οὐσιώδη διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ» (σελ. 36) καὶ ἐφ' ὅσον «ἡ αὐθεντία ἀκόμη καὶ ἐνὸς συμβόλου τῆς πίστεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν πιστῶν ἀποδοχῆς αὐτοῦ ὡς ἐκφράζοντος τὴν βιβλικὴν διδασκαλίαν» (σελ. 113) οὔτε δι' αὐτὴν τὴν Ἀ. Γ. Γραφίαν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐθεντία αὐτῆς ὑπόκειται εἰς σοβαροὺς περιορισμούς, οἱ εἶναι καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἱστορικῆς, κριτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐξερευνήσεως αὐτῆς, ἐφ' ὅσον «χριστιανοὶ λόγιοι δὲν δεσμεύονται ἀναγκαστικῶς ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Βίβλῳ χρησιμοποιοῦμένων μορφῶν τῆς σκέψεως» (σελ. 32) καὶ ἐφ' ὅσον εὐαγγελικά τινὰ λόγια «ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Κύριον, ἀντανакλῶσι μᾶλλον τὴν πεῖραν τῆς πρωτογόνου ἐκκλησίας ἢ τὰς ἐκφράσεις χριστιανῶν προφητῶν» (σελ. 33).—Ἐν σελ. 47 ἡ ἐκκλησία θεωρεῖ ὡς ἐπιτρεπόμενον εἰς ἕνα χριστιανὸν νὰ ἐκλάβῃ ἐν συμβολικῇ ἐννοίᾳ βιβλικὰς ἢ λειτουργικὰς ἐκφράσεις περὶ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων.—Ἐν σελ. 51 ἀμφισβητεῖται ἡ ἱστορικὴ θραύσις τινῶν.—Ἐν σελ. 69 σημειοῦνται τὰ ἑξῆς. «Καθ' ἡμᾶς ἡ διδασκαλία περὶ καθολικῆς ῥοπῆς πρὸς τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν συνδέεται ἐξ ἀρχῆς μετὰ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἀφηγηθεῖς τινος περὶ πτώσεως», εἰς ἣν δῆλωσιν ἰδιαιτέρως ἐπέστησε τὸν νοῦν ὁ ἐφημέριος τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Peter Green.—Ἐν σελ. 82 ἡ ἐπι-

τροπεία δηλοῖ, ὅτι ὑπάρχουσι μέλη αὐτῆς δεχόμενα τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου ὡς λαβοῦσαν χώραν «ὑπὸ τὰς φυσικὰς ἀνθρωπίνους συνθήκας», ἄρα ἀμφιβάλλοντα δημοσίᾳ περὶ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως αὐτοῦ.—Ἐν σελ. 86 δηλοῦται, ὅτι μέλη τινὰ τῆς ἐπιτροπείας πιστεύουσιν, ὅτι ἡ ἐν τῇ Κ. Διάθήκῃ συνάφεια τοῦ κενοῦ τάφου μετὰ τῶν ἐμφανίσεων τοῦ Κυρίου ἀνήκει μᾶλλον «εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ θρησκευτικοῦ συμβολισμοῦ», ἄρα δὲν παραδέχονται τὴν σωματικὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν.—Ἐν σελ. 132 δηλοῦται, ὅτι μέλη τινὰ τῆς ἐπιτροπείας δὲν δύνανται νὰ συμμορφωθῶσι τόσον ἐπακριβῶς πρὸς τὴν παράδοσιν, ὥστε νὰ μὴ παραδεχθῶσιν, ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία δύναται ἐν ἐκτάκτοις περιπτώσεσι νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ ὑπὸ λαϊκοῦ, τηρουμένης τῆς προθέσεως καὶ τῆς μορφῆς τοῦ τυπικοῦ¹.

Καθόλου εἰπεῖν ἡ ἐγγύπωσις ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἥτις μεστὴ οὖσα διαφοροῦμένων ἐκφράσεων εἶναι ἀριστοτέχνημα συμβιβαστικῆς ἱκανότητος, καὶ τῆς ὁποίας πολλὰ σημεῖα συγκροῦνται, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἐπίσημα συμβολικὰ τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας διβλία, ἅτε πολιτογραφουσα ἡμιοπισήμως αὐτὸν τὸν δλάσφημον μοδερνισμόν, εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ προκαλῇ τὴν ἀποκαρδίωσιν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς συντηρητικὸς ἀγγλικανούς (ἀγγλοκαθολικοὺς τε καὶ εὐαγγελικοὺς), ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐγερθεῖσα θύελλα τῶν διαμαρτυριῶν τῶν ἀκουσθεισῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῇ δημοσίευσί τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου².

1. Χαρακτηριστικὸν τοῦ πνεύματος τῆς ἐκθέσεως ταύτης τυγχάνει, ὅτι ἡδη ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῆς ἡ πλειονοφῆφα τῆς ἐπιτροπείας ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ ὑπάρξῃ οὐστήμα ἰδιαιτέρον ἀγγλικανικῆς θεολογίας (σελ. 25) καὶ ὡς ἰδεώδες αὐτῆς διατυπῶνται «ἡ ἀνακάλυψις συνθέσεως δικαιούσης ἀπάσας τὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας ἐνυπαρχούσας διαφοράς» (σελ. 26). Ταῦτα δὲ καὶ τὴν δλην ἐκθεσιν ἀναγινώσκων τις ἐνθυμεῖται ἄκων τὸν πρὸ 71 ἐτῶν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικανοῦ ἐπισκόπου Samuel Wilberforce δοθέντα ὅρισμόν τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας. «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας», ἔλεγεν «εἶναι Ἐκκλησία περιεκτικὴ, περιλαμβανουσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἀνθρώπους πάσης γνώμης, ἀπὸ ἐκείνων οἵτινες ἀπορρίπτουσιν ἀπολύτως τὰς πρώτας τῆς ἀρχῆς μέχρι τῶν ὑποστηρίζοντων τὰς διδασκαλίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας» (J. Keating, L'anglicanisme peint par lui même. D'après le «Month», Fevrier 1938 σελ. 20). Ὅρα καὶ τὸ πρόσφατον σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Σ. Μητροπολίτου Θυατείρων ἐν τῇ «Ὁρθόδοξῃ» τῆς Κων/πόλεως (ταύχος Ἰουνίου 1939), κατακλειόμενον διὰ τῶν ἐξῆς σημαντικῶν παρατηρήσεων. «... Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκρύψωμεν τοὺς φόβους καὶ τοὺς δισταγμούς περὶ τοῦ μέλλοντος, οὓς γεννᾷ παρὰ πολλοῖς τῶν ὀρθοδόξων ἡ ἐσωτερικὴ δογματικὴ κατάστασις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας» καὶ «ἡ ἐσωτερικὴ τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας δογματικὴ ἀνωμαλία, ὡς ἐξεδηλώθη αὕτη καὶ ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει, ἐπιβάλλει μεγάλην πρόσοχην καὶ ἐπιφυλάξιν, ἐσθλὴς τίθεται ζήτημα οὐχὶ καλλιεργίας καὶ ἀναπτύξεως φιλικῶν σχέσεων καὶ συνεννοήσεως, ἀλλὰ διαπραγματεύσεων περὶ δογματικῆς ἐνώσεως τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς».

2. Ὡς π. χ. ὁ περίφημος ἐργατικὸς ἀρχηγὸς Landshurrry, οὗτινος γνωστὸν τυγχάνει τὸ διαφέρειν διὰ ζητήματα ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὸ ἐκθὺ θρησκευτικὸν συναίσθημα, παρετήρησεν, ὅτι ἡ ἐκθεσις αὕτη «ποιεῖ ἡμᾶς νὰ μὴ γνωρίζωμεν πῶς ἐορισκόμεθα». Ὅρα «Ἐκκλησία» 1938 σελ. 31, ἐνθα ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐντυπώσεις ἐκ τῆς εἰρημένης ἐκθέσεως. Χαρακτηριστικὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐν τοῖς Church Times τῆς 28/1/1938 δημοσιευθεῖσα διαμαρτυρία τοῦ γνωστοῦ φιλορθοδόξου ἀγγλικανοῦ Athelstan Riley χαρακτηριστικῶς τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὡς «ὀλεθρίαν».

1. Church Times 27/5/38 1. 626.

Χαρακτηριστική δὲ ἦτο πρὸ πάντων ἡ ἀντίδρασις ἡ προκληθεῖσα ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου, 6380 μέλη τοῦ ὁποίου ὑπέβαλον εἰς τὰς ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς διαμαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκθέσεως ταύτης. Καὶ κατεβλήθησαν μὲν προσπάθειαι ἐν τε ταῖς Ἄνω καὶ Κάτω βουλαῖς τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1938, ὅπως μετριασθῇ ἡ παραχθεῖσα δυσμενὴς ἐντύπωσις, διὰ τῶν δηλώσεων πολλῶν ἐπισκόπων καὶ ἄλλων κληρικῶν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἐκθεσις δὲν ἀποτελεῖ ἐπίσημον διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας διαπιστοῦσα μόνον τὰς ἐν αὐτῇ διασταυρούμενας δόξας, καὶ ὅτι ἡ προσοχὴ ἔδει νὰ στραφῇ μᾶλλον πρὸς τὰ σημεῖα τῆς συμφωνίας, ἀλλ' ὅμως ὁ σάλος ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα. Οὕτως ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς Ἄνω Βουλαῖς τῆς Καντουαρίας καὶ τῆς Ὑόρκης, προκλήθησαν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1939 ζωνταὶ συζητήσεις ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰρημένης ἐκθέσεως ὑποβληθέντος ὑπὸ τῆς Κάτω Βουλῆς τῆς Καντουαρίας ψηφίσματος, διερχομένου τὰς γνώμας 8.200 ἐφημερίων (δηλ. τοῦ 1/3 τῶν ἐφημερίων τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας), δι' οὗ ἤξιούτο ὅπως «ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας διακηρύξῃ, ὅτι διακρατεῖ καὶ διδάσκει τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὑφ' ἣν ἐξεληφθῇ τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι οἱ κληρικοὶ αὐτῆς δὲν δικαιούνται νὰ διεκδικήσωσι τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας, ὅπως δι' ἀτομικῆς ἐρμηνείας παραμερίζωσι τὴν ἱστορικὴν σημασίαν τῶν εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἀναφερομένων ἄρθρων αὐτοῦ». Καὶ ὅμως ἐν μὲν τῇ ἐπαρχιακῇ Συνόδῳ τῆς Καντουαρίας ἐκ 18 ἐπισκόπων μόνον οἱ 3 ὑπερεψήφισαν τῆς προτάσεως ταύτης, τῆς πλειονοψηφίας καταψηφίσας αὐτήν, ἐν δὲ τῇ τῆς Ὑόρκης ἡ πρότασις κατεψηφίσθη ὁμοφώνως (Times Λονδ. 20/1/1939), ἥτις στάσις καὶ ἐπεκρίθη ὑπὸ πολλῶν καὶ δὴ καὶ τινων εὐαγγελικῶν, ὑπὸ τινων δὲ ἐξεληφθῇ καὶ ὡς ἀρνήσις τῆς ἰθυνοῦσης ἐκκλησίας, ἵνα ἐγυρηθῇ περὶ τῆς πίστεως αὐτῆς¹. Ὁ δὲ σάλος ἐξα-

κολουθεῖ¹.

Καὶ ἡ μὲν τοιαύτη στάσις τῶν Ἄνω ἐκκλησιαστικῶν Βουλῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἐξηγεῖται ἐκ τῆς γνωστῆς ἀποστροφῆς αὐτῆς «πρὸς τοὺς ὀρίσμοις καὶ καθορισμοὺς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας»², οἵτινες θεωροῦνται εὐλόγως ὡς ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς «περιεκτικότητος», τῆς διευρυνούσης τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ ὡς οἷόν τε πλείστους διχογνωμούντας. Ἀλλ' ἐρωτᾶται. Εἶναι νοητὴ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου ἡ ἰδέα τῆς «περιεκτικότητος», ἥτις ἔχει ἐναντίον ἑαυτῆς οὐ μόνον τὸν ὀρίσμον τῆς ἐκκλησίας, ὡς «ὁρατῆς κοινωνίας ἀνθρώπων συνδεομένων πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως κλπ.», ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀδιαιρέτου ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἱεροὺς αὐτῆς κανόνας (πρὸλ. ξε' Ἀποστολ. λδ', λγ' Λαοδ. 6 καὶ δ' τῆς Γ' Οἴκουμ. κλπ.), καὶ δὴ καὶ αὐτὴν τὴν Καινὴν Διαθήκην, μάλιστα δὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ «μᾶς πίστεως» καὶ περὶ «ἐνότητος τῆς πίστεως» καὶ περὶ «στοιχίσεως τῷ αὐτῷ κανόνι» καὶ ἐναντίον τῶν «ψευδοδιδασκάλων» κλπ., ὅπως θέλομεν ἀποδείξει ἐν ἰδιαίτερά μελέτῃ. Εἶναι νοητὴ, ἐκτὸς τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἐκκλησιᾶ ἄνευ «ὀρίσμων χριστιανικῆς διδασκαλίας», ἄνευ πίστεως δογματοποιήσεως, ἄνευ ἐνιαίου δογματικοῦ περιεχομένου καὶ ἄνευ πειθαρχίας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐκκλησιᾶ, ἐν ἣ τυγχάνει ἀνεκτὴ καὶ ἀσύδοτος, χάριν τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἐνότητος, ἡ αἵρεσις κηρυσσόμενη δημοσίᾳ

τῇ πνευματικῇ τῆς Ὁσφόρδης L. Hodgson, δὴλωσις δι' ἣς ὑποστηρίζονται τὰ δικαιώματα τοῦ ὁρθοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει τῆς Ἐκκλησίας.

1. Οὕτως ἐκ τῶν Church Times τῆς 30/6/1939, τῆς ἡμέρας δηλ. καθ' ἣν ἡ ἡμετέρα Θεολογ. Σχολὴ συνεδρίαζε πρὸς ἐκδοσιν τῆς γνωμοδοτήσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικ. χειροτονιῶν, μανθάνομεν ὅτι τὴν 22 Μαΐου ἐ. ε. ἀντιπροσωπεία τῶν εἰρημένων 8200 κληρικῶν παρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν ἀρχιεπισκόπων Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης, διερχομένης τὰς ἀνησυχίας αὐτῶν περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ φύλλῳ δημοσιεύεται ἡ πρὸς τὴν εἰρημένην ἀντιπροσωπείαν ἀπάντησις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, ἐκ μέρους καὶ τοῦ Ὑόρκης, ἐνθα, πρὸς τοὺς ἄλλους σημειοῦται. «Οὐδὲν ἦτον ὅμως, φρονούμεν ἀκόμη ὅτι ἐν τῇ παρόντι δὲν ὑπάρχει λόγος συνοδικῆς διακηρύξεως τοιοῦτου εἴδους (δηλ. οἷα ἡ αἰτουμένη ὑπὸ τῶν 8200 ἐφημερίων). **Φοβούμεθα δὲ ὅτι τοῦτο θὰ ἐθεωρεῖτο μᾶλλον ὡς ἀπόπειρα παρακωλύσεως τοῦ δρόμου τῆς ἀνεξαρτήτου σκέψεως καὶ μελέτης παρὰ ὡς προστασία τῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας.** Οἱ Church Times σχολιάζοντες ἐν εἰδικῷ ἄρθρῳ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, καὶ ἰδίᾳ τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν τμήμα αὐτῆς, παρατηροῦσι, πρὸς τοὺς ἄλλους, τὰ ἑξῆς. «Μεθ' ὅλου τοῦ σεβασμοῦ ἐπιμένομεν, ὅτι τὸ τεθορυβημένον ἱερατεῖον δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Θὰ συναφῶναι, ὅτι ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην του... Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τοῦτου. Τὸ ζήτημα εἶναι τίνες ὑποχρεώσεις ἔχουσιν οἱ ἱερεῖς, εἰς οὓς ἡ ἐκκλησία ἐμπιστεύεται τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως; Διότι οὐδεμία κοινωνία δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ τὸ κήρυμά της εἰς ἀνθρώπους ἀπορρίπτοντας δημοσίᾳ τὰς δόξας αὐτῆς». «Ἄς ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπορία, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς συμπίπτουσα πρὸς τὴν ὀρθόδοξον καὶ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν περὶ ἱερωσύνης ἀντίληψιν ἡ περὶ αὐτῆς γνώμη τοιαύτης Ἐκκλησίας.

2. Headlam παρὰ Ἀλιβιζάτῳ ἐν πολυγραφημένῳ ὑπομνήματι αὐτοῦ σ. 55.

1. Church Times 27/1/39 σελ. 84.

2. Οὕτω, πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Ely, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν γενναίαν ἐπ' αὐτοῦ ὑποστήριξιν τοῦ μνημονευθέντος ψηφίσματος τῆς Κάτω βουλῆς, διαμαρτυρήθη καὶ δημοσιογραφικῶς ἐναντίον τῆς καταψηφίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἄνω βουλῆς. «Ἡ Βουλὴ», λέγει, «τῶν Ἐπισκόπων τῆς Καντουαρίας ἀπέφυγε νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὰ ἱστορικὰ ἄρθρα τοῦ Συμβόλου σημαίνουν ὅτι λέγουσι καὶ δὲν εὖρε λέξεις ἀποδοκιμασίας κατὰ τῶν κληρικῶν ἐκείνων, οἵτινες διδάσκουσι τὴν ὁμολογίαν ταύτην καὶ εἰτα ἀρνοῦνται τινὰς τῶν ἐν αὐτῇ ἀληθειῶν, ἅς ἐθεδάλωσαν διὰ τῶν χειλέων. Δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ ὅτι ἡ οὕτω δημιουργηθεῖσα κατὰστασις μοί φαίνεται σοδάρ... Ἡ διαρρήδην ἀρνήσις τῆς ἀποδοχῆς μᾶς τόσοις δεδικαιολογημένῃς αἰτιάσεως ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα. Πρὸ δύο ἐτῶν εἶπον· προβλέπω ὅτι ἡ νομιμοφροσύνη μου πρὸς τὴν ἐπαρχίαν (Καντουαρίας εἰς ἣν ἡ ἐπισκοπὴ Ely ἀνήκει), ἐνδέχεται νὰ ὑποστῇ ἐνταῖον μέχρι διαρρήξεως σχεδόν. Δὲν ἦτο ματαία ἡ πρόβλεψίς μου...» (Ἄρθρον Μητροπολίτου Θυατείρων ἐν «Ὁρθοδόξῳ» Ἰουνίου 1939 σ. 179). Ἐξ ἄλλου ὅμως σημειώτεον, ὅτι δὲν ἐνέλιπον οὐδὲ οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως, φιλελευθέροί τε καὶ μοδερνισταί. Πρὸς τοὺς ἄλλους ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Church Times τῆς 27/1/1939 σελ. 58 δὴλωσις ἐκ μέρους φιλελευθέρων Ἀγγλοκαθολικῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ γνωστὸς βασιλικὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν

και δὴ ὑπὸ ἀνωτέρων αὐτῆς τιτλούχων καὶ διδασκάλων¹, καὶ ἐνθα μονονουχὶ παραμελεῖται ἡ ἐντολὴ τοῦ «ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας»; (Β Τιμοθ. β' 14)². Ὅπως ὀρθῶς ἐτονίζετο ἐν τῇ ἀπαντήσῃ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου (1902) περὶ τῶν σχέσεων πρὸς τὰς ἐτεροδόξους ἐκκλησίας, «ἡ εἰλικρινὴς χριστιανικὴ ἀγάπη περιλαμβάνει καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀληθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πάντων τῶν δογμάτων αὐτοῦ»³. Ἡ μήπως ἐνέλιπέ ποτε ἡ πειθαρχία μετὰ τῶν κυρώσεων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς; (Β Θεσσαλ. γ' 6.13, Α Κορ. Ε, 5, Β. Κορ. ζ' 14, Γαλ. α' 8 ἐξῆς, ε' 12, Α Τιμ. ζ' 3. 13, Β. Τιμ. γ' 14, Τίτ. γ' 10 κλπ.). Καὶ πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ τὸ ἐπισκοπᾶτον ὡς «φύλαξ τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ πεπλανημένων διδασκαλιῶν» (Doctrine σελ. 122), ὅταν οἱ ἐπίσκοποι οὐ μόνον δὲν ἀσχωοῖ τὴν ἀπαιτούμενην πειθαρχίαν ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ διατυπώσῃ κακοδοξίας, ἀρκεῖ μόνον νὰ δηλώσιν, ὅτι προκρίνεται περὶ ἀτομικῶν δοξῶν, ὡς εἴρηται;

Δὲν διανοούμεθα τοιαῦτα λέγοντες οὐτε μομφὴν τινὰ νὰ διατυπώσωμεν κατὰ τῆς γεραρχίας ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, μεθ' ἧς ἱστορικοὶ δεσμοὶ συνδέουσι τὴν ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, οὔτε εἰς ὑποδείξεις περὶ διορθώσεως τῶν πραγμάτων αὐτῆς νὰ προβῶμεν. Ἀπλῶς διαπιστοῦμεν ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως κατὰστασιν, ἥτις καθ' ἡμᾶς ὀφείλονται εἰς ἀντίληψιν περὶ ἐκκλησίας ὅπως διάφορον τῆς ἡμετέρας, ὡς εἴπομεν, καὶ τὴν ὁποῖαν θεωροῦμεν ὡς σοβαρώτατον κώλυμα πρὸς τὴν στενωτέραν προσέγγισιν τῶν ἐκκλησιῶν τούτων. Διότι τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης τῆς παρουσίας καταστάσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἐξ ἐπόψεως δογματικῆς εἶναι ὅτι, παρὰ τὴν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξίαν προσέγγισιν τῆς ἀγγλοκαθολικῆς μερί-

δος, χάσμα μέγα ἐσθῆρκεται μεταξὺ τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἡμετέρας, χάσμα, ὅπερ εἶχον αἰσθνηθῇ πάντες οἱ ἡμέτεροι δογματικοί, οἱ ἀσχοληθέντες περὶ τὴν Ἀγγλ. ἐκκλησίαν, ἀπὸ τοῦ Ν. Δαμαλά μέχρι τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ τοῦ Δουδουνιώτου⁴, καὶ ὅπερ, εὐρυνοθὲν ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς εἰρημένης ἐπισήμου ἐκθέσεως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, δὲν εἶναι εὐκολον νὰ πληρωθῇ οἶονεῖ ὡς διὰ γεφύρας τινός, διὰ τῆς ἀγγλοκαθολικῆς μερίδος, μεθ' ἧς ἐνασμενίζομεν οὐ μόνον νὰ συζητῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ λαμβάνωμεν ἀποφάσεις σοβαρὰς ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι, παραβλέποντες ἢ ἀγνοοῦντες τὸν ὅπως διαφόρος φρονούντα μέγαν ὄγκον τῆς Ἀγγλ. ἐκκλησίας, ἐκτός ἐάν πρόκειται νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία εἰς τὴν «περιετιμότητα» τῆς ἐκκλησίας ταύτης κατὰ τὸ ἐξῆς σχῆμα, ὅπερ παραστατικῶτα διετύπωσεν ἐν τῇ πρὸ ἐνὸς ἔτους (18)238) γενομένη ἐν Ἀθήναις ἑμιλία αὐτοῦ ἑ ἐπίσκοπος τοῦ Southwark «Ἡ ἡμετέρα ἱστορία καὶ τὰ ἡμέτερα χαρακτηριστικὰ βοηθοῦσιν ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν καθολικισμόν εἰς τοὺς προτεσταντας, τὸν προτεσταντισμὸν εἰς τοὺς καθολικούς, τὸν μοναχισμόν εἰς τοὺς ἐχόμενους τῆς παραδόσεως, τὴν παράδοσιν εἰς τοὺς μοναχιστάς, τὴν Ἀνατολήν εἰς τὴν Δύσιν, τὴν Δύσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν»⁵.

Ἄλλ' ἤδη καιρὸς εἶναι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλ. χειροτονιῶν ἐξ ὀρθοδόξου κανονικῆς ἐπόψεως, ἀφῆντες κατὰ μέρος τὴν ἱστορικὴν τοῦ ζητήματος ὄψιν καὶ, παρὰ τὴν ὑπαρξίν σκοτεινῶν τινῶν ἐν αὐτῇ σημείων⁶, δεχόμενοι μετὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν Ἑλλήνων θεολόγων ὡς δεδομένην τὴν ἱστορικὴν συνάφειαν τῆς ἀγγλικανικῆς ἱερωσύνης μετὰ τῆς παλαιᾶς καθολικῆς.

Ε) ΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΚΑΝΟΝΙΚΗΣ

Ἐν τῷ Κανονικῷ δικαίῳ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας θεμελιώδης τυγχάνει, ὡς γνωστόν, ἡ καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀναγνωρίσεως μὴ ὀρθοδόξων μυστηρίων ἐφαρμοζομένη διάκρισις μεταξὺ ἀκριβείας καὶ οἰκονομίας. Ζητεῖται λοιπὸν πρῶτον, τί ἰσχύει ὡς ἀκριβεία ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ προκείμενου περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοιούτων μυστηρίων.

Ἡ τοιαύτη ἀκρίβεια καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων 46, 47 καὶ 68, καθ' οὓς κρίνεται κα-

1. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν συγκεκριμένως τὸν νῦν ἐπίσκοπον Βιρμινγάμης Barnes διακηρύσσοντα δημοσίᾳ τὴν ἐκ τοῦ πειθήκου καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, κατακρίνοντα τὸν μαγικὸν χαρακτῆρα τῶν μυστηρίων καὶ ἐν γένει ἀσυγκρατήτως καὶ ἀπορητῶς νεωτερίζοντα.

2. Ὁ κ. Ἀλιθιζάτος ἐν τῇ ὑπομνήματι τοῦ διαφωνῶν πρὸς τὸν Ἀνδρούτσον ἀρνεῖται νὰ κατατάξῃ εἴτε εἰς τοὺς αἰρετικούς εἴτε καὶ εἰς τοὺς σχισματικούς ἀκόμη οὐ μόνον τοὺς Ἀγγλικανούς, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τοὺς προτεσταντας (χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δηλώσῃ τοῦ κατατάσσει αὐτούς) α) διότι φρονεῖ ὅτι οὗτοι «ἐβρίσκονται ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς ἡμᾶς περὶ τὰ καίρια δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως» καὶ β) ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει «ἐν προκειμένῳ ἀπόφασις οἰκουμενικῆς τινος συνόδου». Ἀλλ' ἐν πρώτοις δὲν ἀναφέρει, ποῦ στηρίζεται πασαδεχόμενος ὡς ἀπαραίτητον τὴν ἀπόφασιν οἰκουμενικῆς συνόδου διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐτεροδόξων ὡς αἰρετικῶν, λησμονεῖ δ' ὅτι ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἐγίνετο λόγος ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ περὶ αἰρετικῶν, χωρὶς νὰ συγκροτηθῇ οἰκουμενικὴ σύνοδος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σημασίαν τῶν δογματικῶν διαφορῶν μεταξὺ Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ προτεσταντικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς, νομίζομεν ὅτι σφόδρα ὑποτιμᾷ αὐτάς. Πρβ. Συμβολικὰς Μεσολωρᾶ καὶ Ἀνδρούτσου καὶ τὴν μνημονευθεῖσαν πραγματείαν τοῦ κ. Δουδουνιώτου, ὡς καὶ ὅσα ἐν τοῖς πρόσθεν εἴπομεν.

3. Ὅρα Συλλογὴν περιέχουσαν τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου πρὸς τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τῇ 1902, τὰς πρὸς αὐτὸ ἀπαντήσεις καὶ τὴν ἀνταπάντησιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας (σελ. 39).

1. Τῆς γνώμης ταύτης εἶναι, πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμοδόξους, καὶ οἱ κατήγηται τοῦ ἐν Cernauti ρουμανικοῦ πανεπιστημίου V. Sesan καὶ V. Loihita, ὁ μὲν τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, ὁ δὲ τῆς δογματικῆς. καθ' οὓς «ὁ ἐπίσημος Ἀγγλικανισμὸς καὶ ἡ Ὀρθοδοξία ἀποκλείουσι ἀλλήλους κατ' ἀρχήν» (Πρακτικὰ Συνεδρίου Ὀρθοδόξου Θεολογίας Ἀθηνῶν, 1939, σελ. 289). Τοῦναντίον δὲ κ. Ἀλιθιζάτος ἐν τῇ τέλει τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ περὶ τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν γνωματεύει ἀδυστάκτως ὅτι «δὲν ὑφίστανται οὐσιώδεις διαφοραὶ μετὰ τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας», χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ τοῦτο.

2. Christian East τεύχος Ἰανουαρίου—Ἰουνίου 1938.

3. Περὶ τῶν σκοτεινῶν τούτων σημείων ὅρα τὸ μνημειώδες ἔργον τοῦ E. Messenger, The Reformation, the Mass and the Priesthood ἐν δυοὶ μεγάλοις τόμοις (1936—1937), ὅπερ, ἀποτελοῦν τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς καθολικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ ζητήματος, εἶναι ἀπαραίτητον καὶ εἰς τὸν ὀρθόδοξον ἐρευνητὴν αὐτοῦ.

θαιρετός ὁ πρεσβύτερος ἢ ἐπίσκοπος, οἱ «δεξάμενοι αἵρετικῶν βάπτισμα ἢ θυσίαν» (καν. 46) καὶ μὴ βάπτισαντες «τὸν μεμολυσμένον παρ' ἁσεβῶν, μηδὲ διακρίνοντες ἱερέας, ψευδοῖερέων» (καν. 47), καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν κληρικῶν, οἵτινες «δευτέραν χειροτονίαν» θὰ ἐδέχοντο «παρὰ τινος», συγκαθαρουμένου καὶ τοῦ χειροτονήσαντος, ἐκτός ἐὰν ᾔθελεν ἀποδειχθῇ «ὅτι παρὰ αἵρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. Τοὺς γὰρ παρὰ τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν» (καν. 48). Εἰς τοὺς τρεῖς τοὺτους ἀποστολικούς κανόνας θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπισυναφθῇ καὶ ὁ 45, καθ' ὃν «ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἵρετικοῖς συνευξάμενος μόνον ἀπορριζέσθω. Εἰ δὲ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι, καθαιρεῖσθω. Ἀξιοσημεῖωτον δὲ τυγχάνει ὅτι καὶ αὕτη ἡ Ρώμη, ἡ στερρῶς ἐχομένη τοῦ ἐνιαίου τοῦ βαπτίσματος τῶν αἵρετικῶν καὶ κατακρίνασα τὴν ἐπανάληψιν τούτου μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὴ δεχθῇ, ὁ πάπας Στέφανος τοὺς κομίζοντας τὰ πρακτικὰ τῆς Γ' ἐν Καρχηδόνι Συνόδου ἀπεσταλμένους τοῦ Κυπριανοῦ, ἀπαγορεύσας εἰς τὸν ὕπ' αὐτὸν κληρὸν καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίαν, ἐπανειλημμένως διεκήρυξεν, ὅτι οἱ ἐξ αἵρετικῶν προσερχόμενοι ἔδει νὰ ἀναχειροτονῶνται¹.

Καίτοι δὲ τὸ ἐνιαῖον τοῦ βαπτίσματος ἐξήρθη ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ μάλιστα μὲν ὑπὸ τῆς Ρώμης, ἔκτοτε δὲ καὶ γενικῶς, ἐν τούτοις ἡ ἀθέτησις τοῦ βαπτίσματος τῶν αἵρετικῶν ὑπεστηρίχθη οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἀλλ' εὐρότατα ἐν ταῖς κατ' Ἀνατολὴν ἐκκλησίαις, καὶ δὴ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν παλαιότερων χρόνων, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ πρὸς Εὐστόν, τὸν διάδοχον τοῦ Στεφάνου Ρώμης, ἐπιστολῇ τοῦ Διονυσίου, καθ' ἣν ὁ Στέφανος «ὥς ἐπεστάλκει πρότερον καὶ περὶ Ἐλένου καὶ περὶ Φιρμιλιανοῦ καὶ πάντων τῶν τε ἀπὸ τῆς Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας καὶ Γαλατίας καὶ πάντων τῶν ἐξῆς ὁμορούντων ἔθνων, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοις κοινωνήσων διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν, ἐπειδὴ τοὺς αἵρετικούς, φησὶν, ἀναβαπτίζουσιν»². Ἐν τούτῳ ἐμφαίνεται, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μετὰ τὸν Κυπριανὸν καὶ Στεφάνου ἔριδος αἱ κατὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ἐκκλησίαι ἠθέτουν καὶ αὐτὸ τὸ παρ' αἵρετικῶν βάπτισμα.

Κατὰ τὴν ἀκρίβειαν ὅμως δὲν ἀθετοῦνται μόνον τῶν αἵρετικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν σχισματικῶν τὰ μυστήρια. Ἡ ἐν Καρχηδόνι συνεληθῆσα τὸ 256 Σύνοδος ἐξ

71 ἐπισκόπων, κατ' ἀπόφασιν τῆς ὁποίας συνετάχθη ἡ ἀποσταλεῖσα εἰς τὸν Στέφανον καὶ μὴ γενομένη ὑπ' αὐτοῦ δεκτὴ ἐπιστολή, ἐκήρυξεν ἄκυρον τὸ βάπτισμα τῶν αἵρετικῶν καὶ τῶν σχισματικῶν³. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ γεγονός ἀναφέρεται καὶ ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τῷ Α' κανόνι αὐτοῦ, ἐνθα, ποιούμενος διάκρισιν μεταξύ αἱρέσεως, σχίσματος καὶ παρασυναγωγῆς, ῥητῶς σημειοῖ περὶ τῶν Καθαρῶν, ὅτι «καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσὶ, πλὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Κυπριανόν, λέγω, καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τούτους πάντας μιᾷ ψήφῳ ὑποβαλεῖν, Καθαροὺς καὶ Ἐγκρατίτας καὶ Ἰδρωπαραστάτας καὶ Ἀποτακτίτας· διότι ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν, οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντες οὐκ εἴτι ἔσχον τὴν χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτούς· ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῇ τὴν ἀκολουθίαν. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες παρὰ τῶν πατέρων ἔσχον τὰς χειροτονίας καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν, οἱ δὲ ἀπορραγέντες, λαῖκοι γινόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζεσθαι οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον ἐξουσίαν, οὔτε ἠδύναντο χάριν Πνεύματος Ἁγίου ἐτέροις παρέχειν, ἥς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασι». Ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ ιβ' κανόνι τοῦ Θεοφίλου ῥητῶς, ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ὥρισεν, ἵνα τοὺς ἀπὸ τῶν Καθαρῶν προσερχομένους ἀναχειροτονῶσιν.

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁπωσδήποτε λαμβάνων χώραν, εἴτε δι' αἱρέσεως εἴτε διὰ σχίσματος, ἀποστερεῖ τὸν ἀποχωρισθέντα τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος καὶ συναποβάλλει οὗτος μετὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διαδοχῆς καὶ τὴν ἐν τῇ ἱερωσύνῃ διαδοχῇ. Τοῦτο εἶναι ἡ κρατοῦσα ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ ἐκκλησίᾳ γνώμη⁴. Τοῦτο δὲ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς ἀγγλικανικῆς ἱερωσύνης, πρὸς τοῖς ἄλλοις, δεδομένου ὅτι «ἐν τῇ Δύσει διεκόπη ἡ ἀληθὴς χριστιανικὴ παράδοσις, διότι ἀπενίγη ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης αὐθαρεσίας, ἐπίσης δὲ διεκόπη καὶ ἡ ἀληθὴς διαδοχὴ τῶν κανονικῶν ποιμένων, διότι ἐπίσκοπος ἐκπεσὼν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς οἰκουμένης τῆς Ἐκκλησίας τῶν 8 πρῶτων αἰώνων καὶ μεταβαλὼν τὴν πίστιν διὰ καινοτομιῶν, οὐδέποτε δύναται νὰ μεταδώσῃ εἰς ἄλλους τὸ γνήσιον ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ τὴν ἀληθῆ ἱερωσύνην»⁵. Ἐδίδαξεν ἄλλως τε καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος, ὅτι «ἡ αἵρεσις χωρίζει ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας πάντα ἀνθρώπων» (Ζ' Οἰκουμ. Συνοδ. πράξις Α'). Οὐδὲ πρέπει νὰ λησμονῇται, ὅτι ἡ οὐσία τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἐγκείται κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων⁶ ἐν τῇ συνεχίσει

1. Πρβλ. Ἰννοκεντίου ἐπιστολὴν Ad episcopos Macedoniae c. V παρὰ Mansi III 1061. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴν 18 ad Alexandrum c. III παρὰ Mansi IV, 1055, ἐνθα προκειμένου περὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῶν χειροτονιῶν τῶν Ἀρειανῶν, ἐνφ' ὧς δέχεται τὸ βάπτισμα τούτων, ἀθετεῖ τὰς χειροτονίας αὐτῶν, προβάλλων τὴν δικαιολογίαν «quoniam cum a catholica fide eorum auctores desciscerent, perfectionem Spiritus quam acceperunt, amisierunt. Nec dare ejus plenitudinem possunt quae maxime in ordinationibus operatur, quam per inpertratis suae perfidiam potius quam per fidem, dixerim, perdidierunt». Πρβλ. καὶ κανὼνα 51 Consilii Illiberitani «Ex omni haeresi qui ad nos fidelis venierit, minime est ad clerum promovendus vel si qui facti sunt in praeteritum ordinati, sine dubio deponeretur».

2. Εὐσεβίου Ἐκκλησι. Ἱστορίας, Ζ' 5.

1. Epist. LXXII, Migne L. P. 3, 1046.

2. Ἀνδρούτσου, Βάσεις τῆς ἐνώσεως σελ. 34 καὶ Κ. Δουβονιῶτου μν. ἑ. σελ. 18.

3. Ζ. Ρώμη Ὁρθόδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμὸς σελ. 51.

4. Οὕτω π. χ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει περὶ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου «ἦν (εὐσέβειαν) δὴ καὶ κυρίως ὑποληπτέον διαδοχῇ τὸ μὲν γὰρ ὁμόγνωμον καὶ ὁμόφρονον, τὸ δὲ ἀντίδοξον καὶ ἀντίφρονον· ἡ μὲν γὰρ (προσεδρεῖα) παρηγορία, ἡ δὲ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς. ... οὐδὲ ὁ τάναντία δοξάζων, ἀλλ' ὁ τῆς αὐτῆς πίστεως». Εἰκώμιον εἰς Μ. Ἀθανάσιον Ε.Π.Μ. 35 1089. Πρβλ. καὶ Μ. Βασιλείου τὸν μνημονευθέντα Α' κανόνα καὶ Εἰρηναίου Adversus haereses III 22, 1 ἐξ Πρβλ. δὲ καὶ Headlam, Das Bischofsamt ἐν Intern. K. Zeitsch. 1936 σελ. 116, ἐνθα οὗτος, ἀναδεικνύων τὴν σημασίαν τῆς ἐν τῷ

της αποστολικής παραδόσεως, ἥς πιστὸν θεματοφύλακα καὶ ταμιούχον ἀναγνωρίζει ἐαυτὴν καὶ μόνην ἢ Ὁρθόδοξος ἐκκλησία.

Καὶ ταῦτα μὲν προκειμένου περὶ τῆς ἀκριβείας.

Παραλλήλως ὁμῶς πρὸς τὴν ἀκριβείαν ἢ ἀρχαίαν ἐκκλησίαν καὶ ἡ ταύτην συνεχίζουσα Ὁρθόδοξος ἐρησιμοποίησε κατὰ καιροὺς καὶ τὴν οἰκονομίαν, καθ' ἣν ἄκυρα μυστήρια ἐγίνοντο ὑπ' αὐτῆς. δεκτὰ ὡς ἔγκυρα. Τῆς τοιαύτης ὁμῶς κοίνονομίας δὲν ἐγένετο χρήσις εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ δὴ καὶ ἀνεξετάστως, πολὺ δ' ὀλιγώτερον καὶ ἐξ ἀποστάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν χρήσιν αὐτῆς ἐτηροῦντο ὠρισμένοι ὅροι. Οὕτω, προκειμένου περὶ τοῦ βαπτίσματος, ἦτο ἀπαραίτητον νὰ εἶχε τελεσθῇ τοῦτο ἐπὶ τῇ συνήθει ὀρθῇ ἐπικλήσει τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὀρθῶς νοουμένη. «Πολλαὶ γάρ καὶ ἄλλαι αἰρέσεις λέγουσαι τὰ ὀνόματα μόνον, μὴ φρονοῦσαι δὲ ὀρθῶς, μὴδὲ τὴν πίστιν ὑγιαίνουσαν ἔχουσαι, ἀλυσιτελὲς ἔχουσι καὶ τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον ὕδωρ, λειπόμενον εὐσεβεῖα ὥστε καὶ τὸν ῥαντιζόμενον παρ' αὐτῶν ρυπαίνεσθαι μᾶλλον ἐν ἀσεβείᾳ ἢ λυτροῦσθαι»¹. Ἐντεῦθεν δὲν γίνεται δεκτὸν τὸ βάπτισμα τῶν Μανιχαίων καὶ τῶν Οὐαλεντινιανῶν καὶ τῶν Μαρκιωνιστῶν καὶ Μοντανιστῶν καὶ τῶν Σαβελλιανῶν, διότι ὁ μὲν Μάνης παράκλητον ἐαυτὸν ἐκάλει, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Μοντανός, ὁ δὲ Σαβέλλιος «τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα, τὸν αὐτὸν Υἱόν, τὸ αὐτὸν ἅγιον Πνεῦμα, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑποστάσει τρεῖς ὀνομασίαις»². «Μὴ γὰρ λεγέτωσαν οὗτοι εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα βαπτίζονται, ὅτι γὰρ κακὸν ποιητὴν ὑποτιθέμενοι τὸν Θεὸν ἐφαμίλλωσι τῷ Μαρκίῳ» (κανὼν ΜΖ τοῦ Μ. Βασιλείου). Ἐπὶ πλέον δὲν γίνεται δεκτὸν τὸ βάπτισμα τῶν Εὐνομιανῶν, «οὗ γὰρ εἰς τὴν Τριάδα, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ βαπτίζουσι θάνατον»³. οὐδὲ τῶν Παυλιανιστῶν. Γίνεται ὁμῶς δεκτὸν τὸ βάπτισμα τῶν Ναυατιανῶν, Σαβδατιανῶν, Καθαρῶν, Τεσσαρεσκαίδεκατιτῶν, Τετραδιτῶν, Ἀπολλιναριστῶν, Νεστοριανῶν, Εὐτυχιανιστῶν καὶ Σεβηριανῶν, εἴτι δὲ καὶ τῶν Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν (κανόνες ζ' τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου καὶ ιε' τῆς ἐν Τρούλλῃ), ἴσως διότι καὶ οἱ τελευταῖοι, καίπερ δεχόμενοι ὡς κτίσμα, οἱ μὲν τὸν Λόγον, οἱ δὲ τὸ Πνεῦμα, ὁμῶς ἀπέδιδον λατρευτικὴν προσκύνησιν εἰς αὐτὰ.

Ἡ τηρηθεῖσα αὕτη ὡς πρὸς τὸ βάπτισμα ἀρχή, ἐφαρμοζομένη κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης, ὑποσημαίνει προϋπάρχοντας τοὺς ἐπομένους εἰδικοὺς ὅρους, ἅντι τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ χωρήσῃ οἰκονομία. 1) Τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης ὑπὸ ἐπισκόπου, ὅστις ἐνδέχεται μὲν νὰ εἶναι αἱρετικὸς ἢ σχισματικὸς, ἀλλὰ δὲν διέσπασε ἐξωτερικῶς ἢ ἱστορικῶς τὴν ἀποστολικὴν ἐν τῇ ἱερω-

σύνη διαδοχὴν. Μὴ ὑπάρχοντας τοιοῦτου λειτουργοῦ, οὐδὲ τέλεσις μυστηρίου δύναται νὰ ὑπάρξῃ. 2) Τελείαν, ἐν ἣ, πρὸς τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν τοῦ χειροτονούντος, νὰ γίνηται καὶ ἐπικλήσις τῆς θείας Χάριτος πρὸς μετάδοσιν τοῦ χαρίσματος τῆς ἱερωσύνης. 3) Παραδοχὴν τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης, ὡς ἰδίαις τάξεως τεταγμένης εἰς λειτουργίαν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μυστηρίων καὶ διακονιῶν.

Πρὸς τοὺς εἰδικοὺς ὁμῶς τοῦτους ὅρους, ἀπαραίτητος εἶναι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τοιαύτης οἰκονομίας καὶ ἡ τήρησις γενικῶν τε καὶ τινῶν ὁρῶν, οἱοὶ εἶναι οἱ ἑξῆς α) Ἡ ἐπιστροφή τῶν κληρικῶν, ὧν πρόκειται νὰ ἀναγνωρισθῇ κατ' οἰκονομίαν ἡ χειροτονία, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας, ἐν ἣ ὡς τῷ μόνῳ «τῆς χάριτος νομίμῳ φορεῖ» καὶ ταμιούχῳ δύναται οἰκοῦναι νὰ ἀναζωπυρηθῇ τὸ διὰ τῆς αἰρέσεως ἢ τοῦ

1. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι λεπτομέρειαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν φρασιολογίαν τῶν εὐχῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ χειροτονικοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς θείας Βῆχαριστίας ὡς θυσίας, δὲν θὰ ἠδύνατο μὲν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὅλως παρελκυσταί, ἢ περὶ αὐτὰς δ' ὁμῶς ἐκζητήσας προήλθε κυρίως ἐκ τῆς προσπαθείας τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας, ἵνα στηρίξῃ τὴν ἐπιμονὴν αὐτῆς πρὸς ἄρνησιν παντὸς κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Δεχομένη αὕτη, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ι. Αὐγουστίνου, ἐτι καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας τελούμενα μυστήρια, ἐφ' ὅσον ἐτελεσθήσαν κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διατεταγμένα καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ τελεσθῶσιν ταῦτα κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρεσβεύόμενα, ὑπάρχουσι ἔγκυρα, ὡς εἵπομεν, προκειμένου νὰ ἀνατρέψῃ τὸ κύρος τῶν ἀγγλ. χειροτονιῶν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ ἀποδείξῃ τὴν διακοπὴν τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, προσπαθοῦσα νὰ στηρίξῃ τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ χειροτονικοῦ, τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐπενεχθεισῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν λειτουργίαν διὰ τῆς περικοπῆς τῶν φράσεων τῶν ἐξαιρουσῶν τὸν χαρκτηρὰ τῆς θυσίας, ὅν ἐνέχει ἡ Θ. Εὐχαριστία, καὶ διατεινομένη, οὐχὶ ἀστόχως, ἐτι ἡ ἀπορριψίς τῆς θείας Βῆχαριστίας ὡς θυσίας, λυμάνεται καὶ τὴν ἀληθινὴν ἱερωσύνην, ἐφ' ὅσον οἱ φέροντες ταύτην δὲν πρόκειται νὰ προσενέγκωσι θυσίαν. Ἀλλ' ὡς πρὸς μὲν τὴν φρασιολογίαν τοῦ χειροτονικοῦ, ὀρθῶς παρκατηρεῖ ὁ Ἀνδρότσος, ἐτι «κατὰ τὴν Γραφὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν ἐν τῇ χειροτονίᾳ οὕτε ὑπάρχει εὐχὴ καθιερώσεως θεοσιτισμένης οὕτε εἶδος λογιῶν σταθερὸν καὶ ὁμοφώνως γενόμενον δεκτὸν» (Τὸ κύρος κλπ. σελ. 28). Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν περὶ θείας Βῆχαριστίας ὡς θυσίας προσφερομένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐκδοχὴν, ἂν καὶ χωλαίνουσι περὶ ταύτην τὰ Ἀγγλικανικὰ συμβολικά κείμενα, οὐχ ἥττον ὁμῶς δὲν ἐφαρκεῖ τοῦτο νὰ καταστήσῃ τὴν ἱερωσύνην αὐτῶν ὅλως ἀνεπίδεκτον τοῦ μέτρου τῆς οἰκονομίας, ὡς τεκμαιρόμεθα κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῆς κατ' οἰκονομίαν παραδοχῆς τοῦ βαπτίσματος τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Μακεδονιανῶν, σοβαρῶς, ὡς γνωστόν, νοσοῦντων περὶ τὴν ἐκδοχὴν τῶν ὀνομάτων «ἡ Γλῶσση» καὶ «Ἀγ. Πνεῦματος» ἐν τῇ τύπῃ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Βαπτίσματος.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς ἐνδεχομένας ἐνστάσεις κατὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας, διαφωτιστικὴ τοῦ πνεύματος αὐτῆς εἶναι ἡ ἐν ταῖς «Ἀποκρίσεσι πρὸς τοὺς Ὁρθόδοξους περὶ τινῶν ἀναγκαίων ζητημάτων» τοῦ Ψευδοϊουαννίνου (ἐργ. τοῦ δ' αἰῶνος) παρεχομένη ἀπάντησις «Ἐρώτησις ΙΔ'». Εἰ ἐφευρόμενον τυγχάνει καὶ μάταιον τὸ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν διδόμενον βάπτισμα, διὰ τὸ οἱ ὀρθόδοξοι τὸν προσφεύγοντα τῇ Ὁρθόδοξῃ αἱρετικὸν οὐ βαπτίζουσιν, ἀλλ' ὡς ἐν ἀληθείᾳ τῷ νόθῳ ἑωσι βάπτισματι; Εἰ δὲ καὶ χειροτονίαν τύχοι παρ' ἐκείνων δεξιόμενος, καὶ ταύτην ὡς δεξιάν οὕτοι ἀποδέχονται. Πῶς οὖν ὁ δεχθεὶς καὶ οἱ δεξιόμενοι τὸ ἄμεινον ἔχουσιν; Ἀποκρισις. Τοῦ αἱρετικοῦ ἐπὶ τὴν ὀρθόδοξον ἐρχομένου τὸ σφάλμα διορθοῦται, τῆς μὲν κακοδοξίας τῇ μεταθέσει τοῦ φρονήματος τοῦ δὲ βαπτίσματος τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου μύρου τῆς δὲ χειροτονίας τῇ χειροθεσίᾳ καὶ οὐδὲν τῶν πάλαι μένει ἄλυστον» (Ἑλλ. Πατρολ. Migne 6, 1262).

ἀξιωματὶ διαδοχῆς, φωρᾷται ὑποτιμῶν τὴν κατ' αὐτὸν μεταγενεστέραν καὶ ἐσφαλμένην ἐκδοχὴν τῆς διὰ χειροτονίας διαδοχῆς, ἣν θεωρεῖ ὡς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν πείραν τῶν μὴ ἐπισκοπικῶν κοινοτήτων.

1. Ἀθανάσιον κατὰ Ἀρειανῶν λόγος Β' 43 Ε.Π.Μ. 26,236.

2. Βαλαμών εἰς τὸν Ζ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμ.

3. Σωκράτους Ἑκκλ. Ἱστορ. Β' 24.

4. Quia non baptizant in nomine Trinitatis. (Augustini, De haeres. 54).

σχίσματος οἰονεὶ ἀποναρκωθὲν χάρισμα, τῆς οἰκονομίας ἐξ ἀποστάσεως οὐσης σχήματος δξυμώρου· ἐτι δὲ καὶ ἡ ὑποβολὴ ὁμολογίας πίστεως γραπτῆς ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ κληρικῶν «τὸ σφάλμα τῆς κακοδοξίας τῇ μεταθέσει τοῦ φρονήματος διορθουμένων». Παρετήρησε δὲ καλῶς καὶ ὁ Βουλγαρίας Ἀρχιεπίσκοπος Δημήτριος Χωματιανὸς ἐν τῇ Γ' ἀπαντήσῃ πρὸς τὸν Καθάσιαν «αἰρετικῶν χειροτονίαι τοῖς ὀρθοδόξοις δεκταὶ εἰσι κατὰ τὴν τῶν πατέρων παράδοσιν· ὀρθοδόξων ὄντων ἢ γινόμενων τῶν ὑπ' αὐτῶν χειροτονουμένων». δ') Τὸ συμφέρον τῶν τε προσερχομένων καὶ τῆς παραδεχομένης αὐτοὺς ἐκκλησίας, διότι κατὰ τὴν προσφυᾶ τοῦ Πηδαλίου παρατήρησιν «ἐβέβαια κακὴ οἰκονομία εἶναι αὐτή, ὅταν διὰ μέσου αὐτῆς οὔτε τοὺς ἐτεροδόξους ἡμποροῦμεν νὰ ἐπιστρέψωμεν καὶ ἡμεῖς παραδαινομεν τὴν ἀκριβειαν τῶν ἱερῶν κανόνων» γ') Ἡ εἰλικρινὴς διάθεσις τῶν ἐπιστρέφόντων καὶ δ') ἡ προσωρινὴ ἀναστολὴ τῆς ἀκριβείας, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόδειξιν Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καθ' ἣν αἱ οἰκονομίαι τῶν πραγμάτων «ἐσθ' ὅτε παραδιάζονται βραχὺ τοῦ δέοντος ἔξω φέρεσθαι», τῆς οἰκονομίας μὴ δημιουργοῦσης κατὰστασιν παρατεταμένην, ἀλλὰ μέτρον ἐπὶ βραχὺ διαρκούν, ὅσον ἐξαρκεῖ ἵνα οἱ ἔξω τῆς ἐκκλησίας διατελοῦντες εἰσέλθωσιν ἐν τὸς τοῦ περιβάλλοντος αὐτῆς, οἰονεὶ διὰ θύρας ἐν μιᾷ στιγμῇ ἀνοιγομένης καὶ αὐθις συγκλειομένης, ἵνα ἐπανισχύσῃ ἡ ἀκριβεία².

Καὶ οἱ μὲν μνημονευθέντες εἰδικοί ὅροι φαίνονται ὑπάρχοντες ἐν τῇ ἀγγλικανικῇ ἱερωσίᾳ, κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλείστων ὀρθοδόξων θεολόγων, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ πλήρη ταυτότητα ἀντιλήψεων περὶ ἱερωσύνης μεταξὺ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. Τῶν δὲ γενικῶν ὅρων ἡ διακρίσις ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἐπαφεται εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ κρίσιν τῆς Ἐκκλησίας.

5) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τὸ συμπέρασμα τῆς ὅλης ἡμετέρας μελέτης περὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὰ ἑξῆς πέντε ἄρθρα.

1) Ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου κρατοῦσαν ἐν τῷ ζητήματι τοῦτω καὶ καθ' ὅλον εἶπεῖν ἐν ταῖς σχέσεσιν τῶν ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἀγγλικανούς ἐφεκτικότητα, ἀπὸ εἰκοσαετίας παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, ὑπερβολικὴ πῶς σπουδὴ πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν κατ' ἀρχὴν καὶ ἐν γένει πρὸς προσέγγισιν, χρησιμοποιομένης ὡς γεφύρας τῆς ἀγγλοκαθολικῆς μερίδος, καθ' ὃν χρόνον αἱ προτεσταντικαὶ καὶ ἐλευθεριάζουσαι μερίδες τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἀποτελοῦσι τὰς πρὸς αὐτὴν γεφύρας τῶν προτεσταντ. ἐκκλησιῶν καὶ παραφυάδων.

1. «Περὶ τοῦ θεῖν παρορᾶν τι τῆς ἀκριβείας μελίζονος ἐνεκα κατορθώματος» (ἐπιστ. 56. Ε. Π. Μ. 77. 319).

2. Σημειώσων, ὅτι διαφοροὶ ἀγγλικοὶ καὶ ἄλλοι ἐτεροδόξοι θεολόγοι ἐκ τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀποδοχῆς ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῶν ἔξω αὐτῆς μυστηρίων παραχθέντες, ἐνόμισαν, ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη δὲν σύνοιδεν ἐαυτὴν ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ ἐκκλησίαν. (Ἀνδροῦτσου, Αἱ δόσεις τῆς ἐνώσεως, σελ. 19 καὶ ἑξῆς).

2) Ὅτι μεταξὺ τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὀρθοδόξου χάσμα μέγα δογματικὸν ἐστήρικται, τὴν ἀφετηρίαν ἔχον ἐκ τῆς ὅλως διαιφόρου ἀντιλήψεως περὶ ἐκκλησίας καὶ μεγαλυνόμενον διὰ τῆς «περιεκτικότητος» τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας.

3) Ὅτι ἀσχετῶς πρὸς τὸ δογματικὸν τοῦτο χάσμα, οὔτε ἡ ἀρχαία ἐκκλησία οὔτε ἡ ταύτην ἐγκύρως συνεχίζουσα ὀρθόδοξος δὲν ἀνεγνώρισαν ποτέ, οὔτε κατ' ἀκριβειαν οὔτε κατ' οἰκονομίαν, τὰ ἐκτὸς αὐτῶν τελούμενα μυστήρια ἀπολύτως καὶ ἐξ ἀποστάσεως, ἐφ' ὅσον δηλ. οἱ μετέχοντες τῶν μυστηρίων παραμένουσιν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων παρεκκλίσις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης θὰ ἐσήμαινεν, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἔπαυσε νὰ θεωρῇ ἐαυτὴν ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ ἐκκλησίαν καὶ τὴν μόνην ταμιεύχον τῆς Θ. Χάριτος. Τοῦτο νομίζομεν, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ σαφῶς ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀγγλικανικὴν α) διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ αὐτοσεβασμὸς καὶ ἡ εἰλικρίνεια, β) διότι οὕτω θέλει διευκρινισθῇ ἡ ἀληθὴς σημασία τῆς ὑπ' ἄλλων ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν ἀόριστου πῶς ἀναγνώρισεως τῶν χειροτονιῶν τούτων, τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῶν ὁποίων συμπλήρωμα θὰ ἦδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἡ τοιαύτη δήλωσις, γ) διότι οὕτω θέλει διασκεδασθῇ ἡ ἥδη πολὺ παλαιότερον δημιουργηθεῖσα καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη βεβαίως ἐνισχυθεῖσα παρὰ τοῖς ἐτεροδόξοις ἐντύπωσις, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἀναγνώριζουσα τὰ μυστήρια τῶν ἐτεροδόξων, δὲν θεωρεῖ ἐαυτὴν ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ ἐκκλησίαν, καὶ δ) διότι οὕτω θέλει ἀποφευχθῇ ἐν τῷ λίαν προσεχεῖ μέλλοντι ἡ ἀναπόφευκτος ὄχλησις περὶ μυστηρικῆς ἐπικοινωνίας, ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν ὁρθὴν τοῦ Ἀνδροῦτσου παρατήρησιν, ἡ κατ' ἀρχὴν ἀναγνώρισις ἐτεροδόξων χειροτονιῶν συνεπάγεται φυσικῶς καὶ μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν, ἥτις ὅμως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ, συμφώνως πρὸς τὴν παρακείμεσιν Ἰωάννου τοῦ Λαμασκηνοῦ. «Πᾶση δυνάμει φυλαξώμεθα μὴ λαμβάνειν μετάληψιν αἰρετικῶν μήτε διδόναι... ἵνα μὴ μέτοχοι τῆς κακοδοξίας καὶ τῆς αὐτῶν γενώμεθα κατακρίσεως». Τὸ ἐναντίον θὰ ἐσήμαινε τελείαν νόθευσιν τῆς περὶ ἐκκλησίας ὀρθοδόξου πίστεως καὶ προσχώρησιν εἰς τὴν «περὶ κλάδων» ἀγγλικανικὴν θεωρίαν.

4) Παρὰ τὸ μνημονευθὲν δογματικὸν μεταξὺ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας χάσμα, θὰ ἦδύνατο ἡ τελευταία, ἐπεκτείνουσα τὴν οἰκείαν αὐτῇ οἰκονομίαν, νὰ δεχθῇ τὰς χειροτονίας ἀγγλικανῶν κληρικῶν προσερχομένων εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἐπὶ τῇ ὁδητῇ ἀπαρόνῃ τῆς ἀρχῆς τῆς περιεκτικότητος καὶ ὑπογραφῇ ὁμολογίας ὀρθοδόξου πίστεως. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅτι ἐνδείκνυται ἡ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καθιέρωσις ἰδίας τελείας καὶ ἰδίου τύπου ἀποδοχῆς τῆς χειροτονίας τῶν οὐτως εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἐπιστρέφόντων ἐτεροδόξων κληρικῶν, οἷον ἐπὶ τῶν χειρῶν μετ' ἀναγνώσεως εἰδικῆς εὐχῆς, συμφώνως πρὸς τὴν δὴ-

1 Ἐκδ. Ὀρθ. πίστεως Δ', 13.

λωση της Α' Οικουμενικής Συνόδου¹ περί ἀποδοχής αὐτῶν τῶν Μελιτιανῶν μυστικώτερά τινι χειροτονία βεβαιωθέντων, καὶ δὴ καὶ μετὰ χρίσματος, ἐφ' ὅσον μάλιστα μετὰ τῆς ἱερωσύνης συναναγνωρίζονται καὶ τὰ δύο ἄλλα σπουδαῖα μυστήρια, τὸ τοῦ Βαπτίσματος καὶ τὸ τοῦ Χρίσματος.

5) Τὸ ζήτημα τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀναγνωρίσεως ἁλλοτρίων χειροτονιῶν, πρὸς αὐθεντικωτέραν ἐπ' αὐτοῦ ἀπόφασιν, πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἐν ἑκ τῶν πρώτων θεμάτων τῆς σὺν τῇ ἀπελευθερώσει τῆς πολυπαθοῦς ἀδελφῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας συγκληθησομένης Πανορθοδόξου συνόδου, ὡς ἐργάζονται μέχρι τοῦ 1922 πᾶσαι αἱ ἐπὶ μέρους ὁρθόδοξοι ἐκκλησίαι καὶ ὡς δὲν ἔπυνσε νὰ φρονῇ καὶ ἡ Μεγάλη Ἑκκλησία, ὡς τεκαιρόμεθα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος προσφάτου ἄρθρου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως ἐν τῇ «Ὁρθοδοξίᾳ».

Καὶ τοῦτο μὲν εἶναι τὸ πόρισμα τῆς ἡμετέρας μελέτης. Ἐὰν δέ τις ἤθελεν ἐπικαλεσθῇ λόγους σκοπιμότητος, ἢ ἀπάντησις ἡμῶν θὰ ἦτο ἡ ἐξῆς. Καίτοι προκειμένου περὶ ἀποφάσεων ἐπὶ οὕτω σοβαρῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων προέχει ἀποκλειστικῶς ἡ «ἐλευθεροῦσα ἀλήθεια», οὐχ ἥτιον ὅμως, ἐὰν θὰ ἐνεδεικνύετο ἡ ἀπάβλεψις εἰς σκοπιμότητα τινά, αὕτη δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλο τι, ἐκτὸς τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ γοήτρου τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας γενικῶς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας μερικώτερον. Τὸ μὲν γόητρον τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας ἐπιβάλλει τὴν ἀξιοπρέπειαν, ἣν ἐμπνέει ἡ πεποίθις ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἀληθῆ ἐκκλησίαν, τὸ δὲ συμφέρον αὐτῆς ἀπαιτεῖ τὴν ἀποτροπὴν τῶν προφανῶν κινδύνων, οὓς συνεπάγεται, μάλιστα διὰ τὸ ἐν ταῖς ἀγγλοφώναις χώραις ποίμνιον αὐτῆς, καὶ μόνη ἡ ἀνιγνωρίσις τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὡς ὑπέδειξεν ἔνωρις ἤδη (τὸ 1931) ὁ ἀειδίμος Μητροπολίτης Ἰωάννουπόλεως Ἰσίδωρος δι' ἀναφορὰς αὐτοῦ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, καὶ ὡς ἀντιλαμβάνονται ἤδη οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλων ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν. Τὸ δὲ συμφέρον καὶ τὸ γόητρον τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον αὕτη συναισθάνεται τὰς πρὸς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς ὑποχρεώσεις καὶ ἐφ' ὅσον ἔχει τὴν συνείδησιν, ὅτι δὲν ἔληξεν ἡ ἐν τῇ ὅλῃ ἐκκλησίᾳ ἰδιάζουσα ἀποστολὴ αὐτῆς. εἶναι νὰ ἐργασθῇ, ὅπως πάντοτε, πάση θυσίᾳ ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἥτις φέρει τὴν σφρα-

γίδα τῆς καὶ τὸ ὄνομά της καὶ τῆς ὁποίας θεματοφύλαξ καὶ ὑπέρμαχος πρὸ παντὸς ἄλλου τυγχάνει, καὶ δὴ καὶ πρὸς διασκέδασιν τῶν ἀδίκων μομφῶν ἁλλοεθνῶν ὁμοδόξων ἐπιρριπτόντων εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ὑπέρμετρον φορὰν πρὸς τὸν Ἀγγλικανισμόν¹.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

1. Τοιοῦτο τι κατηγόρησεν ἐναντίον ἡμῶν ὁ ἐπιφανὴς Ῥώσος Θεολόγος Γλουμποκόβσκυ († 1937) ἐν ἄρθρῳ δημοσιευθέντι ἐν βουλγαρικῇ ἐκκλησιαστικῇ φύλλῳ, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος καὶ ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ», 1934 σελ. 79 καὶ σελ. 113 ἐξ., ἐνθα παρατίθεται καὶ ἀπάντησις τοῦ Μιχ. Κωνσταντινίδου. Σπουδαιότατη ὅμως καὶ χαρακτηριστικώτατη εἶναι ἡ πρὸς τὸ Οἶκον Πατριαρχεῖον ἀπάντησις τοῦ Μακαριωτάτου Πατριαρχικοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας κ. Σεργίου προσκληθέντος, ὅπως ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους εἰς τὴν Δογματικὴν ἐπιτροπείαν, ἥτις μετέβη εἰς Λονδίνον τὸ 1931 πρὸς συζήτησιν μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, καὶ εἰς τὴν Προσύνοδον τοῦ Ἀγ. Ὁρους. Τῆς ἀπάντησεως ταύτης, δημοσιευθείσης ἐν τῷ τότε ἐκδιδομένῳ Δελτίῳ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας (Journal Moskovskoi Patriarchii, 1932 ἀριθ. 7 καὶ 8) καὶ φερομένης ἡμερομηνίαν 30/9/1931 καὶ ἀριθ. 7467, ἀγνώστου δὲ οὗσης εἰς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν, ἴσως δὲ καὶ εἰς ἄλλα, ἔχομεν εἰς χεῖρας ἡμῶν πιστὴν μετάφρασιν, ἥς ἀντίγραφον ὑποβάλλομεν τῇ Σ. Ἱερᾷ ἡμῶν Συνόδῳ ἥ ἐν λόγῳ ἀπάντησις καταλήγει ὡς ἐξῆς:

«Καὶ πράγματι τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἑκκλησιῶν ἀπαιτεῖ μεγίστην προσοχὴν καὶ προφύλαξιν. Πραγματικὴν ἀξίαν ἐν προκειμένῳ ἔχει μόνον ἐκείνη ἡ ἐνωσις ἡ ὁποία βασίζεται ἐπὶ πλήρους ἐνότητος τῆς ἐλπίδος. Ἐξ ἡμετέρας πλευρᾶς, δὲν δύναμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν πίστιν, ὅτι μόνον ἡ ἡμετέρα Ὁρθόδοξος, ἐν τῇ Ἀνατολῇ διασωθείσα, Ἑκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἔνωσις οἰομένηποτε ἄλλου σωματείου μετὰ τῆς ἡμετέρας Ἑκκλησίας δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ὑφ' ἡμῶν παρὰ ὡς ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ πνιγμένου ὁ ὁποῖος σφίζεται. Θὰ ἦτο παράδοξον, ἂν ὁ πνιγόμενος, πρὶν δεχθῇ βοήθειαν ἐκ πλοίου τινός, ἤρχιζεν νὰ διατυπῶν ὑπὸ τοῖσιν ὅροις δέχεται τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο θὰ ἀπεδείκνυε σαφῶς, ὅτι ἡ δὲν θέλει νὰ σωθῇ ἡ δὲν συναισθάνεται ὅτι ἡ θέσις του εἶναι ἀπελπιστική. Ἐὰν χάριν τῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν ἤδη ἠναγκάσθημεν νὰ θεοσιώσωμεν ὑποχωρήσεις, καὶ δὴ ἐκτάκτως (ἄνευ δεούσης προετοιμασίας τῆς γενικῆς Ὁρθοδόξου συνειδήσεως), ὑπάρχουσι λόγοι νὰ φοβώμεθα, ὅτι ὁ καρπὸς πασῶν τῶν σχέσεων καὶ διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν θὰ εἶναι οὐχὶ γνησίαν ἐνωσιν τῶν Ἀγγλικανῶν μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μόνον ἐξωτερικὸς τις καὶ οὕτως εἰπεῖν διπλωματικὸς σύνδεσμος ἀποκρύπτων ἐσωτερικὴν διαφωνίαν. Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῶν λέξεων καὶ ἐξ ἐπόψεως τοῦ αἰωνίου σκοποῦ της, δηλ. τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν (ὁ ὁποῖος σκοπὸς καὶ μόνον αὐτός, δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξίν της Ἐκκλησίας), τοιοῦτος σύνδεσμος δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξίαν καὶ μᾶλλον τυγχάνει ἐπικίνδυνος. Ὅπως πᾶς σύνδεσμος, ὁ ὁποῖος βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀποσιωπῆσεως τῆς πραγματικότητος, καὶ οὕτως φέρεται ἡδὴ ἐν εαυτῷ τὰ σπέρματα τῆς ἀποσυνθέσεως. Ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἐπιδιώξις τοῦ φάσματος τῆς μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν ἐνότητος δύναται νὰ παρουσιάσῃ κίνδυνον διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἐνότητά αὐτῶν ἰῶν Ὁρθοδόξων Ἑκκλησιῶν.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψιν πάντας τοὺς λόγους τούτους ἀπεχόμεθα νὰ λάβωμεν μέρος ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν οὐνίας, καὶ διατηροῦμεν τὸ δικαίωμα νὰ κρίνωμεν ὕστερον περὶ αὐτῆς».

Σέργιος, Μητροπολίτης τῆς Nijni-Novogorod

1. *Ἐκκλ. Ἱστ. Α'*. (Ε.Π.Μ. 67, 80). Ἡ μετὰ χειροθεσίας, συνοδευομένης καὶ ὑπὸ ἰδιαιτέρας προσευχῆς, ἀποδοχὴ τῶν ἐκ τῆς αἰρέσεως ἡ τοῦ σχίσματος εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας προσεργομένων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ μαρτυρεῖται πολλαχῶς (Vigilii ad Aether. Epist II 3 P. L. LXIX 18, Augustini De Bapt. III 16, 31 LPM, XLIII 149. *Ψευδοϊουστίνου*, Ἀποκρίσεις πρὸς ὁρθοδόξους Ε.Π.Μ. VI 1262). Ἡ δὲ ἐπίθεσις αὕτη τῶν χειρῶν ὑπὸ μὲν τοῦ πάπα Στεφάνου ἐφαρμακτοῦτο ὡς γινόμενη «ad poenitentiam», ὑπὸ δὲ τῆς ἐν Ἀρελάτῃ συνόδου τοῦ 314 «ad spiritum Sanctum» (Ποβλ. καὶ Leon I ε.ρ. 168, 18 καὶ 159, 7. L.P.M. LIV 1139 καὶ 1200). Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ αἰρετικοὶ σὺν τοῖς ἁλλοῖς ἐχρίοντο καὶ διὰ μύρου («Ὁρμ. Εὐχολόγιον Coar σελ. 694 ἐξ. ὅπως δεῖ δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ αἱρέσεων μετρημένους ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ»).

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

κατατεθέν υπό του καθηγητοῦ κ. Π. Τρεμπέλα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς 30 Ἰουνίου 1939 μετὰ τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Ὡς πρὸς τὰς ἀπὸ τοῦ 1918 καὶ ἐντεῦθεν γενομένας μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν συζητήσεις καὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἐπιτευχθείσας συμφωνίας θὰ εἶχον νὰ παρατηρήσω, ὅτι θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ δοθῇ μεγαλειτέρα προσοχὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς περιεκτικότητος (comprehensiveness) ἣτις, ἐνσωματωθεῖσα ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ, προσέδωκεν εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα ὅλως ἀντίθετον, ἄρα δὲ καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ὑπερβολήν, πεῖθεται τις, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ ἐπιτυχοῦσα προσπάθεια τῶν θεμελιωτῶν τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ, ὅπως δι' ἐλαστικῶν διατυπώσεων εἰς τὰ συμβολικὰ βιβλία αὐτοῦ δημιουργηθῇ ἐθνικὴ ἐκκλησία περιεκτικὴ, περιλαμβάνουσα πάντας τοὺς οἰουσδήποτε διαμαρτυρομένους τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους, ἔχει τὸ προηγούμενον τῆς καὶ ἐν τῇ πρὸ τοῦ σχίσματος ἐκκλησίᾳ τὰς ἐξ ἀφορμῆς τῶν Μονοφυσιτικῶν ἐριδῶν ἐπανεπιλημμένως ἐκδηλωθείσας ἀποπείρας βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ παραχθέντων πολιτικῶν ἐλατηρίων καὶ σκοπῶν. Τὸ ἐν ἔτει 476 δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλίσκου, καθ' ὑποκίνησιν τοῦ μονοφυσίτου Πατριάρχου Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρίου καὶ ὑπὸ πεντακοσίων ἐπισκόπων ὑπογραφέν Ἐγκύκλιον τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος περὶ τὸ τέλος τοῦ 482 δημοσιευθὲν Ἐνωτικόν ἢ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἐν ἔτει 638 δημοσιευθεῖσα Ἐκθεσις καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντοῦ τοῦ Β' ἐν ἔτει 648 ἐκδοθεὶς Τύπος ἀποτελοῦσι ἀποπείρας, διὰ τῶν ὁποίων οἱ μνημονευθέντες αὐτοκράτορες ἀπέβλεπον δι' ἐλαστικῶν διατυπώσεων νὰ διευκολύνωσι τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἐν τῷ κράτει διαμαχομένων ἐξ αἰτίας τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ μεριδίων, ἐκ τῶν ἐριδῶν τῶν ὁποίων ἐκινδύνευσε καὶ αὐτὴ ἡ ἐνότης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Αἱ ἀποπείραι ὅμως αὗται οὐ μόνον ἀπέτυχον, ἀλλὰ καὶ ἀπεδοκιμάσθησαν ἐπισήμως, καταλήξασαι εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς Ε' καὶ τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. συνόδων, αἱ ὁποῖαι καθώρισαν σαφῶς, ἐπακριβῶς καὶ κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα πᾶσαν παρερμηνείαν τὸ φρόνημα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν τῆς περιεκτικότητος (comprehensiveness), ἡ ἐνσωματωθεῖσα ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ, ἀπεδοκιμάσθη ζωηρῶς καὶ ὑπὸ τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πρὸς μερίδας, δημιουργησάσας διὰ τῶν ἐτεροδιδασκαλιῶν αὐτῶν διαφορὰς πολλὴν μικροτέρας ἐκείνων, αἰτίνας διχάζουσι νῦν τὰ ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ ρεύματα, ἀπέφυγε πάντα συμβιβασμὸν ἢ δι' ἀμφιλόγων καὶ ἐλαστικῶν φράσεων συμφωνίαν, περιορίσθη δὲ μόνον νὰ καλέσῃ αὐτὰς ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ ἢ ἀναθέματος, ὅπως συμμορφωθῶσιν ἀντιρροήτως πρὸς τὴν ἐπακριβῶς διατυπωμένην ἐκάστοτε διδασκαλίαν τῆς.

Ποῖα ἄλλως τε νόθευσις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ποῖα σύγχυσις φρονημάτων, ἀντικειμένη προφανῶς πρὸς τὸ ἐνιαῖον τῆς ὁμολογίας, ὅπερ ἀνέκαθεν διέκρινε τὴν μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ὑποβάλλεται καὶ δημιουργεῖται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἡ φαίνεται καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δημοσιευθείσης Doctrine in the Church of England, ἣτις, ὅσονδῆποτε καὶ ἀντονίζεται, ὅτι δὲν ἀποτελεῖ ἐπίσημον ὁμολογίαν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ἐπίμονον ἀξίωσιν τῶν συντηρητικωτέρων, δὲν ἀπεδοκιμάσθη, πάντως δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ συντηρητικώτεροι δὲν δυσκολεύονται νὰ θεωρῶσι μέλη τοῦ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καὶ πρόσωπα ἀρνούμενα θεμελιώδεις χριστιανικὰς ἀληθείας, οἷαι ἡ περὶ ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐκ Παρθένου ὑπερφυσικὴ σύλληψις τοῦ Κυρίου καὶ λοιπαὶ ἀλήθειαι.

Ὡκοθεν ἐντεῦθεν καθίσταται δῆλον, ὅτι συμφωνία ὀρθοδόξου περιεχομένου μετ' Ἀγγλικανῶν ἐπιτυγχάνομεναι δὲν δύναται νὰ ἔχωσι καὶ πολὺ μεγάλην σημασίαν. Διότι, ἐὰν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν λεγομένην High Church δὲν δυσκολεύονται ν' ἀνέχωνται καὶ νὰ διατελῶσιν ἐν κοινωνίᾳ πρὸς τοιαῦτα θεμελιώδη δόγματα ἀρνούμενους, διατὶ θὰ ἐδυσκολευόντο νὰ ἀνεχθῶσι καὶ μερίδα τινὰ ἄλλην συντηρητικωτέρας ὁμολογίας καὶ διατὶ δὲν θὰ συνυπεγράφων καὶ συμφωνίας οἷαι ἡ ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπογραφείσα; Δὲν ἐννοῶ βεβαίως, ὅτι αἱ συμφωνίαι αὗται συνάπτονται ἀνειλικρινῶς. Γίνονται ὅμως ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς comprehensiveness. Καὶ διὰ τοῦτο συνοδεύονται εἴτα ὑπὸ δηλώσεων οἷαι αἱ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ κ. Π. Μπρασιώτου ἀναφερόμεναι καὶ γενόμεναι ἐξ ἀφορμῆς τῆς μετὰ τῆς Ρουμ. ἐκκλησίας ὑπογραφείσης συμφωνίας. Δηλώσεις δηλαδή δι' ὧν ἡ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἐὰν δὲν κατατάσσεται μετὰ τῶν μεριδίων τῶν ἀποτελουσῶν τὸν Ἀγγλικανισμόν, πάντως ὅμως χαρακτηρίζεται ὡς μία τῶν πολλῶν ἐκκλησιῶν, μετ' ὧν ὁ Ἀγγλικανισμὸς εὐρίσκεται εἰς ἐπικοινωνίαν, κατ' οὐδένα δὲ λόγον ὥς ἡ μία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Κατὰ ταῦτα, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ συζητῶμεν μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν μόνον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ γνωρίσωμεν ἀλλήλους, ἀλλὰ θέλομεν ἐκ τῶν συζητήσεων νὰ προκύψῃ ἀποτέλεσμα τι, δυνάμενον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πρῶτον βῆμα πρὸς ἔνωσιν, πρὸ πάσης τοιαύτης συζητήσεως δεόν νὰ προβάλληται ὡς ὅρος ἀπαράβατος, ἐὰν οἱ μετ' ὧν συζητοῦμεν, ἀποκηρύττωσιν ἀμετακλήτως τὴν ἀρχὴν τῆς περιεκτικότητος καὶ ἐὰν εἶνε ἐτοιμοὶ ν' ἀχωρισθῶσιν ὀριστικῶς τῆς τοσοῦτον ἀνομοιογενῆ στοιχεῖα περιλαμβανούσης ἐθνικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο νομίζω, ὅτι ἐνδείκνυται ν' ἀπαντήσῃ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν γενομένην πρὸς αὐτὴν πρόσασιν περὶ ἀποστολῆς καὶ ἐνταῦθα, ὅπως ἐγένετο τοῦτο καὶ μετὰ τῆς Ρουμανικῆς ἐκκλησίας, ἐπιτροπῆς, ἵνα μετ' αὐτῆς διεαχθῇ συζήτησις καὶ ἐπιτευχθῇ συμφωνία.

Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ

1. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλύσεις, σιδηραὶ μὲν διὰ τὸν φοβούμενον αὐτάς· χρυσαὶ δὲ διὰ τὸν ἀγαπῶντα αὐτάς.
2. Πρέπει νὰ ἔχωμεν πεποίθησιν ὅτι ὅσα δὲν φθάνει ἡ χεὶρ ἡμῶν, φθάνει ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ.
3. Καὶ ὅταν εἴμεθα μόνοι, ὅς ἔχωμεν τὴν πεποίθησιν ὅτι πλησίον ἡμῶν εἶναι ὁ Θεός.
4. Καὶ εἰς τὸν τὰ μάλιστα συνετὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει συνήθως ὑπόλειμμα τι ἀνοησίας.
5. Ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν οὐδένα φοβεῖται.
6. Τίποτε δὲν πρέπει νὰ συγχωρῶμεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, πολλὰ ὅμως εἰς τοὺς ἄλλους.
7. Οἱ πονηροὶ ὀφθαλμοὶ δὲν βλέπουν συνήθως τὸ καλόν.
8. Ὅσῳ περισσότερον εὐκρινὴς τις καρδιά ζητεῖ νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεόν, τόσῳ περισσότερον θὰ κατανοῇ τὰς ἐλλείψεις τῆς ὑπηρεσίας τῆς
9. Ὁ ἱεροκέρυξ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ζωὴν, ἣν δὲν ἔχουσι καὶ οἱ ῥητορικώτεροι λόγοι τῶν ἀνθρώπων.
10. Ἡ εὐγλωτία τοῦ ἱεροκέρυκος, ἡ μὴ διαθερμαινομένη ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὡς ὁ ἥχων χαλκὸς καὶ τὸ ἀλαλάζον κύμβαλον.
11. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἡ σταθερὰ βάσις τῆς προσευχῆς.
12. Ὅστις εἶναι πρόθυμος ὑπηρετῆς τῶν ἄλλων εἶναι συνήθως κύριος αὐτῶν.

Κ. Ι. Δ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗΝ

Περὶ τὸ σχίσμα καὶ τὴν ἔνωσιν.

Ἡ «Ἐκκλησία» ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 30—31 αὐτῆς φύλλῳ ἐδημοσίευσεν ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «περὶ τὸ σχίσμα καὶ τὴν ἔνωσιν». Ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ, παραθέτουσα ἐν μεταφράσει ἄρθρον τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βρυξέλλαις Πανεπιστημίου κ. H. Grégoire, περὶ τῶν γενομένων νεωστὶ ἐργασίων διακεκριμένων ρωμαιοκαθολικῶν ἱστορικῶν καὶ θεολόγων περὶ τῶν ἀληθινῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος, προέτρπε τοὺς ἐκ τῶν ἡμετέρων βιαζομένους ἵνα τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἦκον, ἐνώσωσιν ὅπως ὅπως τὰς Ἐκκλησίας, ὅπως μὴ σπεύδωσιν, ἀλλ' ἀναμείνωσιν, ἵνα τὸ ἐπ' αἰσίοις ὑπὸ τῶν δυτικῶν θεολόγων καὶ ἱστορικῶν ἀρξάμενον ἔργον ἐκκαθαρίσῃ καὶ τὰς ὑπολοίπους πλάνας, ὥστε πᾶσα προσέγγις ἢ καὶ ἔνωσις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν νὰ στηριχθῇ ἐπὶ στερεῶν βάσεων.

Εἰς τὰ τοῦ οἴκου ἡμῶν ταῦτα περιέργως παρενέβη ἡ «Καθολικὴ», ὅργανον τῆς ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς λαθραίως ἐγκατασταθείσης καὶ δρώσης ἐνταῦθα Οὐνίας, ἥτις τὴν ἀνωτέρω σπουδὴν ἐνὸς μόνον ἡμετέρου θεολόγου θεωρεῖ ὡς τὴν γνώμην «τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων». Τὰ δὲ συμπεράσματα τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου τῆς «Ἐκκλησίας» χαρακτηρίζει μονοτονίᾳ κακὸπιστία, πάντως ὅμως ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὴν πραγματι-

κότητα καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον ἐξάγει ἐξ ἧς ποιεῖται συγκεχυμένης μνείας τῶν μεταξὺ ἱεροῦ Φωτίου καὶ Ἰγνατιανῶν.

Ἡμεῖς, ἐπαινοῦντες μετὰ τοῦ κ. Grégoire τὴν ὄντως ἀξιεπαινον προσπάθειαν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν μνημονευομένων ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων καὶ ἱστορικῶν, συνεφωνήσαμεν καὶ ἐπιμένομεν συμφωνοῦντες καὶ πρὸς τὰ συμπεράσματα τοῦ ἄρθρου τούτου λέγοντος μετ' ἱκανοποίησεως, ὅτι «ὅχι μόνον οἱ εἰδικοί ἱστορικοί, ἀλλ' ἀκόμη καὶ οἱ θεολόγοι τῆς Αὐσεως ἀνεγνώρισαν μετὰ θαυμασίας εὐκρινείας τὰ σφάλματα καὶ τὰς πλάνας τοῦ παρελθόντος». Περὶ τῶν τοιούτων ἦτο καὶ εἶναι ἡμῖν ὁ λόγος καὶ ὁ ἔπαινος καὶ ἡ εὐχὴ. Εἰς δὲ τὴν «Καθολικὴν» εὐχόμεθα ταχεῖαν τὴν ἐξέλιξιν, ὥστε τὰ πάσης τὰ βλέπη τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος ὑπὸ τὸ πρῶτον τοῦ Βαρονίου καὶ τοῦ Hergenröther, νὰ ἀνυψωθῇ δὲ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀντιλήψεως, ἐξ οὗ ἀντικρύζονται τὰ ζητήματα καὶ τὰ πρόσωπα οἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ ἡμῶν μνημονευθέντες δυτικοὶ ἱστορικοὶ καὶ θεολόγοι.

Ἀνεπαρκῶς γνωστά.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ μνημονευθεισῶν ἀνασκαφῶν, αἱ ὁποῖαι διενεργοῦνται εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Ἀγίας Γραφῆς, δὲν κατέστησαν μέχρι τοῦ νῦν ἐπαρκῶς γνωστὰ ἐν Ἑλλάδι, ἂν καὶ παρῇ δεκαετία καὶ πλέον, ἀφ' ὅτου τὰ πρῶτα σημαντικὰ αὐτῶν εὐρήματα εἶδον καὶ πάλιν τὸ φῶς. Καὶ εἶνε μὲν χαρακτηριστικὸν τῶν ἀνθρώπων τῆς «βασιλείας τοῦ Θεοῦ» νὰ μὴ προβαίνωσιν εἰς δορυβώδεις ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ δικαιοῦσι τῆς πίστεώς τω, τὸ τοιοῦτον ὅμως οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐξικινῆται μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἑλλειψὶς ἐπαρκoῦς πίστεως ἐπὶ τὰς ἀληθείας τῆς ἐλπίδος αὐτῶν. Δι' οὗ οἱ εἰδικοί ἐν τῷ χώρῳ ἡμῶν ἔχουσιν ὑποχρέωσιν, ἵνα τὰ πορίσματα ταῦτα τῆς ἐπιστήμης τὰ καταστήσωσιν ἐπαρκῶς γνωστὰ εἰς τοὺς πιστοὺς, ὥστε οἱ τοὶ νὰ δύνανται εἰχερέστερον νὰ δίδωσι λόγον περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς τω, παντὶ τῷ αἰτοῦντι. Διότι ἐπιχειρήματα στηριζόμενα ἐπὶ ἱστορικῶν γεγονότων, ἐπαληθευομένων διὰ τῶν ἀνασκαφῶν, εἶναι ἀκαταμάχητα.

Τοῦλάχιστον ἀπρέπεια.

Ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς προκαλούμενος συναγωνισμὸς εἶναι ἐνδόχτην νὰ δημιουργῶσιν ἐνίοτε ἀκρότητάς τινας, αἱ ὁποῖαι ἀντίκεινται εἰς τὸ δημόσιον αἶσθημα. Ὅταν ὅμως πρὸς διαφήμωσιν ἐντομοκτόνου τινος τὸ πρᾶγμα φθάνει μέχρι παρωδείας τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, τότε ἡ ἀσέβεια αὕτη δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ εἰμὴ τοῦλάχιστον ὡς ἀπρέπεια, ἡ ὁποία εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς διέλαθε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμόδιων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ὥστε νὰ ἐπιτραπῇ ἡ δημοσίευσις αὐτῆς.

*

Ἡ παγκόσμιος Ὀργάνωσις τῶν Κυριακῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἐώρτασε κατ' αὐτάς τὴν πεντηκοστὴν ἐπέτειον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της. Εἶναι ὁμολογουμένως ἄξιον πα-

σης ἐξάφνης τὸ ἔργον ἐκείνων, οἵτινες εἰργάσθησαν ἀκόπως διὰ τὴν σύμπληξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς κινήσεως ταύτης. Καὶ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔρχονται τὰ ὀνόματα δύο ἐμπνευσμένων ἀνδρῶν, τοῦ Robert Raikes, ἱδρυτοῦ τῆς κινήσεως, καὶ τοῦ Lord Shaftsbury, διαπρεποῦς χριστιανοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός ὅστις πρῶτος διείδε τὰς τεραστίαις δυνατότητας, τὰς ὁποίας παρουσίαζον τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, ὡς πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ δύναμις. Ἦδη ἡ κίνησις αὕτη, ἀριθμοῦσα περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια μέλη, ἀπέβη μία ἐκ τῶν κυριωτέρων κινήσεων καὶ τὸ μεγαλύτερον ἱεραποστολικὸν ἔργον διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ τὴν νεότητα ἐν τῷ κόσμῳ. «Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, γράφει τὸ «World Sunday School News», τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα εἶναι οἱ σπουδαιότεροι σύμμαχοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ οἴκου. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῆς ὑψίστης ἀξίας, ἣν κέκτηται ἡ μορφωτικὴ ἐπίδρασις τῶν σχολείων τούτων. Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐν μέσῳ ἑνὸς τεταραγμένου κόσμου, μέσον διδόνον μεγαλύτερας ἐλπίδας καὶ ὑποσχέσεις διὰ τὸ μέλλον. Δύναται τις νὰ θεωρῇ ὡς θάδιον, ὅτι ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ συνειδήσις τῶν μελλόντων ἡγετῶν τῆς νέας γενεᾶς θὰ μορφωθῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα».

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ Α' ΕΞΑΜΗΝΟΝ ΤΟΥ 1939

Κατὰ τὸ α', ἐξάμηνον τοῦ ἐνεστώτος ἔτους ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προσέβη εἰς τὰ κάτωθι, κατόπιν σχετικῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ. Συμβουλίου αὐτῆς:

1) Προέβη εἰς τὸν καταρτισμὸν Μητροφύου καὶ πλήρους στατιστικῆς τῶν ἐν ταῖς Ἱεραῖς Μητροπόλεσι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπηρετούντων Ἱεροκλήρων.

2) Ὑπέβαλε πρότασιν εἰς τὴν Ἱεράν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ ἀποσπάσεως, ἐπὶ τριμνηνὸν τοῦλάχιστον, ἐξ ἄλλων Μητροπόλεων εἰς παραμεθόριους τοιαύτας, Ἱεροκλήρων καὶ Ἱερομονάχων Πνευματικῶν, διὰ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ Κηρύγματος καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, ἀναλαμβάνουσης τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πάντα τὰ ἐξοδα μεταδόσεως, κινήσεως καὶ ἀποζημιώσεως αὐτῶν. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐνέκρινε τὴν ἐν λόγῳ πρότασιν καὶ διέθεσεν ἤδη, ἐκ τῶν Ἱεροκλήρων, τοὺς Πανοσιολογιωτάτους Ἀρχιμανδρίτας, Δανιὴλ Βασιλόπουλον, Ἱεροκλήρικα Ἱ. Μητροπόλεως Βερροίας, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἑδέσσης, Δωρόθεον Παλλαδινόν, ἐκ Πατρῶν, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἀδρυμπεύχου, Ἰωάννην Μακρόπουλον ἐκ Μεσσηνίας, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Φλωρίνης. Σωκράτην Ἀναζηλὴν, ἐκ Δημητριάδος εἰς τὰς Ἱ. Μητροπόλεις Καστορίας, Σισανίου καὶ Σιατίστης, Γρεβενῶν καὶ Σερβίων καὶ Κοζάνης, Θεόδωρον Κωτσάκη, ἐκ Μαντινείας, εἰς τὰς Ἱ. Μητροπόλεις Σερρῶν, Ζιχνῶν καὶ Σιδηροκάστρου.

Μετὰ τῶν ἀνωτέρω Ἱεροκλήρων συναπέστειλε τοὺς Πνευματικούς, Ἱερομόναχον Θεοδόσιον Λαμπρόπουλον, ἐκ Μεσσηνίας, εἰς τὰς Ἱ. Μητροπόλεις Καστορίας, Σισανίου καὶ Σιατίστης, Γρεβενῶν καὶ Σεβλίων καὶ Κοζάνης καὶ τὸν Ἱερομόναχον Χρυσόστομον Παπασαραντόπουλον, ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Φλωρίνης.

Ἡ ἐν τῇ βορείῃ Ἑλλάδι τριμνηνὸς ἀποστολὴ τῶν ἐν λόγῳ Ἱεροκλήρων καὶ Ἱερομονάχων Πνευματικῶν ἔλθεν. Ἡ φιλότιμος προσπάθεια τῶν Πανος. Ἀρχιμανδριτῶν ἔσχεν θαυμασίαν ἐντύπωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν λαὸν τῶν πόλεων καὶ χωρίων, ἅτινα περιώδευσαν, ὑπεβλήθησαν δὲ ἀρμόδιος ἐνθουσιώδεις ἐκθέσεις καὶ ἀναφοραί. Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, σκέπτεται νὰ συνεχίσῃ τὴν τοιαύτην ἀποστολὴν ἐργατῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου αἱ ἀνάγκαι τοῦ ποιμνίου αὐτῆς ἀπαιτοῦνται.

3) Τὸ Συμβούλιον τῆς Α. Δ., διὰ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου αὐτῆς, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τὴν εὐχὴν,

ὅπως Αὕτη ἀνεργήσῃ ἀρμοδίως διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ βαθμοῦ καὶ μισθοῦ τῶν διοριζομένων εἰς τὰς Ἱ. Μητροπόλεις Ἱεροκλήρων, ὡς ἦτο καὶ πρὸ ἐτῶν ἄλλωστε. Κατόπιν τῶν σχετικῶν εἰσηγήσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ Νόμου ὁρίζεται, ὅτι οἱ διοριζόμενοι Ἱεροκλήρικες τῶν Ἱ. Μητροπόλεων προσλαμβάνονται ἐπὶ βαθμῇ καὶ μισθῷ Εἰσηγητοῦ.

4) Προέβη εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ὠρισμένων Ἱεροκλήρων λόγῳ ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης καὶ πρὸς συντήρησιν τοῦ Ὁρθοδόξου φρονήματος τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος.

5) Παρέδωκεν εἰς ἐκτύπωσιν κατάλληλον βοήθημα διὰ τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, πρὸς χρῆσιν τῶν Ἐξομολόγων Πνευματικῶν.

6) Διέθεσε περὶ τὰς 6.000 δραχμὰς διὰ τὴν ἐνίσχυσιν ἀπόρων καὶ ἐπιμελῶν καὶ εὐσεβῶν τελειοφοίτων Γυμνασίων, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ σχετικοῦ ψηφίσματος, εἰς μνήμην τοῦ αἰοδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσόστομου, κατ' αὐτὰς δὲ βραβεύει 2 τελειοφοίτους τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ 1 ὡσαύτως τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς διὰ χρυσοστομείων ἐπάθλων.

7) Συνεχίζεται ἡ ἐκδοσις καὶ κυκλοφορία τοῦ Περιοδικοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας «ὁ Ἀμῶν» εἰς 20.000 ἀντιτύπων, ἀποσταλλομένων εἰς διαφόρους Μονάδας τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας, εἰς τὰς Φυλακὰς τοῦ Κράτους, τὰ Σχολεῖα, τοὺς Ναοὺς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλοὺς ιδιώτας. Τὸ ἐν λόγῳ περιοδικὸν διανέμεται ἐβδομαδιαίως δωρεὰν εἰς πάντας.

8) Εἰς ἐπανεπιλημμένας συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου ἐμελετήθη ὁ ἐν ἰσχύει Α. Ν. 41/1936 «Περὶ Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ ἐπηνέχθησαν ὠρισμέναι τροποποιήσεις, διὰ τῶν ὁποίων διασφίζονται οἱ σκοποὶ τῆς Α. Δ. καὶ καθορίζεται ὁ τρόπος τῆς ἀμέσου ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Οὕτω, μετὰ τῶν σκοπῶν αὐτῆς, προβλέπεται ὁ καταρτισμὸς Ἱεροκλήρων, Πνευματικῶν. Κατηχητῶν, καὶ ἡ δι' αὐτὸν ὑποβοήθησις τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ κηρύγματος, τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως καὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, κ. ἄ.

Τὸ Σχέδιον τοῦ νέου Νόμου περὶ Ἀπ. Διακονίας καὶ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν πόρων αὐτῆς, ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον πρὸς ἐγκρίσιν, πρόκειται δὲ συντόμως νὰ λάβωσιν ἰσχύον Νόμου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἰγούσης τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. τῆς ΠΕ'. Συνοδικῆς Περίδου, ὁ Μακαριώτατος Ἀθηνῶν κ. Χρυσάνθος, ὡς Προέδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκάλεσε συνδῆ τῷ Καταστατικῷ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Χάρτη πρὸς συγκρότησιν αὐτῆς διὰ τὴν νέαν ΠΣΤ'. Συνοδικὴν περίδου (1 Ὀκτωβρίου 1939—30 Σεπτεμβρίου 1940) τοὺς κατὰ πρεσβεία τῆς Ἀρχιερωσύνης ἔχοντας πρὸς τοῦτο σειρὰν ἐκ μὲν τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Τρίκκης καὶ Σταγῶν Πολύκαρπον, Σπάρτης Διονύσιον, Λαρίσης Δωρόθεον, Χαλκίδος Γρηγόριον, Καρυστίας Παντελεήμονα καὶ Ἡλείας Ἀντώνιον, ἐκ δὲ τῶν Ν. Χωρῶν τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Σερβίων καὶ Κοζάνης Ἰωακείμ, Δράμας Βασίλειον, Ἐλευθερουπόλεως Σωφρόνιον, Ἀλεξανδρουπόλεως Ἰωακείμ, Ἐλασσόνας Καλλίνικον καὶ Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Γεώργιον.

— Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 168 τῆς 3 Αὐγούστου ἐ. ἔ. γύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐδημοσιεύθη τὸ ἀπὸ 23 Ἰουλίου ἐ. ἔ. Βασιλικὸν Διάταγμα περὶ καταστάσεως καὶ ἀναγνωρίσεως ὡς νομίμου καὶ κανονικοῦ Μητροπολίτου τῆς Ἀγιοτάτης Μητροπόλεως Ἀργολίδος τοῦ κατὰ τὰς κανονικὰς καὶ Ἐκκλησιαστικὰς Διατάξεις χειροτονηθέντος τῇ 26 Ἰουνίου ἐ. ἔ. Σεβ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Ἰωάννου.

— Ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀδειαί τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Λαρίσης Δωρόθῳ εἰκοσαήμερος παύσις πρὸς προσηγουμένης δι' Ἀθήνας καὶ διὰ λογούς ὑγείας, τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Νικο-

πόλεως και Πρεβέζης Ἀνδρέα δεκαπενθήμερος δι' Ἀθήνας και διὰ λόγους οἰκογενειακοῦς, τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Κερκύρας και Παξῶν κ. Ἀλεξάνδρῳ μηνιαία πρὸς λουτροθεραπείαν και τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σύρου Φιλαρέτῳ εἰκοσαήμερος διὰ τὰ λουτρά Θρονίου.

— Διὰ Βασ. Διατάγματος διορίσθησαν μέλη τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως, τακτικά μὲν οἱ αἰδес. Ἰωάννης Κουτρομάνος και Δημήτριος Οἰκονόμου, ἀναπληρωματικά δὲ οἱ αἰδес.μ. Ἀθανάσιος Παπαϊωάννου και Δημήτριος Δαμόπουλος.

— Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν κατὰ τὰς δύο προβαλλούσας Κυριακὰς (20ὴν και 27ὴν Αὐγούστου) και ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον.

— Τὸ ἀπόγευμα τῆς 19ης π. μηνὸς Αὐγούστου ὁ Μακ. συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἱεροκήρυκος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς πανοσιολ. Ἀρχιμ. Πολυκάρπου Ἀνδρόνῃ κατήλθεν εἰς Βουλαν και ἐπεσκέφθη τὰς παιδικὰς ἐσχὰς τὰς ὁργανωθείσας ὑπὸ τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρυματος και τὴν κατασκήνωσιν τῆς Ἀέσχης τοῦ ἐργαζομένου Κοριτιοῦ. Ἡ Α. Μ. ἐν μὲν ταῖς παιδικαῖς ἐσχάσι ἐτέλεσεν εἰδικὴν δέησιν, ἐν δὲ τῇ κατασκήνωσιν τοῦ ἐργαζομένου Κοριτιοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τὰς ἐργαζομένας νεάνιδας συμβουλὰς και νοουθεσίας.

— Τῇ 31 Αὐγούστου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐλειτούργησεν ἐν τῷ πανηγυρίζοντι Ἱ. Ναῷ Ἀγίας Ζώνης Πατησίων ὅπου και ὠμίλησε. Τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου ἐτέλεσε τὴν Θ. Λειτουργίαν ἐν τῷ ἑορτάζοντι Ἱ. Ναῷ ὁσίου Μελετίου Σεπολίων ὅπου και ὠμίλησεν.

— Ὁ πανοσιολ. Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσόστομου Ταβλαδωράκη και τοῦ Ἱερολ. Ἀρχιδιακόνου Νικοδήμου, ἐπεσκέφθη τῇ 23ῃ παρελθόντος μηνός, ἀποδόσει τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὴν Ἱ. Μονὴν Κλειστών. Ὁ πανοσιολ. Πρωτοσύγκελλος ἐξήτασεν ἐπὶ τόπου τὰς ἀνάγκας τῆς Μονῆς, συνοσκέφθη μετὰ τῆς Ἡγουμένης και τῶν συμβούλων περὶ τῆς ἐξουδεύσεως τῶν μέσων πρὸς ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς και τῆς καλῆς λειτουργίας τοῦ συντελουμένου αὐτόθι ἔργου τῆς περιθάλψεως ὁρφανῶν κορασίων, ἐδέχθη εἰς ἐξιμολόγησιν τὰς μοναχὰς, ἀπηύθυνεν αὐταῖς συμβουλὰς και ὑποθήκας και ἐτέλεσεν ἐν μέσῳ κατανύξεως πολλῆς τὴν κουράν μοναχῆς ἱκανῆς συντρεξάσης τὴν μονὴν ταύτην.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΣΙΑΣ

Ὁ σοβιετικὸς τύπος δημοσιεύει τὸ ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ Κόμματος και τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ ἐκδοθέν νέον διάταγμα, δι' οὗ ὁρίζεται ὅτι οἱ γεωργοὶ οἱ κατέχοντες μεμονωμένας γαῖας, μὴ ἀνηκούσας εἰς τὰ Κολχόζ, ὀφείλουσιν ὡς πρὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1940 ἐγκαταλείψωσι ταύτας και συγκεντρωθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐργαζόμενοι τοῦ λοιποῦ συγκεντρωθέντος εἰς Κολχόζ. Διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ταύτης μετακομίσεως πληττοῦνται ὑπὲρ τὰς 340.000 οἰκογένειαι, ἐγκατεστημένοι ἐν Οὐκρανίᾳ, Λευκῇ Ρωσίᾳ και ἐν τῇ περιφερείᾳ Σμολένσκ. Προβλέπεται, ὅτι τὸ ἀπάνθρωπον τοῦτο μέτρον, τὸ ἀναγκάζον τόσας χιλιάδας οἰκογενειῶν νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς καρποὺς πολυπόχθου ἐργασίας, θὰ συναντήσῃ σθεναρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ και θὰ ἔχῃ ὡς τελικὸν ἀποτέλεσμα νὰ αὐξήσῃ ἔτι περισσότερο τὴν ἤδη ὑφισταμένην δυσφορίαν κατὰ τοῦ καθεστώτος.

— Κατὰ τὰς ὁμολογίας τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Ρωσίᾳ «στρατευομένων ἀθένων» ὑπάρχουσιν αὐτόθι 33.839 δεδηλωμένοι εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργείων θρησκευτικαὶ κοινότητες, κατὰ δὲ τὸ 1937 ὑπεβλήθησαν αἰτήσεις πρὸς Ἱδρυσιν ἐτέρων 5.000. Ἀνευ ἱερέων εὕρισκονται 28.000 ἐνορίων, ἐν τούτοις ὅμως ὑπάρχουσιν ἔτι ἐν Ρωσίᾳ περὶ τὰς 98.000 κληρικῶν.

— Ἐν Νέξ Ὑόρκῃ εἰς ἐκτελέσιν ἀποφάσεως τοῦ Παναμερικανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου Ἰδρύτη Ἐκκλησιαστικῆς Ὁρθόδοξης Σχολῆς πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Ἡ ἐν τῇ λατρείᾳ χρησιμοποιοῦσας τῆς πολωνικῆς γλώσ-

σης, συμφώνως τῷ τελευταίῳ νόμῳ, συνετέλεσεν ὥστε ἱκανὸς ἀριθμὸς Πολωνῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, παρὰ τοὺς κατὰ τῶν Ὁρθόδοξων ἀσκουμένους διωγμούς, νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Κατὰ τὸ ἐκδοθὲν βιβλίον La stampa cattolica nel mondo. Milano 1939, ὁ παλικὸς τύπος εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀριθμεῖ 1.878 ἐφημερίδας, ὁ δὲ περιοδικὸς τοιοῦτος, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν σ. ο. λ. και ἐνοριακῶν περιοδικῶν 4.000 περιοδικὰ, ἐξ ὧν 370 εἶναι τριμηνιαῖα, 1.200 μηνιαῖα και πολλὰ τῶν ὑπολοίπων ἐτήσια. Εἰς τὸ Λονδίνον ἐκδίδονται 23 πρωῒναι και 4 ἀπογευματιναὶ ἐφημερίδες, ἔχουσιν συνολικὴν κυκλοφορίαν ἄνω τῶν 10 ἑκατομμυρίων ἀντιτύπων. Εἰς τὸ Βέλγιον, ἐπὶ 64 ἡμερησίων πολιτικῶν ἡ εἰδησιογραφικῶν ἐφημερίδων, αἱ 30 εἶναι καθαρῶς παπικαί. Ἐπὶ συνόλου κυκλοφορίας ἀντιτύπων 2.200.000, ὁ καθολικὸς τύπος ἔρχεται ἐπὶ κεφαλῇς μὲ 937.000 ἀντίτυπα, ὁ ἀντικαθολικὸς ἀριθμεῖ 560.000 και ὁ ἄχρως 700.000 ἥτοι ἀναλογεῖ μία καθολικὴ ἐφημερίς πρὸς 8 Βέλγους, μία ἀντικαθολικὴ πρὸς 16 Βέλγους και μία οὐδετέρη πρὸς 11 Βέλγους. Ἐν Γαλλίᾳ, ἀποκλειομένων τῶν πολιτικῆς χροιάς ἐφημερίδων, ἔστω και καθολικῆς φύσεως, ὁ καθολικὸς, ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως τύπος, ἀνέρχεται, μὴ συμπεριλαμβανομένου και τοῦ «Σταυροῦ», εἰς 55 ἡμερησίας και 242 ἐβδομαδιαίας ἐφημερίδας. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐπίσης δὲν συμπεριλαμβάνονται ἄλλαι 4 ἡμερησίαι και 22 ἐβδομαδιαῖαι ἐφημερίδες, ἂν και «ὑπερασπίζουσιν τὰ καθολικὰ συμφέροντα». Εἰς Παρίσιον, ἐκτὸς τοῦ «Σταυροῦ», ὑφίσταται τὸ τράστ ὁ «Ἐπαρχιακὸς τύπος», εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ὁποῖου ὑποβάλλονται 11 ἡμερησίαι και 30 ἐβδομαδιαῖαι ἐφημερίδες, κυκλοφοροῦσαι εἰς 61 γαλικούς νομούς. Τὰ περιοδικὰ ἀνέρχονται εἰς 200, ὑπάρχουν δὲ ἐπίσης και 10.000 μικρὰ περυνδικὰ ἐνορίων. Ἐκ τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων, ὁ «Σταυρὸς» ἔχει 300.000 συνδρομητὰς και ὁ «Σταυρὸς τῆς Κυριακῆς» 1.400.000 συνδρομητὰς. Ἐκ τῶν περιοδικῶν ὁ «Προσκυνητής» ἀριθμεῖ 700.000 συνδρομητῶν. Ὑπολογίζονται ὅτι ἐκτυπώνονται ἐβδομαδιαίως εἰς τὰ πιεστήρια τοῦ μεγάλου καθολικοῦ ἐκδοτικοῦ Οἴκου «Ὁ Καλὸς Τύπος» τῶν Παρισίων, ἄνω τῶν 2.800.000 ἀντιτύπων διαφόρων ἡμερησίων και περιοδικῶν δημοσιεύσεων. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπάρχουν 6 ἡμερησίοι ἐφημερίδες, 1 τρισεβδομαδιαία, 2 δισεβδομαδιαῖαι, 108 ἐβδομαδιαῖαι, 1 τριμηνιαία και 11 δεκαπενθήμεροι. Τὰ περιοδικὰ δὲ θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς καθολικῆς φύσεως ἀνέρχονται εἰς 200. Ἡ Ἰσπανία ἀριθμεῖ 65 ἡμερησίας και 48 ἐβδομαδιαίας ἐφημερίδας, ὡς ἐπίσης περιοδικὰ θρησκευτικῆς φύσεως 106, γενικωτέρας δὲ 72. Τέλος, ἡ Ὁλλανδία, ἂν και ἀριθμοῦσα μόνον 3 ἑκατομμύρια καθολικῶν δύναται νὰ παρουσιάσῃ 37 ἡμερησίας ἐφημερίδας, ἐχούσας ὁμαδικὴν κυκλοφορίαν 469.656 ἀντιτύπων, 64 ἄλλας ἐβδομαδιαίας, δισεβδομαδιαίας ἢ τρισεβδομαδιαίας ὡς και 300 περιοδικὰ θρησκευτικῆς ἢ κοινωνικῆς χαρακτῆρος.

— Ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς ἐπίσκοπος τοῦ Βερολίνου Κονράδ von Preysing εἰς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν του, ἀναγνωσθεῖσαν ἐπ' ἐκκλησίας, προτρέπει τοὺς Καθολικοὺς γονεῖς, ὅπως στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς εἰδικὰς τάξεις, ὁργανωθείσας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. ἵνα λαμβάνωσι ταῦτα ἐκεῖ τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν. Ἡ Ἱδρυσις τοιούτων τάξεων ἦτο ἀναγκαία, ὡς ἀναφέρει ὁ ἐπίσκοπος, λόγῳ τῆς καταργήσεως τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν ἐν τοῖς κρατικαῖς σχολαῖς. Ὁ ἐπίσκοπος διεμαρτυρήθη ὡσαύτως διὰ τὴν διάλυσιν τῶν Καθολικῶν Ὁργανώσεων Νεολαίας, παρατηρήσας ὅτι οἱ Καθολικοὶ ἔχασαν τοῦ λοιποῦ οὐσιαστικῶς πᾶσαν δυνατότητα, ὅπως ἀποκτήσωσι θρησκευτικὴν μόρφωσιν.

ΑἴΓΑΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Οἱ «Ἐκκλησιαστικοὶ Καιροὶ» τοῦ Λονδίνου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος συγκροτουμένου Συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ, δημοσιεύουσιν ἐκτενὲς ἀρθρον, περὶ τῆς παγκόσμιου ὁργανώσεως τῆς ἱεροποστολῆς ὡς και περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ὑπερποντίων Ἐκκλησιῶν. Εἰς τὸ Συνεδριον τοῦτο ὑπολογίζεται, ὅτι θὰ λάβωσι μέρος πλέον

τῶν 400 ἐπισκόπων, ἐξ ὧν τὸν τρίτον καὶ πλέον ἐξ Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων ὑπερπόντιων ἐπισκοπῶν.

Οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι ἀντιπροσωπεύουσιν ὁμάδα, ἡ ὁποία εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν 140 ἐτῶν ἀνεπτύχθη ἀπὸ 75 ἐπισκοπᾶς εἰς 320, τῶν ὑπερπόντιων ἐπισκοπῶν αὐξηθεῖσάν, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ 26 εἰς 146. Αἱ τελευταῖαι αὗται χάνουσι σταθερῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν «ξένων ἱεραποστολῶν» καὶ γίνονται ὁλονὲν καὶ περισσότερον εὐρωστοί, ἰθαγενεῖς ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι Βεβαίως ἡ προσδοκία τοῦ Συνεδρίου τοῦ Lambeth τοῦ 1897, ὅπως «τελικῶς ἴδῃ αὐτονόμους Ἐκκλησίας ὑποστηριζομένας ἢ κυβερνωμένας ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ὑπὸ ἰθαγενῶν φυλῶν, συνδεομένων πρὸς τὰς Μητέρας Ἐκκλησίας διὰ μόνων τῶν δεσμῶν τῆς μᾶς Πίστεως καὶ Κοινωνίας ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ» δὲν ἐπληρώθη εἰσέτι. Ἀποτελεῖ ὅμως ἀρχεὶα σημαντικὸν γεγονός, ὅτι εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐπισκόπων τούτων συγκαταλέγονται ἤδη ἐπὶ Κινέζοι, τρεῖς Ἰάπωνες, τρεῖς Ἰνδοὶ, τέσσαρες Ἀφρικανοὶ καὶ εἰς ἐκ τῆς Μασοὶ τῆς νέας Ζηλανδίας.

Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἀρθροῦ δίδονται μερικοὶ ἀριθμοί, δεικνύοντες τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατὰ τόπους ἰθαγενῶν Ἐκκλησιῶν. Οὕτως ἡ Ἰνδικὴ ἐπισκοπὴ τῆς ἐπαρχίας Dornakal προσέθεσεν εἰς τὸ ποίμνιόν της, κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν, πλείονας τῶν 150.000 χριστιανῶν. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ οἱ προσερχόμενοι εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἀνῆλθον κατὰ τὸ 1938 εἰς 187.000 ἔναντι 31.000 τῷ 1900. Ἡ ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ θύσασα Ἱεραποστολὴ τῶν Πανεπιστημίων παρετήρησεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ Πάσχα κοινωνούντων ἠῤῥησεν ἀπὸ 3.400 κατὰ τὸ 1900 εἰς 38.500 κατὰ τὸ 1937. Εἰς Uganda τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς οἱ βαπτισθέντες ἀνῆλθον εἰς 327.000 τῷ 1937 ἔναντι 26.000 τῷ 1900.

Ἡ πλουσία αὕτη συγκομιδὴ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ἱερεῖς, οἵτινες, ὡς ἄλλοι Ἀπόστολοι, κηρύττουσι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Ἀπολυτρώσεως εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους ὁμοσθνεῖς ταν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν χειροτονηθέντων ἱερέων ἀνέρχεται εἰς 395 ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, 203 ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, 716 ἐν Ἰνδίας, Burma καὶ Κεϋλάνη, 283 ἐν Κίνα, 225 ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ 61 ἐν Μελανησίᾳ. Εἰς τοὺς τοὺς θεὸν νὰ προσθέσῃ τις καὶ τὸ ἀπειρώς μεγαλύτερον πλῆθος τῶν χριστιανῶν ἰθαγενῶν διδασκάλων, κατηχητῶν, νοσοκόμων καὶ ἱατρῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι προσφέρουσι ὑπηρεσίας ἀνυπολόγιστον ἀξίας εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Τοιαύτη συνειδήτῃ, θετικῇ καὶ σύντονος ἐργασία ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ φέρῃ πλουσίους καρπούς, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι σὺνήθεος φαινόμενον τὸ νὰ βλέπῃ τις Εὐρωπαῖους χριστιανούς να δέχωνται τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν ἐκ τῶν χειρῶν Ἀφρικανῶν ἱερέων.

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

Ἡ Εὐαγγελικὴ Σύνοδος τοῦ Βρανδεβούργου, δι' ἀποφασεῶς της ἔθεσε τὸν πάστορα Martin Niemöller εἰς κατάστασιν ἡμιπαραιτήσεως ἀπὸ τῆς θέσεώς του, διὰ τὸν λόγον ὅτι, συνεπεία τῆς συλλήψεώς του, τυγχάνει αὐτῷ ἀδύνατος ἡ ἀσκῆσις τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καθηκόντων του. Ὁ πάστορ Niemöller, διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος. Ὡς ἄλλου ὁ ρωμαιοκαθολικὸς τύπος δημοσιεῖ εἰδήσεις καθ' ἃς ὁ Πάστορ Niemöller μελετᾷ τὴν διδασκαλίαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πληροφορία αὕτη, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ «Christian» World, ἐλέγχεται ὡς ἁβάσιμος, καθ' ὅσον ὁ Martin Niemöller οὐδέποτε ἐξεδίλωσε πρῶθεντι, ὅπως συζητᾷ πρὸς τὸν Καθολικισμόν. Εἰς Βερολίνον ἐτελέσθη ἐσχάτως παράκλησις ὑπὲρ τοῦ πάστορος Niemöller, εἰς ἣν παρήσαν πλέον τῶν δύο χιλιάδων ἀτόμων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐβδόμηκοντα πάστορες. Παρομοία παράκλησις ἐτελέσθη καὶ ἐν Λονδίνῳ ἐν τῷ ναῷ τοῦ St. Martin-in-the Fields.

—Ὡς γράφεται, ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὸ τελευταῖον ἀπομείναν ἐλευθερὸν θεολογικὸν Προτεσταντικὸν Σεμινάριον τῆς Bethel, ἐκλείσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐλήφθησαν ὡσαύτως μέτρα ὅπως κτυπηθῇ ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν ὄψιν του. Πρὸς τοῦτο ἐξαπειλῶνται ἐγκύκλιος, συνταχθεῖσα ὑπὸ ὁμά-

δος βουλευτῶν, πρὸς τοὺς διδασκάλους τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα, δι' ἧς καλούνται οὗτοι ὅπως ὑποκινήσωσι καταλλήλως τὴν ἐκ τῶν διδασκηρίων τοῦ Κράτους «αὐθόρμητον» ἀποβολὴν πάσης περαιτέρω θρησκευτικῆς διδασκαλίας. Εἰς τὰς ἐπιθέσεις ταύτας ἀπήντησεν ἐγκύκλιος δῆλωσις, ἀναγνωσθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος πάντων τῶν ναῶν τῆς Ἀνατολικῆς Προωσίας, διὰ τῆς ὁποίας καλοῦνται οἱ διδάσκαλοι νὰ μὴ πτοηθῶσι, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὁμολογοῦντες δημοσίᾳ, ὅτι μένουσι πιστοὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.

—Κατὰ τὸ ἐν Swarthmore συγκροτηθὲν τελευταίως συνέδριον τῶν ξένων ἱεραποστολῶν τῆς Βορ. Ἀμερικῆς ὑπεγραμμίσθη τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἡγεμονία τῶν λαῶν ἐν τοῖς ἱεραποστολικῇ πεδίοις βαίνει σταθερῶς ἐλαττωμένη ὑπὲρ τῶν ἰθαγενῶν ἰθυνόντων τὰ τῶν νέων Ἐκκλησιῶν. Οὕτως κατὰ τοὺς διδομένους ἀριθμούς τῷ 1911 οἱ ξένοι ἱεραποστολοὶ ἐπεκράτουν μὲ διαφοράν ἐπὶ πλέον 351 ἔναντι τῶν ἰθαγενῶν παστόρων. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπεκράτουν οἱ ἰθαγενεῖς πάστορες μὲ διαφοράν ἐπὶ πλέον 10,271 ἔναντι τῶν ἱεραποστολῶν. Κατὰ πρόσφατον στατιστικὴν ἀναλογεῖ εἰς χριστιανὸς ἐπὶ 184 ἰθαγενῶν ἐν Ἀσίᾳ, εἰς ἐπὶ 28 ἐν Ἀφρικῇ καὶ εἰς ἐπὶ 4 ἐν Ὠκεανίᾳ. Εἰς τὸν ἐναρκτήριον λόγον τοῦ ὁ πρόεδρος τοῦ διεθνούς Συμβουλίου τῶν ἱεραποστολῶν, Δρ Jhn Mott, ἐτόνισε πρὸς τοὺς 400 ἀντιπροσώπους τοῦ συνεδρίου τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς «διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ» ἐν ταῖς ἱεραποστολικαῖς χώραις πρὸς προλήψιν τῆς «παρακμῆς» τῶν προτεσταντικῶν ἱεραποστολικῶν δυνάμεων ἐν τῷ κόσμῳ. Πρὸς ἐπίτειξιν τούτου ἀπαιτεῖται, ὅπως ἐνισχυθῇ οἰκονομικῶς τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ὁῤῥωρ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν συνέδρων ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς πνευματικῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἰθαγενῶν καὶ τῆς κρῆς τοῦτο παροχῆς τῶν καταλλήλων μέσων, ἵνα οὕτω καταστῇ τελεσφόρος ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἀντιθρησκευτικῶν δυνάμεων, αἵτινες θέτουσι πλούσιον ἀνατρεπτικὸν ὕλικόν εἰς χεῖρας ἐκείνων, οὓς ζητοῦσι νὰ ἐκλύσωσι πρὸς τὰς ἰδέας τῶν.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Πληροφοροῦμεθα ἐκ Νορβηγίας, ὅτι συνεστήθη ἐκεῖ νέα θρησκευτικὴ ὁργάνωσις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ordo crucis» (Τάγμα τοῦ Σταυροῦ). Εἰς συνένοιαν μετὰ ἀντιπροσώπου τοῦ τύπου ὁ ἐπίσκοπος Berggraw, ἰδρυτῆς τῆς ὁργανώσεως ταύτης εἶπεν ὅτι μοναδικὸς τοῦ σκοποῦ ἦτο νὰ «ὀδηγήσῃ δι' ἀληθοῦς χριστιανικῆς ἀφοσιώσεως εἰς ζωὴν ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον». Μεταξὺ τῶν μελῶν τούτῳ ἐν λόγῳ τάγματος ὑφίσταται ἐσωτερικὴ ἀλληλεγγύη, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς περὶ ἀδελφωσύνης ἀντιλήψεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

—Εἰς τοὺς «Ἐκκλησιαστικοὺς Καιροὺς» τοῦ Λονδίνου ἀναγράφεται ἡ εἰδήσις, ὅτι ἐπῆλθε συμφωνία μετὰ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς πόλεως Λίβερπουλ, δι' ἧς αὕτη ὑποχρεοῦται νὰ χορηγήσῃ τὸ πᾶν τῶν 900.000 λιρῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν 15 Ρωμαιοκαθολικῶν σχολείων διὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν. Ὡς πρὸς τὸ ἐπίμαχον σημείον τοῦ διορισμοῦ τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ συνεφωνήθη ὅπως ὁ Ρωμαιοκαθολικαὶ ἀρχαὶ ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ «Veto» εἰς τὴν ὑπόδειξιν τῶν διδασκάλων ἐκείνων, οἵτινες θὰ παρείχον τὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν. Προστίθεται ὅτι ἡ ἀνωτέρω λύσις κρίνεται ὡς ἡ καλυτέρα ἥτις ἠδύνετο νὰ ἐπιτευχθῇ ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, καθ' ὅσον ικανοποιεῖ ἐν τινι μέτρῳ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν δικαιωμάτων μετὰ τῶν πάντων.

—Κατόπιν τῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Μεθόδιστικῆς Ἐπισκοπελιανῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων, μελετᾶται ἡδη ἡ σύγκλησις κατὰ τὸ προσεχές ἔτος τῶν μαύρων χριστιανικῶν νεολαίων ἐν Ἦν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς. Πρὸς μεγαλύτεραν ἐπιτυχίαν τοῦ συνεδρίου τούτου, θέλουσι γίνεαι ἀποπειραί, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ συμμετοχὴ πασῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀφρικῇ καὶ Νότιῳ Ἀμερικῇ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν καὶ χριστιανικῶν ὁμάδων.

—Τῶν δύο γερμανικῶν θρησκευτικῶν περιοδικῶν «Luthertum» καὶ «Evangelisches Missionmagazin» ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἡ ἐκδοσις. Ἐκ πυρραλλήλου ἀπη-

γορεύθη τοῦ λοιποῦ ἡ πώλησις τῶν βιβλίων θρησκευτικῶν χαρακτῆρος ἐντὸς βιβλιοπωλείων πωλούντων καὶ ἄλλα βιβλία διαφόρου περιεχομένου. Ἐπίσης ἀπηγορεύθη εἰς χριστιανικὰ ὀργανώσεις, ὅπως διατηροῦν ἴδια βιβλιοπωλεῖα, τοῦ δικαιώματος τοῦτου ἀναγνωρίζοντος μόνον εἰς ἰδιώτας. Συνεπείρ τῶν περιοριστικῶν τούτων μέτρων τὸ γνωστὸν Σωματεῖον τῶν Διαμαρτυρομένων Βιβλιοπωλῶν διελύθη.

—Τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον συνήλθεν ἐν Montevideo τῆς Οὐραγουάης τὸ δεύτερον συνέδριον τῆς Νεολαίας τοῦ λά Πλάτα, τὸ ὁποῖον συνεκέντρωσε πολλοὺς ἀντιπροσώπους τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐξελέγει ὁ Δρ. Rafael R. Hill ἱατρός ἐν Montevideo, ἐλήφθη δὲ ἡ ἀπόφασις, ὅπως τὸ πρῶτον δημοσιευθῇ ἐν τῇ «Εκκλησίᾳ» Λατινικῆς Ἀμερικῆς συνέλθῃ ἐν Λίμα τοῦ Περού κατὰ τὸν προσεχῆ Φεβρουάριον. Τὰ θέματα, ἅτινα θὰ συζητηθῶσι κατ' αὐτό, θὰ ἀφορῶσι κυρίως εἰς τὴν θέσιν τοῦ χριστιανοῦ νέου ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τὴν συμμετοχὴν τούτου εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

† **Μητροπολίτου Μεσσηνίας Πολυκάρπου.** Ἡ περὶ τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολή. Διδάγματα. Ἐν Ἀθήναις, 1939, Τύποις «Φοίνικος». Ὁ Σ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Πολυκάρπος ἐξέδωκεν ἐσχάτως μελέτην περὶ τῆς παραβολῆς τῆς ἀκάρπου συκῆς. Ἐν τῇ ὁραιοτάτῃ μελέτῃ του ταύτη, τὸ πρῶτον δημοσιευθῇ ἐν τῇ «Εκκλησίᾳ», ἀναπτύσσονται πλεῖστα θρησκευτικά, ἠθικά καὶ κοινωνικά ζητήματα ἐν γλαφυρᾷ γλώσσῃ, ὡς περὶ θρησκείας, ἠθικῆς, μετανόας, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς εὐθυμερίας καὶ προόδου. Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ Σ. Μητροπολίτου εἶνε λίαν ὠφέλιμος καὶ ἐποικοδομητικὴ διὰ τὴν προσφυᾶ τῶν ζητημάτων ἀνάπτυξιν, καὶ διὰ τὴν διαφιλή τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐκμεταλλεῖται.

Παναγιώτου Ἱ. Μπρασιώτου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῇ Πανεπιστημίᾳ Ἀθηνῶν, Ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπιβιώσις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. λόγος εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τὸ μνημόσυνον τῶν εὐσεβῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐκφωνηθεὶς ἐντολῇ τῆς Πανεπ. Συγκλήτου ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀνάπτυον ἐκ τοῦ «Δελτίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν». Ἀριθ. 1. Ἰουλίου—Αὐγούστου 1939. Ἀθήνησι 1939. Δίδει ζωηράν καὶ ἐπὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν εἰδικῶν ἐργασιῶν στηριζομένην εἰκόνα τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τῶν τριῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν ὡς διεσώθη διὰ τῶν αἰώνων παρ' ἅπασιν τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς.

— Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α —

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

Ἱ. Μητρόπολις Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως [2]

Οὐδενός παρουσιασθέντος καὶ μετὰ τὴν δευτέραν ἡμῶν προκήρυξιν ὑποψηφίῳ καλούμεν καὶ αὖθις ἐπὶ τῇ δάσει τῆς 9ης παραγράφου τοῦ ἀρθρου 66 τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 1369/38 «περὶ ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» τοὺς βουλομένους, ὅπως ἐντός μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 68 τοῦ προμνησθέντος Νόμου ὀριζόμενα ἔγγραφα τῶν προσόντων αὐτῶν, μετὰ πιστοποιητικῶν Κοινωνικῶν Φρονημάτων, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων ἐφημερίων τῶν χηρευουσῶν θέσεων: Α' Ἐν τῇ πόλει Καβάλλας: 1) Παναγίας, 2) Ἀγίου Γεωργίου, 3) Ἀγίας Παρασκευῆς καὶ Τιμίου Προδρόμου, Β' Ἐν τοῖς χωρίοις: 1) Δουκαλίου, 2) Δρυμούσης, 3) Παλαιᾶς Καβάλλας, 4) Κρηνίδων 5) Ἀμυγδαλεῶνος, 6) Νικητῶν καὶ Στεγανῶν, 7) Ποντολειβάδου, 8) Δευκαλίου, 9) Ἀβραμηλίδας, 10) Ἀγίου Κοσμά, 11) Κορυφῶν καὶ 12) Χαλεπίου Δρυμίδας. Ἐν Καβάλλᾳ τῇ 9 Αὐγούστου 1939.

† Ὁ Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως Χρυσόστομος

Ἱ. Μητρόπολις Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας

Καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα ὅπως ἐντός μηνὸς ἀπὸ τῆς δημο-

σιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσι τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱερᾷ Μητροπόλει τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 68 τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 1369/1938 «Περὶ ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐφημερίων» ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ ὡς καὶ πιστοποιητικὸν κοινωνικῶν φρονημάτων, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑπὸ ψηφίων ἱερῶν τῆς χηρευούσης ἐνορίας Κάτω Βισιλικῆς Ναυπακτίας. Ἐν Ναυπάκτῳ τῇ 9 Αὐγούστου 1939.

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Γερμανὸς

Ἱ. Ἐπισκοπὴ Πέτρας

Καλοῦμεν συμφώνως τῷ Νόμῳ 1369 (1938) «περὶ ἱ. ναῶν καὶ ἐφημερίων» ἀρθρ. 65 τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι δι' ἐκλογῆς τὴν κενὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς Ἐνορίας Ἐξω Λακωνίων Μαρμαρέλλου καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως, ἐντός μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «Εκκλησία», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα πιστοποιητικὰ καὶ λοιπὰ δικαιολογητικὰ μετὰ τῆς σχετικῆς αἰτήσεως. Ἐν Νεαπόλει τῇ 17 Αὐγούστου 1939.

† Ὁ Πέτρας Διονύσιος

Ἱ. Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Στερουμένης τῆς ἐνορίας Ἀγίου Ἀθανασίου τακτικοῦ Ἐφημερίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ἵνα ἐντός μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 68 τοῦ ἀναγκ. Νόμου 1369 «Περὶ ἐνορ. Ἱ. Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ, ὡς καὶ πιστοποιητικὸν τοῦ Ὑφυπουργείου Ἀσφαλείας περὶ τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν φρονημάτων, προκειμένου μετὰ ταῦτα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων. Μαρτυρικά προσόντα τοῦλάχιστον ἀπολυτήριον Σχολαρχείου. Ἐν Αἰγίῳ τῇ 10 Αὐγούστου 1939.

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Θεόκλητος

Ἱ. Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὸ ἀρθρ. 65 παρ. 2 τοῦ Ἀναγκ. Νόμου 1369 περὶ ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐφημερίων προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν χηρεύουσαν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς ἐνορίας Καππᾶς ὅπως ἐντός μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν εἰς τα γραφεῖα μας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 68 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικὰ ἔγγραφα τῶν προσόντων αὐτῶν προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων διὰ τὴν ἀνα ἐνορίαν. Ἐν Καρδίτῃ τῇ 28 Αὐγούστου 1939.

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φανίλων Ἱερεὶς κληρ.

Ἱ. Μητρόπολις Κίτρους

Καλοῦμεν τὸ δεύτερον ἱερεῖς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν ἐφημεριακὴν ἱερατικὴν θέσιν ἐν τῷ Σανατορίῳ τῆς ἱερᾶς μονῆς Πέτρας—Ὀλύμπου τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας, ὅπως ὑποβάλλωσιν ἡμῖν ἐντός μηνὸς ἀπὸ σήμερον κανονικὴν αἵτησιν πρὸς διορισμόν. Μισθὸς τοῦ ἐφημερίου Σανατορίου εἶνε γραφῶς Α' Τάξιας ἐκ Δρχ. 1900 μηνιαίως μετὰ κατοικία καὶ τροφῆς δωρεάν. Ἐν Κατερίνῃ τῇ 23 Αὐγούστου 1939 † Ὁ Κίτρους Κωνσταντίνος.

Ἱ. Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πληρῶσιν δι' ἐκλογῆς τῆς κενῆς θέσεως Ἐφημερίου τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου Καλλιερῶν (πρ. Βελιτσαίων) προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους κεκτημένους τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 66 § 4 τοῦ ἀναγκαστικοῦ Νόμου 1369 «περὶ ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐφημερίων» ὀριζόμενα προσόντα, ἵνα μέχρι τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1939 ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ πιστοποιητικὰ. Ἐν Τρίκκῃ τοῖς τῇ 25 Αὐγούστου 1939.

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Πολύκαρπος

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ οἱ ἀνταλλάσσοντες Περιοδικὰ, Βιβλία καὶ παντὸς εἶδους ἐντυπα, ν' ἀποστέλλωσι τούτα εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὴν κάτωθι διεύθυνσιν (Περιοδικὸν «Εκκλησία» ὁδὸς Φιλοθέης ἀριθ. 19, Ἀθήνας).

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Π. Σ. ΜΑΝΩΛΕΣΗΣ

Τύποις «Φοίνικος», ὁδὸς Λεωνόπου 4.—Τηλ. 54-229